

FOREVER

ΜΙΛΟΥΝ

Βασίλης Παναγιωτόπουλος
Μαρίνα Βρανοπούλου
Λένα Διβάνη
Βασίλης Καραποστόλης
Ξένια Κούρτογλου
Σωτήρης Τζεβελέκος

voice

ATHENS

2 - 8 ΙΟΥΛΙΟΥ 2026
ΤΕΥΧΟΣ 1005, 210 Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
WWW.ATHENSVOICE.GR
FREE PRESS ΚΑΘΕ ΠΕΜΠΤΗ

**ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ
ΔΑΣΟΠΥΡΟΣΒΕΣΤΕΣ**

Γιατί η Ελλάδα δεν θα έσβηνε
τις φωτιές χωρίς αυτούς

Του Λουκά Βελιδάκη

ΜΟΝΟΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Υπάρχει τελικά κουλτούρα
συγκατοίκησης στην Ελλάδα;

Του Μπάμπη Καλογιάννη

**ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΑΝΗΚΕΙ
Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ;**

Του Ρωμανού Γεροδήμου

is OUR TODAY

Μεγάλος
διαγωνισμός

Ισχύουν όροι και προϋποθέσεις.

Με Lidl Plus φουλάρεις και πας

250 τυχεροί κάθε εβδομάδα
κερδίζουν από 1 δωροκάρτα EKO
αξίας 100€

Διάρκεια διαγωνισμού: 22.06. έως 19.07.
Μάθε περισσότερα μέσα από την εφαρμογή Lidl Plus

Δυνατότητα συμμετοχής
κάθε εβδομάδα

Σκάνανε και κατέβασέ το τώρα!

Εκδότης-Διευθυντής Φώτης Γεωργαλές

Σύμβουλος/Εκδοσης Σταυρούλα Παναγιωτάκη
Διευθύντρια Σύνταξης Αγγελική Μπιρμπιλή

Αρχισυνταξία Δήμητρα Γκρους

Γενική Διεύθυνση Διαφήμισης Λουίζα Ναθαναήλ

Art Director Φώτης Πechλιβανίδης

Διεύθυνση Web Δημήτρης Αθανασιάδης

Σύμβουλος Διεύθυνσης Χριστίνα Γαλανοπούλου

Αρχισυνταξία Δανάη Καμζόλα (Podcast & City Guide),
Μπάμπης Καλογιάννης
Αρχισυνταξία Newsroom Τόνια Ζαραβέλα,
Μάριος Βελέντζας

Τεχνικός διευθυντής Βάσιος Συντσίμας
Social Media Manager Τάσος Ανέστης

Υπεύθυνος ύλης Τάκης Σκριβάνος
Επιμέλεια ύλης Φανή Κουλούτζου, Κατερίνα Ασήμου

Συντακτική ομάδα: Κ. Αθανασιάδης, Ν. Αμαντίς, Ε. Βαρθάκη, Μ. Βελέντζας, Α. Βελιδάκης, Σ. Βλέτσας, Κ. Βνάτσιου, Κ. Βουλγαρέλη, Ρ. Γεροδήμος, Ν. Γεωργαλές, Ν. Γεωργιάδης, Κ. Γιαννακίδης, Κ. Γλυνιαδάκη, Β. Γραμματικογιάννη, Β. Γρυπάρης, Γ. Δαββέτας, Γ. Δήμος, Π. Διαμαντάκου, Α.Μ. Δρομπούκη, Θ. Κ. Ευθυμίου, Γ. Ζερβογιάννη, Μ. Ζουμπουλιάκη, Κ. Καϊμάκης, Σ. Καλαμαντή, Κ. Καμπόσου, Β. Καμπουροπούλου, Δ. Καραθάνος, Α. Καψάλη, Ν. Κοσκινά, Α. Κοσμοπούλου, Δ. Κουμαριώτης, Α. Μανουσάκη, Μ. Μανωλοπούλου, Ι. Μαραγκοδάκη, Α. Μαρκάκης, Χ. Μαρκάκης, Δ. Μαστρογιάννιτης, Β. Ματζιρογλου, Τζ. Μελιτά, Ε. Μπινιάζη, Α. Μπρουτζάκη, Γ. Νένης, Ε. Ντάκουλα, Δ. Παπαδόπουλος, Π. Παναγιωτόπουλος, Κ. Παναγοπούλου, Γ. Παυριανός, Μ. Προβιάς, Τζ. Ρουσόκη, Μ. Ι. Σιγαλού, Τ. Σκραπαλιώρη, Ζ. Σφυρή, Σ. Τριανταφύλλου, Σ. Τσιτσόπουλος, Γ. Φλωράκης, Ε. Χελιώτη, Κ. Χριστοφόρου, Γ. Ψύχας, Ε. Ψυχούλη

Γραμματεία Σύνταξης Γεωργία Σκαμάγκα
info@athensvoice.gr / avguide@athensvoice.gr

Ατελιέ Sotos Anagnos

LOOKmag Κωνσταντίνα Βλαχοπούλου

Creative Manager Θάνος Ψυλλίδης
Creative Marketing Manager Λαμπρινή Τρούγκου
Branded Content Editor Χαρά Αλεξανδροπούλου
Multimedia Designer Όλγα Καραγιάννη

Εικονογραφίες art@athensvoice.gr
Φωτό: Ειρήνη Σιούσιουρα, Θανάσης Καρατζάς, Γιώργος Ζαρχώνης, Τάσος Βρεττός, Εκτορας Δ. Βούτσας, Κώστας Αμοιρίδης, Βαγγέλης Τάτσος, Χρήστος Κισατζεκιάν, Δημήτρης Κλεάνθης, Μαρία Μαρκεζή, Πέτρος Νικόλτσος, Λάζαρος Γραικός

Account Directors
Τίνα Γαϊτανίδου, Βόννη Ζαφειροπούλου

Direct Market Advertising Director
Άννα Αντωνίου
Direct Market Advertising Managers
Μιχάλης Δρακάκης, Εύα Βαλαμβάνου, Ελένη Βαρούτη, Νώντας Νταμπάνης, Ελεωνόρα Τζεφρόνη

Marketing & Event Coordinator AV
Κωνσταντίνα Μιχάλη

Συντονισμός Διαφήμισης Μαίρη Κούρτη
marketing@athensvoice.gr
Digital Traffic Manager Εύη Ταρνάρη
Digital Advertising Coordinator Μίνα Γιαννάκη

Ψηφιακή Υποστήριξη Νικόλας Αργυρίου

Διεύθυνση Λογιστηρίου Έφη Μούρτζη
Λογιστήριο Ουρανία Μιχάλη, Μαίρη Λυκούση, Μανώλης Κοττάκης

Διαχωρισμοί - Εκτύπωση «Καθημερινές Εκδόσεις ΑΕ»

Athens Voice S.A.
Χαρ. Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα
Σύνταξη: 210 3617.360, 3617.369, fax: 210 3632.317
Διαφημιστικό: 210 3617.530, fax: 210 3617.310
VOICE RADIO: 210 3648.213
Αγγελίες: 210 3617.369 Λογιστήριο: 210 3617.170

www.athensvoice.gr
Αν δεν βρίσκετε την Α.Β. στα σημεία διανομής, επικοινωνήστε: 210 3617.360, 210 3617.369
Κωδικός εντύπου: 7021, ISSN 1790-6164

Νόμιμος Εκπρόσωπος: Γεωργαλές Ελισάβετ Τρισεύγενη
Κύριος Μέτοχος: Γεωργαλές Φώτιος

Αρ. Πιστοποίησης MET: 230237

ATHENS voice Εβδομαδιαία εφημερίδα, διανέμεται δωρεάν. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική ή μερική, ή διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της έκδοσης με οποιοδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή έγκριση του εκδότη.

Σε βλέπω!

Της ΛΕΝΑΣ ΔΙΒΑΝΗ

Σε βλέπω να περιμένεις

Περιμένα, που λέτε, παιδιά, στο φανάρι της Βουκουρεστίου, όταν είδα μια μεγάλη ουρά. Τουρίστες όλοι. Λόγω ζέστης, το πρώτο πράγμα που σκέφτηκα ήταν ότι άνοιξε κανένα pop up παγωτατζίδικο και οι άνθρωποι περιμεναν για να δροσιστούν. Όταν άναψε πράσινο και πέρασα απέναντι, είδα ότι ο μόνος που θα δροσιζόταν ήταν ο γνωστός οίκος μόδας. Όπως κάθε υψηφής επιχείρηση, είχε κλείσει τα πελατάκια του απέξω να ξεροψήνονται και να ονειρεύονται. Μέσα, τρία άτομα του προσωπικού εξυπηρετούσαν δύο πελάτες. Μόλις ο ένας απ' αυτούς πλήρωσε 500 ευρώ για ένα μαντιλάκι, τον συνόδευσαν έξω και επέτρεψαν στον πρώτο στην ουρά να περάσει τις πύλες του μίνι καπιταλιστικού παραδείσου.

Μια κοπέλα ήταν η επόμενη. Τη ρώτησα θρασύτατα τι δουλειά κάνει, γιατί δεν την έκοψα για βαθύπλουτη. Νοσηλεύτρια από το Λούτον, κοριτσάκι, 20-25 χρονών. Το ύφος της ήταν όλα τα λεφτά: μπήκα κι εγώ επιτέλους στο κλαμπ, έλεγε το μουτράκι της, τι ψυχή έχουν χίλια ευρώ για ένα μαντιλάκι – κακώς το αποκαλούν μαντιλάκι, είναι πολύ περισσότερα από ένα κομμάτι ύφασμα, είναι συστατική επιστολή, θα έλεγε κανείς. Βροντοφωνάζει «είναι δική μας, κεράστε την ένα Campari, φλερτάρετε, καλέστε τη στο πάρτι σας». Ψιθυρίζει και στα δικά μου αυτιά τις νύχτες που δεν μου κολλάει ύπνος. «Για ποιον λόγο χτυπέσαι, προς τι τόσο κουπί, τόση αρρώστια, τόση ανθρωποφαγία, τόση μοναξιά; Από αύριο όλα θα αλλάξουν. Θα ξυπνήσεις, θα βάλεις κραγιόν, θα με δέσεις γύρω από τον λαιμό σου και θα ανάψουν επιτέλους τα φώτα της ζωής σου!»

Info-diet

Της ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΑ
Ανθούλα Καπνιστή / Σεραφείμ Μπουφές / Κάρολος Σκορδαλιάς / Ολυμπία Φάρσαλα / Σεβαστή Φέτα / Φρίξος Σπάτουλας / Ροδάμανθης Φουκαράς
(Είναι αληθινά και βρίσκονται στους τηλεφωνικούς καταλόγους)

ΠΑΝΑΓΙΤΣΑ
Πολύ καλό εστιατόριο στην Αίγινα, με μενού που φτιάχνεται καθημερινά με ό,τι φρέσκο βρει ο Μάρκος στην αγορά.
(στο λιμάνι)

TRADER JOE'S MINI TOTE BAGS
Η πιο viral hi-pre τσάντα αυτή τη στιγμή στον κόσμο. Την πουλάει η γνωστή αμερικάνικη αλυσίδα σούπερ μάρκετ προς 2,99 δολάρια και η μεταπώλησή της στο eBay έχει φτάσει τα 2.999,95 δολάρια, χάρη στη νέα τρέλα των Παπωνέζων trendsetters.

ΑΚΟΥΣΤΗΚΕ
Οι καλύτερες μάχες έχουν δοθεί σε μονά κρεβάτια.

ΟΔΟΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
Ο πιο βρόμικος δρόμος, με τα πιο βρόμικα πεζοδρόμια του κέντρου. Και καλά ο Δήμος που δεν τα φροντίζει, τα μαγαζιά που απλώνουν τη ρηματοδορηματία τους δεν ντρέπονται;

CHAT GPT
Η πανώλη της δημοσιογραφίας.

ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑΣ
Στη Βενεζουέλα κάνει σεισμούς. Εδώ καταρρέουν μόνο τους τα κτίρια.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
Εσείς ξέρετε κανένα σύγχρονο αεροδρόμιο στον κόσμο που οι επιβάτες να μεταφέρονται στην πλειονότητά τους με λεωφορεία από το αεροσκάφος στον αερολιμένα;

ΓΑΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ-ΤΣΕΡΕΛΑ
Τρεις μέρες αντάλλασαν όρκους αγάπης, περιμένουμε και την ανταλλαγή αυγών.

Athens Voices

Του ΓΙΑΝΝΗ ΝΕΝΕ
panikoval500@gmail.com

Λόγια που ακούστηκαν δημοσίως στην Αθήνα

Τη μέρα που κλείνουν τα σχολεία για καλοκαίρι, μια μαμά βγαίνει από το σχολείο κρατώντας από το χέρι το μικρό της, που είναι πρωτάκι. Μαμά: **Χαίρεσαι που κλείνει το σχολείο;** Πρωτάκι: **Ναι! Τόσα χρόνια περιμένα να μην πάω σχολείο!**
(Λυκαβηττός, Δευτέρα μεσημέρι)

Εανθιά, 55-60, καλοστεκούμενη, μετά θυγατέρας, σταματά σε πάγκο με ξηροκαρπία έξω από τη συναυλία των Pet Shop Boys και ρωτάει τον κυριούλη: **-Συγγνώμη, έχετε POS;**
(Σάββατο βράδυ, Πλατεία Νερού)

Μικρή: **Μαμά, να βάλω κι εγώ τα νύχια μου;**
Μαμά: **Όχι βέβαια.**
Μικρή: **Να βάλω μόνο τα τρία;**
(Πεντάχρονη με τη μαμά της μπροστά στα βερνίκια σε καλλυντικόδικο. Χαλάνδρι, Σάββατο πρωί.)

Κουρέας σε σαλονάτο μαρμαρέκιο προς μεσήλικα μουσάτο κύριο, καθώς τον κουρεύει: **-Σας αρέσει έτσι που τα κόβω;**
-Ναι, μια χαρά.
-Μη διστάζετε να μου το πείτε αν δεν σας αρέσει, να μιλάτε.
(Αρμελόκκοποι, Σάββατο πρωί)

«Αγοράζω παλιάαααα... Παλιά σίδερα... Θερμοσίφωνες... Ντισκομπάλες...»
(Μεγάφωνο παλιατζή, Σάββατο πρωί, Πετράλωνα)

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Αυτή την εβδομάδα το σχεδιάζει ο **Javier Calleja**. Γεννήθηκε το 1971 στη Μάλαγα της Ισπανίας, όπου ζει και εργάζεται. Σπούδασε Καλές Τέχνες στο Πανεπιστήμιο της Γρανάδας. Έχει παρουσιάσει ατομικές εκθέσεις σε Παρίσι, Τόκιο, Χονγκ Κονγκ, Μαϊάμι, Αθήνα και Μύκονο, ενώ έχει συμμετάσχει και σε ομαδικές. Τα έργα του αναγνωρίζονται από τις φιγούρες με τα υπερμεγέθη, εκφραστικά μάτια και τα χιουμοριστικά ή μελαγχολικά μνύματα. Στην Ελλάδα συνεργάστηκε με τη διεθνή γκαλερί Dio Horia. Το 2018 πραγματοποίησε την πρώτη του ατομική έκθεση, με τίτλο «Those Little Things», στον χώρο της γκαλερί στη Μύκονο, ενώ πίνακες και γλυπτά του μεικτής τεχνικής έχουν εκτεθεί και στον χώρο της Dio Horia στην Αθήνα.

Σε ποιον ανήκει ο δημόσιος χώρος;

Του ΡΩΜΑΝΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ

Την περασμένη Δευτέρα το πρωί, έπειτα από αναμονή όχι απλώς ωρών, ημερών ή εβδομάδων, αλλά μηνών, και αφού είχε αποχωρήσει ο πραγματικός star αυτού του event, ο μύωδης τεχνικός που εγκατέστησε το πόντιουμ –γνωστός και ως podium guy–, άνοιξε η γυαλιστερή μαύρη εξώπορτα. Ο Βρετανός πρωθυπουργός, σερ Κιρ Στάρμερ, βγήκε από την πρωθυπουργική κατοικία στον αριθμό 10 της Ντάουνινγκ Στριτ και υπό τα βλέμματα της οικογένειας και των συνεργατών του, εκατοντάδων δημοσιογράφων και μερικών εκατομμυρίων τηλεθεατών σε όλον τον κόσμο, ανακοίνωσε ότι παραιτείται.

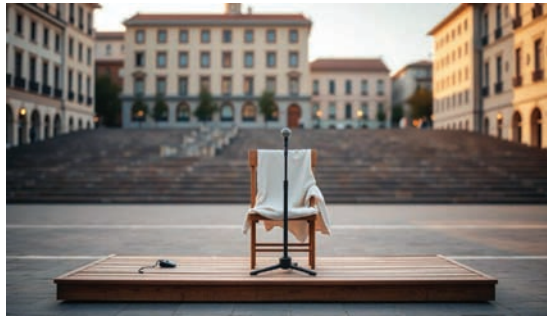
Ίσως χρειάζεται να θυμίσουμε ότι ο Κιρ Στάρμερ είναι ο άνθρωπος που το 2020 παρέλαβε ένα κόμμα-ρετάλι από τα χέρια του Τζέρεμι Κόρμπιν, ένα κόμμα που το κυβερνούσε μια περιθωριακή, τοξική, αντισημιτική φράξια, που μόλις είχε υποστεί το χειρότερο εκλογικό αποτέλεσμα στην ιστορία του και που σεβαστοί εκλογολόγοι θεωρούσαν ότι δεν θα μπορούσε να αποκτήσει αυτοδυναμία ξανά για τουλάχιστον άλλα 10 χρόνια. Μέσα σε μόλις 4 χρόνια το οδήγησε στη δεύτερη μεγαλύτερη εκλογική επιτυχία της σύγχρονης ιστορίας του, αν και από τότε είχαμε τονίσει ότι η έκταση της νίκης ήταν παραπλανητική και μάλλον εξέφραζε την απέχθεια της βρετανικής κοινωνίας για τις παλινωδίες των Συντηρητικών, παρά τον ενθουσιασμό τους για το πρόγραμμα των Εργατικών.

Έπειτα από δύο χρόνια στην κυβέρνηση, και από, όχι μία ή δύο, αλλά κυριολεκτικά δεκάδες κωλοτούμπες για ένα σωρό μείζονα θέματα δημόσιας πολιτικής, σε βαθμό που να κάνουν τον Αλέξη Τσίπρα να μοιάζει με αταλάντευτο εθνάρχη, ο Στάρμερ θεωρείται ο λιγότερο δημοφιλής πρωθυπουργός της σύγχρονης εποχής. Υπερβολή κι αυτό, όπως όλα. Άλλωστε ζούμε σε μια εποχή που μόνο με υπερβολές μπορούμε να θρέψουμε τον εθισμό μας στην υτοπαμίνη των αλγορίθμων, των συνεχών ερεθισμάτων και της άμεσης ικανοποίησης. Όσο κι αν, έπειτα από σχεδόν 7 πρωθυπουργούς σε 10 χρόνια, έχει απαξιωθεί η βρετανική πρωθυπουργία –και η πολιτική γενικώς–, είναι δύσκολο να υπερτονίσουμε τη σημασία της στιγμής, τις ενδεχόμενες συνέπειες, αλλά κυρίως το τι συμβολίζει ως πνεύμα των καιρών. Η παραίτηση του πρωθυπουργού μιας χώρας, ειδικά υπό συνθήκες πολιτικά και οικονομικά αντίξοες, είναι μια ιστορική στιγμή. Και είναι ένδειξη στοιχειώδους πολιτικού πολιτισμού και συλλογικής αξιοπρέπειας το πώς μια συντεταγμένη κοινωνία, ειδικά μια κοινωνία αρχών και θεσμών που κρατούν χίλια χρόνια, βιώνει τη στιγμή αυτή.

Πώς βίωσε, λοιπόν, η Βρετανία την παραίτηση Στάρμερ; Ούτε λίγο ούτε πολύ, τη βίωσε σαν επεισόδιο των Μόντι Πάιθον, απλώς επειδή κάποιος (στον οποίον θα επανέλθουμε σε πολύ λίγο) αποφάσισε να επισκιάσει (ή, όπως θα λέγαμε και στο χωριό μου, «να καπελώσει») την πρωθυπουργική παραίτηση, παίζοντας, ακριβώς έξω απ' τη σιδερένια πύλη της Ντάουνινγκ Στριτ, με megafono στη διαπασών, την «*Οδή στη Χαρά*» του Μπετόβεν, πνίγοντας την ολιγόλεπτη και φορτισμένη ομιλία του Στάρμερ σε βαθμό ενοχλητικό ακόμη και για ορκισμένους πολιτικούς εκθρούς του.

Παρένθεση: Το ποιος ήταν αυτός που έκανε upstage τον πρωθυπουργό στην πιο δραματική στιγμή της πολιτικής καριέρας του κανονικά δεν θα έπρεπε να έχει καμία σημασία, για λόγους που θα γίνουν κατανοητοί παρακάτω. Ωστόσο έχει ένα ενδιαφέρον. Πηγή του θορύβου δεν ήταν ούτε οι εθνικιστές του Φάρατζ ούτε τα ακροδεξιά γκρουπούσκουλα του Τόμι Ρόμπινσον ούτε οι φαν της Χαμάς, αλλά ένας ακτιβιστής των Φιλελεύθερων Δημοκρατών και υπέρμαχος της παραμονής της Βρετανίας στην Ε.Ε., ο Στιβ Μπρέι.

Παρένθεση στην παρένθεση: εδώ κάπου πρέπει να τονίσουμε ότι ο όρος «ακτιβιστής των Φιλελεύθερων Δημοκρατών» είναι κάτι ανάμεσα σε οξύμωρο και ανέκδοτο (κι αυτό το γράφει ένας τακτικός ψηφοφόρος τους). Το

συγκεκριμένο κόμμα είναι ίσως το τελευταίο απομεινάρει μετριοπάθειας και kumbaya αγάπης στη χώρα αυτή, ειδικά μετά τη ριζοσπαστικοποίηση των Πρασίνων. Το να σου χαλάει το πάρτι ένας ακτιβιστής των Φιλελεύθερων Δημοκρατών μάς θυμίζει αυτό που είχαν πει οι άσπονδοι φίλοι του (απόλυτου τζέντλεμαν) σερ Τζέφρι Χάου – του ανθρώπου που έχωσε το πολιτικό μαχαίρι στην πλάτη της θάτσερ: «Είναι σαν να σου επιτίθεται νεκρό πρόβατο».

Κι όμως, αυτό έγινε. Ένας τυχαίος ακτιβιστής αμαύρωσε μια κορυφαία στιγμή της δημοκρατίας –την ομαλή μετάβαση της εξουσίας– και γελιοποίησε τον δημοκρατικά εκλεγμένο ηγέτη της χώρας στην πιο ανθρώπινη και ευάλωτη στιγμή του... απλώς επειδή κανείς δεν τον σταμάτησε. Το φοβερό δε είναι ότι αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά που ο συγκεκριμένος ακτιβιστής επισκίασε μια τέτοια στιγμή. Τον Μάιο του 2024, όταν ο τότε πρωθυπουργός Ρίσι Σούνακ ανακοίνωνε τη διάλυση της Βουλής και την προκήρυξη εκλογών, οι τηλεθεατές άκουγαν το τραγούδι «*Things Can Only Get Better*» των D:Ream, ενώ ο Μπρέι κι άλλες φορές έπαιζε δυνατά μουσική κατά τη διάρκεια συνεδριάσεων επιτροπών του Κοινοβουλίου. «Το γεγονός ότι επιτρέπουμε σε κάτι τέτοιο να συμβεί δείχνει ότι κάποιες φορές δεν είμαστε σοβαρή χώρα», είπε στην εκπομπή του ο βετεράνος (συντηρητικός) σχολιαστής Άντριου Νιλ.

Μπορεί το περιστατικό αυτό να μοιάζει εντελώς ασήμαντο. Κι όμως, ένα τέτοιο περιστατικό συμπυκνώνει μέσα του, σαν πυρηνική ενέργεια, όλη την ουσία και την παθολογία μιας οργανωμένης, έννομης, φιλελεύθερης, δημοκρατικής κοινωνίας, γιατί εγείρει το πιο θεμελιώδες ερώτημα όλων: σε ποιον ανήκει ο δημόσιος χώρος;

Η εύκολη απάντηση είναι ότι ο δημόσιος χώρος ανήκει σε όλους: και στον Μπρέι και στον Στάρμερ και στον Νιλ και στους διαδηλωτές κατά της μετανάστευσης και στους υπέρμαχους της Χαμάς και σ' εμένα και σ' εσένα και στον διπλανό. Τι ακριβώς σημαίνει όμως αυτό; Ότι ο καθένας μας μπορεί να κάνει ό,τι του γουστάρει οποιαδήποτε στιγμή στον δημόσιο χώρο;

Ένα βράδυ στα τέλη Απριλίου, ο πασίγνωστος και πλέον πάμπλουτος καλλιτέχνης Banksy τοποθέτησε –άγνωστο πώς και με τη συνεργασία ποιων– σε ένα από τα κεντρικότερα σημεία του Λονδίνου το άγαλμα ενός άνδρα που, «τυφλωμένος από τη σημαία» που κρατάει, πέφτει από το βάθρο. Το άγαλμα βρίσκεται στο πιο αριστοκρατικό και ελεγχόμενο σημείο ολόκληρης της Βρετανίας: ακριβώς δίπλα στις ιδιωτικές λέσχες του Pall Mall, δίπλα στο St James's Park, λίγα μόλις βήματα από τρία παλάτια, την πρωθυπουργική κατοικία και την καρδιά της κυβέρνησης στο Whitehall. Η περιοχή αυτή είναι ίσως η πιο καλά φυλασσόμενη στη χώρα, υπό συνεχή αστυνόμευση και παρακολούθηση. Το Waterloo Place (η μικρή πλατεία στην οποία τοποθετήθηκε το άγαλμα) δεν είναι ένα μέρος στο οποίο, αν είσαι άστεγος ή φτωχός ή κατατρεγμένος, μπορείς να μείνεις ανενόχλητος για πολλή ώρα.

Ποιος έδωσε το δικαίωμα στον Banksy να καταλάβει έτσι τον δημόσιο χώρο; Ένα δικαίωμα που, απ' ό,τι φαί-

νεται, δεν θα είχε κανένας άλλος καλλιτέχνης για να πάει να παρουσιάσει την τέχνη του σ' εκείνο το σημείο, και κανένας άλλος έμπορος για να απλώσει την πραγματεία του εκεί – κι ας μην ξεχνάμε ότι ο «αντισυστημικός» Banksy έχει γίνει ζάμπλουτος με τη σιωπηλή ανοχή ή και υποστήριξη των αρχών σε όλη τη χώρα. Τι θα γινόταν αν πήγαινα εγώ ή εσείς να καταλάβουμε τον χώρο αυτό;

Για να μην πηγαίνουμε πολύ μακριά όμως: ποιος και με ποια δικαιοδοσία έδωσε το δικαίωμα σε κάποιους να κατασκευάσουν και να συντηρούν στο κεντρικότερο και πιο εμβληματικό σημείο της Ελλάδας, στο Σύνταγμα, ακριβώς δίπλα στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη έξω από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, το αυτοσχέδιο «Μνημείο των Τεμπών»; Τι ακριβώς θα συμβεί αν πάω εγώ ή εσείς αύριο το πρωί να βανδαλίσουμε ή να αφαιρέσουμε το αυθαίρετο αυτό μνημείο ή να φτιάξουμε το δικό μας για τους δικούς μας λόγους; Θα μας αφήσουν οι αρχές του Ελληνικού κράτους να το κάνουμε; Θα έρθουμε σε σωματική σύγκρουση με όσους θέλουν το μνημείο των Τεμπών εκεί; Ποιος θα επικρατήσει; Και τι θα γίνει στο βαγόνι του ΗΣΑΠ όπου δύο στους τέσσερις διπλανούς μου ακούνε μουσική ή βλέπουν βίντεο στο κινητό τους χωρίς ακουστικά, αν εγώ και μερικοί άλλοι επιβάτες ξαφνικά βάλουμε τη δική μας μουσική στη διαπασών ή αρχίσουμε να ουρλιάζουμε μέσα στα αυτιά τους;

Η απάντηση σε όλα αυτά τα ερωτήματα είναι ακριβώς η ίδια: Στο τέλος θα επικρατήσει αυτός που έχει την ισχύ, είτε αυτή η ισχύς είναι τα όπλα και η σωματική δύναμη (στην περίπτωση του βαγονιού), είτε το πολιτικό και

● ●
Όταν υποχωρούν οι θεσμοί της δημοκρατίας και η πίστη στο κράτος δικαίου, θεωρητικά ο καθένας μπορεί να κάνει ό,τι θέλει στον δημόσιο χώρο

πολιτισμικό κεφάλαιο και οι οργανωμένοι μπράβοι αυτών που εδώ και μερικά χρόνια, αυθαίρετα και παράνομα, καταλαμβάνουν τον δημόσιο χώρο στο Σύνταγμα, είτε είναι τα χρήματα, το brand και οι διασυνδέσεις του Banksy, είτε είναι η υπερίσχυση της ατομικής ελευθερίας του Μπρέι απέναντι σε μια καταρρακωμένη έννοια δημόσιας τάξης και κοινωνικής ιεραρχίας.

Όταν υποχωρούν οι θεσμοί της δημοκρατίας και η αυτονόητη πίστη στο κράτος δικαίου –όταν δηλαδή σπάει το κοινωνικό συμβόλαιο, όπως γίνεται εδώ και χρόνια στη Δύση– τότε θεωρητικά ο καθένας μπορεί να κάνει ό,τι θέλει στον δημόσιο χώρο. Και είναι πολύ θελκτική και ρομαντική η ιδέα

της αναρχίας, της απόλυτης ελευθερίας, της απόλυτης ισότητας. Στην πραγματικότητα, όμως, όταν υποχωρεί η εφαρμογή του νόμου, όταν υποχωρεί η νομιμοποίηση και η αποτελεσματικότητα των αρχών, τον δημόσιο χώρο επιβουλεύονται πάντα και μόνο αυτοί που έχουν διαφορετικές μορφές ισχύος (όπως και τον ελεύθερο χρόνο για να ασχοληθούν) – οι υπόλοιποι απλώς εργαζόμαστε και προσπαθούμε να βγάλουμε τη μέρα.

Ο δημόσιος χώρος ανήκει σε όλους μας, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μπορούμε να κάνουμε ό,τι θέλουμε σε αυτόν. Η ελευθερία του ενός τελειώνει εκεί που ξεκινάει η ελευθερία του άλλου. Ο νόμος και οι θεσμοί είναι εκεί για να προστατεύουν τους αδύναμους, όχι τους δυνατούς. Αυτά είναι στοιχειώδη μαθήματα πολιτικής αγωγής που, αν στο σχολείο διαβάσαμε και γράφαμε αντί να παίζουμε ξύλο και να βλέπουμε TikTok, θα τα είχαμε αφομοιώσει. Η ανοχή μας στην αναρχία και την ανομία είναι ένας αυτοτραυματισμός, ένας ευνοχισμός του πολιτικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού μας κεφαλαίου ως μελών της κοινωνίας. Μπορεί να μην αντιδρούμε επειδή μας βολεύει ή επειδή μας αρέσει το άγαλμα του Banksy ή επειδή συμφωνούμε με το μνημείο των Τεμπών, αλλά κάποια στιγμή η αναρχία, δηλαδή το δικαίο του ισχυρού και η ισχύς των όπλων θα χτυπήσει την πόρτα και του δικού μας σπιτιού. Και όλα θα έχουν ξεκινήσει επειδή μια κοινωνία αποφάσισε ότι η παραίτηση ενός πρωθυπουργού δεν χρήζει αξιοπρεπούς αντιμετώπισης, ενώ μια άλλη αποφάσισε ότι η διαχείριση του δημόσιου χώρου δεν χρειάζεται διαφανείς και συντεταγμένες διαδικασίες. **A**

ΔΕΗ FIBER

Τώρα, το ΔΕΗ FIBER
έχει και Σταθερό
Τηλέφωνο.

Εγγυημένα υψηλή ταχύτητα 1 Gbps με **19,90€/μήνα**
και πρόσθετη υπηρεσία Σταθερής Τηλεφωνίας με **4€/μήνα**,
με απεριόριστες κλήσεις προς εθνικά σταθερά και κινητά.

Άφθονο. Απλό. Προσιτό. Και με Σταθερό.

dei.gr/fiber

Τιμές ΔΕΗ FIBER 1 Gbps για 24 μήνες και πρόσθετης υπηρεσίας Σταθερής Τηλεφωνίας.
Διαθεσιμότητα δικτύου ΔΕΗ και περισσότερες πληροφορίες στο dei.gr/fiber. Ισχύουν όροι και προϋποθέσεις.

Επίσκεψη στο Στόκτον-ον-Τιζ, στη Βόρεια Θάλασσα

Το «Κόκκινο Τείχος» της βορειοανατολικής Αγγλίας και μια εργατούπολη σε μετάβαση

Της ΣΩΤΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Πήγα στο Στόκτον-ον-Τιζ στον αγγλικό Βορρά, όπως παλιότερα, σε μεγάλα οδικά ταξίδια, περνούσα από τις ρημαγμένες μεταβιομηχανικές πόλεις του αμερικανικού Βορρά: το Ντιτρώιτ, το Φλιντ του Μίσιγκαν, το Γκάρνι της Ιντιάνα. Στη Βρετανία δεν χρησιμοποιούν τον όρο «ζώνη της Σκουριάς»: ίσως γιατί τα Δυτικά Μίντλαντς και η επονομαζόμενη Μαύρη Χώρα, η Βορειοανατολική και η Βορειοδυτική Αγγλία, το Γιόρκσκιρ, οι κοιλάδες της Νότιας Ουαλίας και ο διάδρομος μεταξύ Γλασκόβης και Εδιμβούργου είναι υπερβολικά εκτεταμένες περιοχές για να περιγραφούν ως «ζώνη». Συνήθως, ορίζονται ως «Κόκκινο Τείχος»: στη διάρκεια του 20ού αιώνα, στις περισσότερες απ' αυτές τις εκλογικές περιφέρειες επικρατούσε το Εργατικό Κόμμα — όμως, από τότε όλα έχουν αλλάξει σχεδόν όλα.

Πήγα στο Στόκτον-ον-Τιζ για τις ανάγκες ενός μυθιστορήματος, που ίσως θα μπορούσε να ολοκληρωθεί και χωρίς αυτό το ταξίδι. Στην πραγματικότητα, ήθελα να δω πώς ζουν σήμερα οι άνθρωποι στις αγγλικές εργατοπόλεις μεσαιού μεγέθους: πώς αντιμετωπίσαν την αστική παρακμή που επέφερε η αποβιομηχάνιση. Η σημερινή εικόνα είναι αρκετά μελαγχολική — πολλά κλειστά καταστήματα, άδεια εμπορικά κέντρα, έρημες πλατείες σαν εκείνες του Ντε Κίρικο μείον το μυστήριο: αλλά ίσως η μελαγχολία να μην οφείλεται τόσο στις ζημιές της αποβιομηχάνισης όσο στη λανθασμένη πολιτική διαχείριση του άστευου και στην ψηφιακή τεχνολογία. Τα υβριδικά πρότυπα εργασίας φαίνεται πως έχουν μειώσει την κυκλοφορία στο κέντρο: καθώς το λιανεμπόριο εκτυλίσσεται εν μέρει διαδικτυακά, πολλά εμπορικά ακίνητα εγκαταλείπονται ή μετατρέπονται σε κατοικίες: υπάρχει μεγάλος αριθμός αδρανών οικοπέδων. «Αλλά λιγότερα απ' όσα έχει το Μίντλσμπερο, που μοιάζει με κωματερή!» μου λένε στην μηριαία The Old Oak, προσθέτοντας ότι αξίζει να πάω στο Ντάρραμ «αν και παραίνα κυριλέ», αλλά ότι πρέπει να αποφύγω οπωσδήποτε το Μίντλσμπερο, διότι, εκτός από κωματερή, είναι ο κατ' εξοχήν τόπος του εγκλήματος. «Κυρίως, μην πας στο Νορθ Όρμσμι. Ούτε στο Θόρντρι να πας. Τώρα που το σκέφτομαι, ούτε στο Μπραμπλς Φαρμ. Από το Γκρόουβ Χιλ δεν θα βγεις ζωντανή...» (Υπερβολές, σκέφτομαι κι αποφασίζω να πάω σε όλες αυτές τις γειτονιές. Δεν πιστεύω στις no-go areas.)

Μέχρι το 1970, το Στόκτον, με πληθυσμό περίπου 200.000 κατοίκους (αν υπολογίσουμε και τα περίχωρα), ήταν, μαζί με το Νιούκασλ και το Μίντλσμπερο, μέρος του μεγάλου βιομηχανικού κόμβου του Τίτσαϊντ: το 1932 από τη βιομηχανία χημικών ICI στο Μπίλινγχαμ (που ανήκε διοικητικά στο Στόκτον) ο Άλντους Χάξλεϊ εμπνεύστηκε τον «θαυμαστό καινούργιο κόσμο»: ο σίδηρος, ο χάλυβας, τα ναυπηγεία και τα χημικά είχαν δημιουργήσει την πιο συνεκτική εργατική τάξη στον κόσμο, ένα όραμα βιομηχανικής ουτοπίας κι ένα κόμμα που υποσχόταν σοσιαλισμό. Αυτός ο κόσμος του κάποτε μολυσμένου και βουερού ποταμού Τιζ, που χωρίζει το Στόκτον από το αγροτικό βόρειο Γιόρκσκιρ, δεν υπάρχει πια: φεύγοντας πήρε μαζί του ένα συγκεκριμένο εργασιακό ήθος, μια ταξική ταυτότητα και το αίσθημα της υπερηφάνειας τού να βγάζεις το ψωμί σου με τα χέρια σου. Πήρε μαζί του την εργατούπολη, τον χώρο όπου «κατέβαινες» στο κέντρο για ψώνια και για τη σαββατιάτικη ψυχαγωγία. Μετά το πλήγμα της αποβιομηχάνισης, που σήμαινε ανεργία και μεγάλη απώλεια νεανικού πληθυσμού προς τον Νότο, η εργατούπολη δέχτηκε το πλήγμα της ψηφιακής οικονομίας και την πρόκληση της προσαρμογής στην τεχνολογική εποχή: το Λιντς, το Σέφιλντ, το Στόκτον έχασαν τον λόγο της ύπαρξής τους.

Οι πρωτοβουλίες αναγέννησης του κέντρου δεν έλειψαν. Το Θέατρο Globe, που, έπειτα από μακρά περίοδο δόξας (φιλοξένησε τους Beatles, τον Little Richard, τους Platters, τον Stevie Wonder, τον Buddy Holly, τους σχεδόν ντόπιους Animals, τη Cilla Black, τους Rolling Stones, τον

Carl Perkins, τον Cliff Richard, τους Shadows και τον Chuck Berry) είχε εγκαταλειφθεί επί 25 χρόνια, ανακαινίστηκε με κόστος 28 εκατ. λίρες. Ακουστήκαν πολλές γκρίνιες για «έργα βιτρίνας». Αλλά ακόμα και τα έργα βιτρίνας δημιουργούν θέσεις εργασίας: εξάλλου, βελτιώνουν την ψυχική διάθεση. Επίσης, έγιναν φιλόδοξες αναπλάσεις: εφαρμόζεται ένα πρόγραμμα ανακαίνισης παλιών βιομηχανικών εγκαταστάσεων («Pride in Place»), επέκτασης των υπηρεσιών πρωτοβάθμιας περίθαλψης στο κέντρο και αξιοποίησης των brownfied sites, όπως είναι το πρώην σιδηροδρομικό συγκρότημα Tees Marshalling Yards. Το ξενοδοχείο Swallow και το τεράστιο εμπορικό κέντρο Castlegate, μνημείο της λειτουργιστικής αισθητικής της δεκαετίας του 1970, καταδεικνύονται και στη θέση τους δημιουργήθηκε ένα πάρκο τρεις φορές μεγαλύτερο από την πλατεία Τραφάλγκαρ, με δημοτική βιβλιοθήκη και δρόμο που το συνδέει απευθείας με το ποτάμι.

Οι Στοκτονέζοι υπερηφανεύονται για τον Τιζ, που κάποτε ήταν πηχτός και μαύρος, αλλά τώρα προσφέρεται για κωπηλασία και θαλάσσια σπορ. «Έχουν επιστρέψει οι σολομοί!» μου λένε στην παμπ Royal Oak, όπου πίνουμε μπίρα, τα «τρία αδέρφια», πράγμα που μου φαίνεται ασταίο χωρίς να μπορώ να εξηγήσω γιατί. «Άλλες πόλεις έχουν μουσεία και θέατρα και μνημεία: εμείς έχουμε το ποτάμι με τη γέφυρα Infinity... Μεγαλειώδες έργο της μηχανικής: πρόσεξες ότι έχει το σχήμα του απείρου;» Επενδύοντας στο ποτάμι προσδοκούν ανάπτυξη του τουρισμού, και η παρουσία μου στο Royal Oak φαίνεται να επιβεβαιώνει, αν και παραπλανητικά, αυτή τη λαμπρή προοπτική. Πάντως, στο κέντρο της πόλης, κοντά στο Globe, χτίστηκε το πολυτελές ξενοδοχείο Hampton by Hilton, που ανήκει στο δημοτικό συμβούλιο και αναμενόταν να αποφέρει ετήσιο κέρδος 250.000 λιρών — μαθαίνω ότι ξεπέρασε τον στόχο του, αλλά, ταυτοχρόνως, τα μικρότερα ξενοδοχεία χρεοκόπησαν.

Όλες οι επενδύσεις στο Στόκτον-ον-Τιζ ποντάρουν στην τοπική ταυτότητα, στην αυθεντικότητα του Βορρά και ειδικότερα του Στόκτον το οποίο διεκδικεί την αυθεντικότητα της αυθεντικότητας: οι Στοκτονέζοι έχουν βαθύτερες κοινοτικές ρίζες από τους κατοίκους του Νιούκασλ, που πούλησαν την ψυχή τους στις υπηρεσίες («Έγιναν δημόσιοι υπάλληλοι») και στην τεχνολογία. «Εδώ», μου λένε, «υπάρχουν ακόμα μικρές επιχειρήσεις: να, σαν το βιβλιοπωλείο του Ρίτσαρντ Ντρέικ πιο κάτω» — όλα στο Στόκτον είναι «πιο κάτω» μπορείς να το διασχίσεις με τα πόδια σε μισή ώρα. «Αν και δεν είναι πια μικρή επιχείρηση» ο Ρίτσαρντ πήρε το διπλανό μαγαζί και το έκανε τμήμα παιδικού βιβλίου...»

Φαίνεται ότι, στη διάρκεια της πανδημίας, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής είχαν τον χρόνο να σκεφτούν. Από τότε γίνονται προσπάθειες να απομακρυνθούν οι Στοκτονέζοι από το Facebook και να ενταχθούν στην κοινότητα του πραγματικού κόσμου. Αλλά, ο πραγματικός κόσμος δεν είναι πια εκείνος του 1972, όταν είχε ανεγερθεί το εμπορικό κέντρο Castlegate με την πεποίθηση ότι το λιανικό εμπόριο θα δημιουργούσε ευημερία κι ότι θα κάλυπτε τα κενά που άφηνε η ραγδαία αποβιομηχάνιση. Οι ελπίδες διαψεύστηκαν και χρειάστηκαν κάμποσες δεκαετίες ώσπου να βρεθούν εναλλακτικές για την επιβίωση του Στόκτον. Σήμερα, οι κάτοικοι δεν κυκλοφορούν στην πόλη για shopping στο Marks & Spencer, όπως συνέβαινε το 1970, αλλά για βόλτα στο πάρκο, για μια παράσταση στο Globe και, μέχρι πέρυσι, για μπίρες στην παμπ Hope and Union, ένα τοπίο του Στόκτον που δεν υπάρχει πια: τα τελευταία χρόνια πολλές παραδοσιακές μπιριερίες αντικαθίστανται από καφέ ευρωπαϊκού τύπου — μια εξέλιξη που οι πατριώτες του Reform UK βλέπουν σαν ανεπιτρεπτη απώλεια της αγγλικότητας.

Έτσι κι αλλιώς, το όραμα για το κέντρο της πόλης του Στόκτον δεν είναι πια η κατανάλωση: γνωστές αλυσίδες καταστημάτων λιανικής έχουν εξαφανιστεί από τους κεντρικούς πεζοδρόμους, κι όταν τα μαγαζιά είναι κλειστά, αργά τη νύχτα ή τις Κυριακές, η ατμόσφαιρα είναι καταθλιπτική. Αν και οι πεζοδρόμοι στο Στόκτον δεν θα μπορούσαν να μοιάζουν με τις τουριστικές παγίδες της Βαρκελώνης ή της Ρώμης, η λογική είναι ίδια — κι όταν πληθαίνουν τα κλειστά καταστήματα (είτε λόγω αργίας, είτε επειδή έχουν κατεβάσει ρολά) ή όταν πέφτει η ποιότητα των ανοικτών, η εικόνα του μαρasmus εντείνεται. Απάντηση σ' αυτή την τάση της αστικής αποσύνθεσης είναι η παραδοσιακή υπαίθρια αγορά που γίνεται από το 1310 κάθε Τετάρτη και Σάββατο στη High Street, την πιο φαρδιά κεντρική οδό στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Το Στόκτον ήταν πάντοτε πόλη φτωχών ανθρώπων. Αλλά είχε πολλές πρωτιές: ο σιδηρόδρομος Στόκτον και Ντάρλινγκτον, που εξυπηρετούσε το λιμάνι στην αρχή της Βιομηχανικής Επανάστασης, ήταν ο πρώτος ατμοκίνητος επιβατικός σιδηρόδρομος στον κόσμο: η ναυπηγική βιομηχανία, που είχε ξεκινήσει στον 15ο αιώνα, έφτασε στην ακμή της στον 17ο και 18ο όταν αναπτύχθηκαν οι βιομηχανίες τούβλων, πανιών και σχοινιών: κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το Στόκτον έγινε το σημαντικότερο λιμάνι της κομπετίας Ντάρραμ, του Βόρειου Γιόρκσκιρ και της ενδοχώρας μέχρι το Γουέστμωρλαντ, εξαγοντας σχοινιά, γεωργικά προϊόντα και μόλυβδο από τις κοιλάδες του Γιόρκσκιρ. Η σιδηρουργία και η μηχανική ενσωματώθηκαν στην τοπική οικονομία στον 18ο αιώνα:

μετά την ανακάλυψη του σιδηρομεταλλεύματος στους λόφους Έστον και την εφεύρεση των σπέρτων (από τον φαρμακοποιό Τζον Γουόκερ, που αμέλησε να διεκδικήσει νομικό έγγραφο ευρεσιτεχνίας) μπήκε στον χάρτη των πιο δυναμικών βιομηχανικών κέντρων της βρετανικής αυτοκρατορίας.

Όταν γύρισα στην Αθήνα, όλοι μου οι φίλοι έκαναν τη γνωστή ερώτηση: «Τι καιρό είχε; Έβρεχε;» Δεν έβρεχε: η βορειοανατολική ακτή δεν είναι όσο βροχερή είναι η βορειοδυτική. Εξάλλου, καθώς οι Άγγλοι του Βορρά ξέρουν ότι οι Νότιοι είναι μετεωροευσίθητοι, ότι γίνονται δυστυχισμένοι με το κρύο και τη συννεφιά, με διαβεβαίωσαν

ότι οι χειμώνες στο Στόκτον-ον-Τιζ είναι συχνά λιγότερο ψυχροί από εκείνους σε χαμηλότερα γεωγραφικά πλάτη στην ηπειρωτική Ευρώπη. «Οπότε, να μας ξανάρθετε...» Πράγματι, στο Στόκτον, στις πόλεις του Βλοσυρού Βορρά, η κακοκαιρία αναδεικνύει την ασχήμια της μαζικής αρχιτεκτονικής: τις σύντομες χειμωνιάτικες μέρες τα αστικά τοπία φαίνονται ζοφερά: ακόμα πιο ζοφερή είναι η υποβάθμιση της εργατικής τάξης σε λούμπεν προλεταριάτο: η διαγενεακή φτώχεια (το 25% των ατόμων ηλικίας 16-64 ετών είναι οικονομικά ανενεργοί: δεν εργάζονται και δεν αναζητούν εργασία), η πολύ έντονη σχολική διαρροή (το 50% των μαθητών καταγράφονται ως χρονίως απόντες), η εξάρτηση από τα επιδόματα (δεν πρόκειται για μύθο: πάνω από 12% των νοικοκυριών εισπράττουν κρατικά επιδόματα σε μακροχρόνια βάση), η στέγαση σε φθαρμένες κοινωνικές κατοικίες της δεκαετίας του 1950, τα υψηλά ποσοστά τοξικομανίας και ψυχικών ασθενειών.

Όλα τούτα τα συναντά κανείς στις αμερικανικές πόλεις ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1960 — και παρ' όλα αυτά, η αστική φτώχεια στη Βρετανία διαφέρει από αυτήν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στις ΗΠΑ, όπου δεν υπάρχει «αντικειμενική» ανεργία, ένα μικρό ποσοστό, ίσως λιγότερο από το 10%, βγαίνει στο κοινωνικό περιθώριο, εξαθλιώνεται «σε βάθος»: στη Βρετανία, ένα αρκετά μεγαλύτερο ποσοστό, γύρω στο 20-25%, ακροβατεί στο όριο της εξαθλίωσης: το κοινωνικό κράτος πιάνει τους ανθρώπους στον αέρα καθώς πέφτουν: η εξαθλίωση είναι ρηκή, αλλά, πολύ, πάρα πολύ, εκτεταμένη. **A**

Λιβανίζοντας τον Αλέξη

Του ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΑΨΗ

Με το ξεκίνημά της η Συμπαρατάξη του Αλέξη Τσίπρα μάς χάρισε μερικές ημέρες απολαυστικής κακοφωνίας. Μάθαμε για γρήγορα κότερα και πισίνες που θα φορολογηθούν και μας δόθηκαν συγκεκριμένοι αριθμοί για τα προβλεπόμενα έσοδα, όπως αρμόζει σε ένα σοβαρό κόμμα. Το πρόβλημα ήταν ότι κονταροχτυπιούνταν μεταξύ τους ή έτσι νομίσσαμε. Γιατί τελικά τα πράγματα ήταν σοβαρότερα, αφού ο ίδιος ο Τσίπρας βγήκε, άδειασε τα στελέχη του και διέγραψε όλη τη συζήτηση. Δεν υπάρχουν τέτοια σχέδια, είπε, μόνο τα μερίσματα και τα «υπερκέρδη» θα φορολογηθούν.

Πώς προέκυψαν όλα αυτά λοιπόν; Τα έβγαλαν από το κεφάλι τους ή απλώς επικρατεί ένα μικρό μπάχαλο στο κόμμα; Αυτό δεν το ξέρουμε. Εκείνο που γνωρίζουμε είναι ότι όλο αυτό ήρθε απλώς για να επιβεβαιώσει πως το «απόψε αυτοσχεδιάζουμε» ποτέ δεν πεθαίνει για την αριστερά. Και ότι η μόνη σταθερά του νέου κόμματος είναι οι φιλοδοξίες του κ. Τσίπρα.

Το μόνο που μένει να φανεί είναι τι θα πετύχει. Για την ώρα, ο Τσίπρας επιλέγει να τοποθετήσει σε θέσεις ευθύνης άτομα της απόλυτης εμπιστοσύνης του. Πολιτική διά απονομής, ωστόσο, δεν γίνεται. Μ' αυτόν τον τρόπο το μόνο που εξασφαλίζεται είναι ένα αμιγώς αρχηγικό κόμμα, σε βάρος, βέβαια, της αξιοπιστίας. Ένα καλό παράδειγμα είναι η περίπτωση της κ. Ιωάννας Λαλιώτου, πανεπιστημιακής καθηγήτριας και τομεάρχη Παιδείας. Διαθέτει ένα εντυπωσιακό βιογραφικό – σίγουρα θα κοσμούσε το ψηφοδέλτιο οποιουδήποτε κόμματος. Έδωσε, λοιπόν, την πρώτη της συνέντευξη, όχι όμως για να μιλήσει για θέματα Παιδείας, «γι' αυτά θα υπάρξει χρόνος», όπως σημείωσε ο δημοσιογράφος. Σωστά! Γιατί μπορεί να ειπωθεί κάτι που θα αποδειχθεί πρόωρο και να ακολουθήσει άδειασμα. Αν, ας πούμε, εξηγούσε πώς πιστεύει ότι μπορούν να μπαίνουν τα παιδιά στο πανεπιστήμιο με την κατάργηση των εξετάσεων. Τόσα χρόνια πανεπιστημιακός, θα έχει άποψη.

Έστω κι έτσι, η συνέντευξη έχει ενδιαφέρον, κυρίως για το πώς βλέπει τη σχέση της με τον Τσίπρα. Στην πρώτη ερώτηση, για

παράδειγμα, αναφέρεται στην αρχή (!) της σχέσης τους, όταν της έκανε «τη μεγάλη τιμή» να την προσκαλέσει να πάρει μέρος στην παρουσίαση της «Ιθάκης». Εκδήλωση ευγένειας, σκέφτεσαι, ας πάμε παρακάτω. Στη δεύτερη ερώτηση ξεκινά με τον ίδιο πάνω κάτω τρόπο: «Ο Αλέξης Τσίπρας και η ΕΛ.Α.Σ. με τίμησαν αναθέτοντάς μου την ευθύνη για τον τομέα της Παιδείας». Υπερβολή αλλά δεν πειράζει. Στην τρίτη όμως επιμένει: «Η εμπειρία, η πολιτική γενναιότητα και η εντιμότητα του Αλέξη στην ηγεσία εγγυώνται ότι θα γίνουμε...» κ.λπ. κ.λπ. Ευτυχώς οι ερωτήσεις ήταν μόνο τέσσερις και το λιβανιστήρι σταμάτησε.

Γενικά, πάντως, η κ. Λαλιώτου θα πρέπει να αισθάνεται έξω από τα νερά της στην ΕΛ.Α.Σ. Έτσι προσπάθησε να προσαρμοστεί στο ταξικό πνεύμα που έβγαζαν οι δηλώσεις περί επιβολής φόρου για τις πισίνες. Εξηγεί, λοιπόν, πως εμείς «δεν προερχόμαστε από τις κοινωνικές και πολιτικές ελίτ του τόπου μας... μαθητεύσαμε και σπουδάσαμε στα δημόσια σχολεία και πανεπιστήμια της πατρίδας μας και μετά αλλού». Σε άλλο σημείο της συνέντευξης μαθαίνουμε πως αυτό το «αλλού» ήταν στη Βρετανία, την Ιταλία και τις ΗΠΑ. Και μάλιστα, όπως προκύπτει από το βιογραφικό της, σε ορισμένα από τα πιο ελίτ πανεπιστήμια όπως το Πρίνστον και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο στη Φλωρεντία, ενώ παράλληλα υπήρξε υπότροφος του ιδρύματος Φούλμπραϊτ και δίδαξε στο Κολούμπια. Για ελίτ να το συζητήσουμε, αλλά σίγουρα αποτελεί το υπόδειγμα της ρετσίνας, aka αριστείας.

Μια διαφορετική συνέντευξη έδωσε ο τομεάρχης Οικονομικών, Φραγκίσκος Κουτεντάκης. Είναι από τα λιγότερα γνωστά πρόσωπα της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ, δεν ανήκει στους νεοσοούς της ΕΛ.Α.Σ. Στο παρελθόν είχε διατελέσει επικεφαλής του γραφείου προϋπολογισμού της Βουλής κι από τότε οι εκθέσεις του διακρίνονταν για τη σοβαρότητα και την αντικειμενικότητά τους. Στη συνέντευξή του, βέβαια, υποστηρίζει την πολιτική του κόμματος

για «φορολογική δικαιοσύνη». Κάνει μια αυτονόητη επισήμανση, την οποία όμως δεν έχει ξανακάνει στέλεχος, όχι μόνο της αριστεράς αλλά και γενικότερα της αντιπολίτευσης: «Θα σεβαστούμε ευλαβικά τα υπάρχοντα δημοσιονομικά περιθώρια». Και σε άλλο σημείο προσθέτει ότι: «Φυσικά το πρόγραμμα θα συμμορφώνεται με τους ισχύοντες ευρωπαϊκούς δημοσιονομικούς κανόνες».

Οι επισημάνσεις του, χωρίς αμφιβολία, θα αποτελούν «ανάθεμα» για τους περισσότερους συντρόφους του. Βέβαια, για εμάς τους υπόλοιπους μπορεί να αποτελέσουν τη βάση για μια ουσιαστική συζήτηση σχετικά με την οικονομική πολιτική. Η θέση της αριστεράς σήμερα – και σ' αυτό συμφωνεί και το ΠΑΣΟΚ – είναι ότι προηγείται η ανακατανομή του υπάρχοντος δημοσιονομικού χώρου. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της αύξησης των φόρων στα κέρδη και τα μερίσματα και μέσω της ελάφρυνσης των μισθωτών.

Στον αντίποδα είναι η θέση της κυβέρνησης ότι το μείζον είναι η αύξηση του δημοσιονομικού χώρου μέσα από την ανάπτυξη και τις επενδύσεις. Η οποία στη συνέχεια θα επιτρέψει τη χρηματοδότηση του κοινωνικού κράτους, τη μείωση των φόρων και την αύξηση των εισοδημάτων.

Στην εκδοχή της αριστεράς ο κίνδυνος είναι η στασιμότητα. Απλουστεύοντας δραστικά, δεν μπορείς να βάζεις στο στόχαστρο τις επιχειρήσεις με τα «υπερβολικά» κέρδη, κατά τεκμήριο, δηλαδή, τις πιο επιτυχημένες, και την ίδια στιγμή να θέλεις να προσελκύσεις κεφάλαια για επενδύσεις. Κάτι το οποίο για την Ελλάδα αποτελεί όρο επιβίωσης, με το τέλος του ταμείου ανάκαμψης, τις ανάγκες εξυπηρέτησης του χρέους και τη δημογραφική κατάρρευση. Ο κίνδυνος μάλιστα δεν είναι θεωρητικός. Με μία έννοια είναι η ιστορία της μεταπολίτευσης. Ευημερία η οποία στηρίχθηκε στα δανεικά. Καλώς ή κακώς, όμως, αυτά μας τελείωσαν. **A**

● ●
Το «απόψε αυτοσχεδιάζουμε» ποτέ δεν πεθαίνει για την αριστερά. Η μόνη σταθερά της ΕΛ.Α.Σ. είναι οι φιλοδοξίες του κ. Τσίπρα.
● ●

Το Μέγαρο στην αρχαία Μεσσήνη

11.7.26

Ορφέας και Ευρυδίκη

C.W. Gluck / Η. Berlioz

στη γαλλική εκδοχή του Berlioz

Καμεράτα Ορχήστρα των Φίλων της Μουσικής
Γιώργος Πέτρου

Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

ΙΔΡΥΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΚΤΟΡΙΑΣ ΚΑΡΕΛΙΑ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΑΙΤΣΟΣΟΥΛΟΥ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ
ΤΗΝ ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
ΤΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΔΙΑΖΩΜΑ
ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Κάθε εβδομάδα
ιστορίες που θέλουμε να ακούμε

Ο δημοσιογράφος **Μάκης Προβατάς** μιλάει με σημαντικούς Έλληνες για την επιστήμη τους και την εξέλιξή της τα τελευταία χρόνια.

Η **Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη** συνομιλεί με ενδιαφέροντες ανθρώπους για ενδιαφέροντα πράγματα, εντός κι εκτός επικαιρότητας - πάντα με βλέμμα λοξό.

Ο **Κυριάκος Μούρτζης** (δάσκαλος εικαστικών και συγγραφέας) αποδομεί μύθους και αλλάζει τον τρόπο που βλέπουμε τις παιδικές ζωγραφιές.

Τι αλλάζει όσο μεγαλώνεις, στο σώμα, στο μυαλό, στην ψυχή, στις ερωτικές-συζυγικές σχέσεις; Όλα αυτά και περισσότερα συζητιούνται από τις **Ελένη Ψυχούλη** και **Μανίνα Ζουμπουλάκη**, με χιούμορ, αισιοδοξία και ανεβαστική διάθεση.

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΤΑ PODCAST ΣΤΟ
SPOTIFY | APPLE PODCAST | YOU TUBE

athensvoice.gr/podcasts

Τα νούμερα της εβδομάδας

Του ΣΤΑΜΑΤΗ ΖΑΧΑΡΟΥ

© ANOUCHKA / GETTY IMAGES

9 ημέρες κράτησε τελικά η πολυδιαφημισμένη περικοπή στην Μ. Ανατολή, καθώς την Παρασκευή το Ιράν έπληξε εμπορικό πλοίο στα Στενά του Ορμούζ, σπάζοντας την εκεχειρία. Πέσαμε φυσικά απ' τα σύννεφα που οι μουλάδες δεν κράτησαν τον λόγο τους. Οι Αμερικανοί φυσικά εξαπέλυσαν πυραυλικές επιθέσεις ως αντίποινα.

9 σημαντικές εγκαταστάσεις των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων στη βάση Άλι αλ Σάλεμ του Κουβέιτ και σ' αυτήν του 5ου Στόλου στο λιμάνι Σαλμάν του Μπαχρέν χτύπησαν την επόμενη ημέρα οι Ιρανοί ως αντίποινα στις αμερικανικές επιθέσεις. Η λεπτομέρεια ότι οι επιθέσεις ήταν αντίποινα για το χτύπημα στο εμπορικό πλοίο είναι ασήμαντη και όχι άξια αναφοράς.

7,2 και **7,5** Ρίχτερ ήταν τα μεγέθη των δύο σεισμών που χτύπησαν τη Βενεζουέλα τις πρώτες πρωινές ώρες της Τετάρτης 24 Ιουνίου. Ο δεύτερος είναι ο ισχυρότερος σεισμός που έχει πλήξει τη χώρα από το 1900.

1.719 άνθρωποι έχουσαν χάσει τη ζωή τους από τον διπλό φονικό σεισμό, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της 30ης Ιουνίου.

68.900 άνθρωποι αγνοούνταν, με βάση στοιχεία της 28ης Ιουνίου, σύμφωνα πάντα με τις αρχές της Βενεζουέλας.

11,4 εκατ. πολίτες ενημερώθηκαν από την Google για τον επικείμενο σεισμό στη Βενεζουέλα μερικά δευτερόλεπτα πριν εκδηλωθεί. Η υπηρεσία λειτουργεί χρησιμοποιώντας δεδομένα από επιταχυνσιόμετρα κινητών τηλεφώνων Android, τα οποία ανιχνεύουν τα πρώτα σεισμικά κύματα.

189 ρούβλια το λίτρο, τιμή σχεδόν τριπλάσια από την κανονική, πλήρωναν τη Δευτέρα οι Ρώσοι για να γεμίσουν τα τεπόζιτα των αυτοκινήτων τους. Όσοι έβρισκαν δηλαδή καύσιμα, διότι ακόμη και ο ισόβιος ηγέτης Πούτιν δήλωσε ότι υπάρχουν ελλείψεις.

1.588 ημέρες (συμπεριλαμβανομένης της σημερινής, 1ης Ιουλίου 2026) έχει διαρκήσει η «τριήμερη, ειδική στρατιωτική επιχείρηση» της Ρωσίας στην Ουκρανία. Μπορεί να μην μπήκαν σε τρεις μέρες στο Κίεβο, αλλά κατόρθωσαν να μετατρέψουν την Ουκρανία σε μια πανίσχυρη και κυρίως υπερσύγχρονη πολεμική μηχανή.

1.000 έως **1.350** Ρώσοι εκτιμάται ότι χάνουν καθημερινά τη ζωή τους στο μέτωπο.

9,5 Ρίχτερ ήταν μεγαλύτερος σεισμός που έχει καταγραφεί ποτέ. Συνέβη στις 22 Μαΐου 1960 στη Χιλή.

4,5 λεπτά διήρκεσε ο δεύτερος μεγαλύτερος καταγεγραμμένος σεισμός στην ιστορία. Ήταν 9,2 Ρίχτερ και συνέβη στις 27 Μαρτίου 1964 στην Αλάσκα των ΗΠΑ.

2 χρόνια θα είναι η θητεία των τριών Ευρωπαίων εισαγγελέων, σύμφωνα με απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, μετά από προσφυγή της Λάουρα (ε, ρε) Κοβέσι (που σας χρειάζεται).

72 δικαστές ψήφισαν υπέρ της 2ετούς θητείας και 10 κατά, με το σκεπτικό ότι η ελληνική νομοθεσία για θέματα υπηρεσιακής κατάστασης δικαστικών λειτουργών προβλέπει ότι μόνο οι ίδιοι οι δικαστές και εισαγγελείς

μπορεί να προσφύγουν στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου. Η Κοβέσι προφανώς το γνώριζε, αλλά αυτό δεν την εμπόδισε να προσφύγει. «Όλα είναι επικοινωνία, φίλος».

4 βουλευτές της Νέας Αριστεράς (δεν υπάρχουν και άλλοι) και ο αρχηγός Γαβριήλ Σακελαρίδης κατέθεσαν μήνυση κατά του προέδρου της Ελληνικής Λύσης, Κυριάκου Βελόπουλου. Αφορμή η απόφασή του «τη βουλιάζεις» σε πρόσφατη συνέντευξη, αναφερόμενος σε βάρκα με μετανάστες, πρόσφυγες και λαθρομετανάστες.

6 στους 10 Έλληνες δεν έχουν βγάλει νέα ταυτότητα σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΑΣ.

3 Αυγούστου του 2026 οι παλιές ταυτότητες παύουν

να ισχύουν ως ταξιδιωτικό έγγραφο και τον Σεπτέμβριο του 2027 καταργούνται εντελώς. Η αντικατάστασή τους είναι υποχρεωτική λόγω ευρωπαϊκού κανονισμού και απαραίτητη για την έκδοση διαβατηρίου.

3 ευρώ ανά παραγγελία θα πληρώνουν πλέον οι Ευρωπαίοι καταναλωτές για αντικείμενο που ψωνίζουν από πλατφόρμες με αποθήκες εκτός Ε.Ε. Με άλλα λόγια η «must have» ομπρελίτσα για το κινητό που είχατε βάλει στο μάτι και κόστιζε 0,13 €, πλέον θα κοστίζει 3,13 €. Δηλαδή, ο κόκος αποδόνι. Το ίδιο και τα «απαραίτητα σε κάθε σπίτι» γάντια κουζίνας με υφή γκαζόν. Τα 3 ευρώ επιβάλλονται σε κάθε αντικείμενο και όχι στο πακέτο.

57 ετών ήταν μια γυναίκα στην Κορινθία, η οποία κατά τη διάρκεια βόλτας με τον σκύλο της φέρεται να έβαλε επίτηδες φωτιά σε ξερόχορτα. Η πράξη καταγράφη σε βίντεο και η γυναίκα –όπως απεδείχθη– ήταν δύο φορές υποψήφια βουλευτίνα της Πλεύσης Ελευθερίας, ενώ σκόπευε να είναι εκ νέου υποψήφια.

16,73 δισεκατομμύρια ευρώ δαπάνησαν το 2025 οι Έλληνες σε τυχερά παιχνίδια. Φανταστείτε να μην τελείωναν τα λεφτά στις 15 του μήνα.

1,8 δισεκατομμύρια ευρώ διακινήθηκαν επιπλέον σε παράνομο τζόγο.

3,07 δισεκατομμύρια ευρώ έχασαν το 2025 οι Έλληνες σε τυχερά παιχνίδια. Το ποσό προκύπτει αφού από τη δαπάνη αφαιρεθούν τα κέρδη που επιστράφηκαν στους νικητές.

7% αύξηση παρουσίασαν τα καθαρά έσοδα των εταιρειών τυχερών παιχνιδιών.

VERBA VOLANT

ΧΑΡΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

«Θέλουμε να κάνουμε Παρίσι σε μισθούς και Βουλγαρία σε τιμές». Ο επιστήμονας του Ινστιτούτου Τσίπρα είπε κάτι συγκλονιστικά ρηξικέλευθο. Καλύτερα να είσαι πλούσιος και όμορφος παρά φτωχός και άσχημος. Την ΠΦΑ (πρώτη φορά Αλέξης) έγινε βέβαια

το ακριβώς αντίθετο, οπότε το ερώτημα είναι ένα: «Τι ζήλεψες, τι τα 'θελες τα ένδοξα Παρίσια;»

ΜΑΡΙΑ ΚΑΡΥΣΤΙΑΝΟΥ

«Αλλάζει η ΕΛΠΙΔΑ, θα την καθαρίσω». Πότε πρόλαβε και βρόμισε; Πριν από ενάμιση μήνα την έφτιαξε. Αλλά έτσι είναι. Δεν θέλουν πρόεδρο, ούτε μάνα. Μια δούλα θέλουν, που όλη μέρα θα καθαρίζει και θα τρίβει. Τελείωσαν όμως αυτά, κύριοι σατράπιδες.

Ξύπνησαν οι σκλάβοι.

ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΖΑΚΡΗ

«Δεν ρωτήθηκα για τη συνέντευξη Άδωνι στον Κασσελάκη, δεν συμφωνώ». Ας δούμε τα πράγματα λίγο σοβαρά. Έχεις ένα στέλεχος με υπερδυναμείς επικοινωνίας όπως η Dora de Tzakris (comtesse de Giannitsa) και δεν τη συμβουλεύεσαι; Είναι σαν να έχεις τον Ζαν Ζακ Κουστό και να μην τον ρωτάς πόσο χαλίκι πρέπει να βάλεις

στο σκυρόδεμα. Με τέτοια μυαλά, καλά να πάθει, πρόεδρε Στέφανε. Τώρα την έχασες.

ΜΑΡΩ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

«Η κατάληψη έχει κανόνες». Έτσι μπράβο, να μπει μια τάξη. Καλά τα λέει ο αντιδήμαρχος Αθηναίων. Όλα τα πράγματα έχουν κανόνες διότι «έχω φάει τρεις και δεν έχω ρίξει κανέναν», όπως λέει και το γνωστό ανέκδοτο.

Το ρωσικό αυτογκόλ στην Ουκρανία

Νεκρο-οικονομία, η νέα διάσταση της βαρβαρότητας στον πολεμικό μέτωπο

Του ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει περάσει σε διάρκεια τον Πρώτο Παγκόσμιο. Μόλις προ ημερών, το Κρεμλίνο ανακοίνωσε πως επιδιώκει μια συμφωνία με το Κίεβο βασισμένη στις συνομιλίες της Κωνσταντινούπολης. Η ουκρανική απάντηση ήταν ενδεικτικά αμφίσημη. Συνέχισε να επεκτείνει την πολεμική δραστηριότητα βαθιά στο εσωτερικό της Ρωσίας.

Μόλις τη Δευτέρα 29 Ιουνίου ο πρόεδρος της Ρωσίας για πρώτη φορά ανακοίνωσε ή παραδέχτηκε, είναι ζήτημα ερμηνείας, πως υπάρχουν σοβαρά ζητήματα με τον πόλεμο στην Ουκρανία. Λίγο πριν είχε δημοσιευτεί μελέτη σύμφωνα με την οποία ένας Ρώσος φαντάρος άρτι αφιχθείς στο μέτωπο έχει μέσο προσδόκιμο ζωής μόλις 20 έως 35 λεπτά της ώρας.

Τα δεδομένα αυτά δεν προέρχονται από δυτικές ή ουκρανικές πηγές, αλλά από τους ίδιους τους Ρώσους φιλοπολεμικούς στρατιωτικούς μπλόγκερ (τα λεγόμενα «Z-channels») στο Telegram. Οι ομολογίες τους για την κατάσταση στο μέτωπο αναπαράχθηκαν από το ρωσικό ανεξάρτητο μέσο ASTRA, αναλύθηκαν από το έγκριτο περιοδικό Foreign Policy και κυκλοφόρησαν στα διεθνή και ελληνικά μέσα ενημέρωσης.

Την Κυριακή το βράδυ ο Πούτιν παραδεχόταν δημοσίως πως υπάρχουν σοβαρά προβλήματα στην διεξαγωγή του πολέμου. Πως ενδεχομένως θα πρέπει να αναβληθούν για κάποιο χρονικό διάστημα οι εξαγωγές υδρογονανθράκων.

Οι εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου είναι οι δύο σημαντικότερες πηγές εσόδων σε μια Οικονομία Πολέμου που έχει επιβάλει η σημερινή ηγεσία του Κρεμλίνου. Με λίγα λόγια, στο ανώτερο δυνατό επίπεδο ο πρόεδρος της Ρωσίας παραδέχτηκε πως η αλλαγή πολεμικής τακτικής των Ουκρανών και η μεταφορά της πολεμικής σύγκρουσης βαθιά στη ρωσική ενδοχώρα με πλήγματα από drones σε πετρελαϊκές εγκαταστάσεις και σε πετροχημικά συγκροτήματα, δημιουργεί απολύτως νέα δεδομένα και αλλάζει συσχετισμούς. Τι ακριβώς συμβαίνει στο ουκρανικό μέτωπο από την πλευρά των Ρώσων; Το άρθρο της *Le Monde* στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας της 29ης Ιουνίου είναι άκρως διαφωτιστικό.

«Η μικρή γραμμή»

«Στις επιστολές τους που στέλνουν από το μέτωπο, οι Ρώσοι στρατιώτες την αποκαλούν “μικρή κορδέλα” ή “μικρή γραμμή”. Ένα παράδοξο υποκοριστικό. Τι είναι η “μικρή γραμμή”; Μα είναι η γραμμή αντιπαράθεσης, αυτό που λέμε “γραμμή του μετώπου”, εκεί όπου ο κοινός παρονομαστής ένθεν κακειθεν είναι η... σφαγή. Μεταξύ της Ρωσίας και της κατεχόμενης Ουκρανίας, πρόκειται για κάτι περισσότερο από ένα σύνορο, το οποίο είναι μακρύ και συχνά μεταβαλλόμενο κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων ετών πολεμικής δραστηριότητας.

Στη γλώσσα των χαρακωμάτων, από την εισβολή της 24ης Φεβρουαρίου 2022, έχει γίνει το όριο ανάμεσα σ’ έναν χώρο όπου εφαρμόζονται οι ρωσικοί νόμοι και σε έναν άλλο, όπου επικρατούν οι συνήθειες του πολέμου και της διαφθοράς, όπου ο νόμος του ισχυρότερου και η ατιμωρησία δεν αφήνουν πλέον κανένα δικαίωμα στον απλό στρατιώτη, τον φαντάρο δηλαδή και την οικογένειά του.

“Επέστρεψα πίσω από τη ‘γραμμή’. Προσπαθών συνεχώς να με στείλουν στην άλλη πλευρά. Αρνούμαι. Εδώ εργάζομαι. Εκεί πέρα δεν θέλω να πολεμήσω. Κρατάω γερά”. Έτσι περιγράφει ένας στρατιώτης αυτό το χάσμα. Ανάμεσα σε ένα “εδώ”, στο ρωσικό έδαφος όπου βρίσκεται σε άδεια, και ένα “εκεί πέρα”, στις προσαρτημένες ουκρανικές περιοχές που βρίσκονται ακόμη σε πόλεμο, όπου ρισκάρει τον θάνατο και εκτίθεται στην αυθαιρεσία των διοικητών του».

Οι στρατιωτικοί που βρίσκονται πίσω από «τη γραμμή» αντιστέκονται με κάθε μέσο στην επιστροφή τους στην άλλη πλευρά, εξηγεί η Αλεξάνδρα Αρχίποβα, μια Ρωσίδα ανθρωπολόγος εξόριστη στη Γαλλία.

Μαζί με τον ψυχολόγο Γιούρι Λάπσιν, διάβασε και ανέλυσε περίπου 7.000 επιστολές σαν κι αυτή του στρατιώτη, σταλμένες από τους άνδρες στο μέτωπο, αλλά και από τις μητέρες, τις συζύγους, τις αδελφές και τα παιδιά τους. «Γνωρίζουμε ελάχιστα τι υπάρχει στο μυαλό εκείνων που έφυγαν για να πολεμήσουν και των συγγενών τους στο σπίτι», εκτιμά η ερευνήτρια, ειδική στις ολοκληρωτικές κοινωνίες. Ως προσκεκλημένη καθηγήτρια στο Ecole Normale Supérieure στο Παρίσι, εργάζεται πάνω στη γλώσσα του πολέμου.

«Το “Echo”, ένα ανεξάρτητο ρωσικό μέσο ενημέρωσης που λειτουργεί εκτός Ρωσίας, εντόπισε ένα κενό ασφαλείας σ’ αυτή την ψηφιακή πλατφόρμα και κατάφερε να αποκτήσει πρόσβαση στο σύνολο της βάσης δεδομένων με τους φακέλους που ελήφθησαν μεταξύ Απριλίου και αρχών Σεπτεμβρίου 2025. Μιλάμε για 9.476 επιστολές. Πάνω από το 70% σχετίζεται με τη σύγκρουση... Αυτές οι επιστολές αφηγούνται μια πραγματικότητα μακριά από εκείνη που επιθυμεί το Κρεμλίνο: μια χώρα όπου ο πόλεμος έχει γίνει, στην πραγματικότητα, η κύρια ανησυχία του πληθυσμού.

“Ελάχιστοι γράφουν για τους λόγους του πολέμου. Πολύ λίγοι κατηγορούν τους Ουκρανούς ότι είναι ναζί, που είναι το βασικό ιδεολογικό επιχείρημα της επίσημης ρωσικής προπαγάνδας. Μόλις που μιλούν για την Ουκρανία, η οποία αναφέρεται απλώς ως ‘η γειτονική πλευρά’, ‘η άλλη πλευρά’, ‘η αδελφή χώρα’, αναλύει η Αλεξάνδρα Αρχίποβα, η οποία πέρασε περισσότερους από τρεις μήνες διαβάζοντας και αποκρυπτογραφώντας τις 6.937 επιστολές που σχετίζονται άμεσα με τον πόλεμο, ορισμένες γραμμένες από στρατιώτες και άλλες από τις οικογένειές τους».

Δεν παραπονιούνται για τους Ουκρανούς, αλλά για τους δικούς τους στρατιωτικούς διοικητές, επιμένει η ανθρωπολόγος. Γράφουν για τις κακοποιήσεις που υπέστησαν και, εκ των πραγμάτων καταγγέλλουν την αυτοκαταστροφική τάση, αυτόν τον “αυτοακρωτηριασμό” του ρωσικού στρατού.

Εγκληματική «νεκρο-οικονομία»

Πρόκειται για έναν άγνωστο, καινοτόμο όρο πολεμικής οικονομίας. Πρόκειται για μια Μικροοικονομία του Μετώπου, όπου οι αφέντες είναι οι ανώτεροι Ρώσοι αξιωματικοί και τα θύματα οι φαντάροι, σε ρόλο κολίγου χωρίς δικαιώματα, που παραπέμπει σε περιγραφές τύπου Μιχαήλ Στρογκόφ. Η συχνότητα αυτών των βίαιων περιστατικών εξηγεί την έκταση της εγκληματικής «νεκρο-οικονομίας» που στήθηκε κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Για τη στρατολόγησή τους οι εθελοντές εισπράττουν πολλά χρήματα. Οι διοικητές το γνωρίζουν. Το εκμεταλλεύονται για να κάνουν εκβιασμούς, απαιτώντας μίζες και, σε περίπτωση άρνησης, απειλούν με «ακύρωση». Μια γυναίκα εκμυστηρεύεται την ιστορία του αδελφού της, ο οποίος έχει προβλήματα όρασης και αρνήθηκε να καταβάλει ένα μεγάλο μέρος του μόνους του που του ζήτησαν οι ανώτεροί του: «Με πήρε τηλεφώνω για να μου το πει. Το να εξαιρεθεί από την επίθεση κόστιζε 600.000 ρούβλια (6.700 ευρώ). Δεν πλήρωσε. Ο διοικητής τον έστειλε στην επίθεση. Έκτοτε, κανένα νέο».

Αυτός ο στρατιώτης είναι ένας από εκείνους που, έχοντας αρνηθεί να πληρώσουν, στέλνονται «ως κρέας»

στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Μια άλλη μορφή «ακύρωσης» μέσω της... «κρεατομηχανής».

«Μπροστά στα μάτια μου “ακύρωσαν” έναν στρατιώτη επειδή έδειξε δειλία. “Μη με σκοτώνετε!”, φώναζε στον διοικητή του, ικετεύοντας. Του έριξαν στα γόνατα, στους ώμους, στον λαιμό· τον ακούγαμε μόνο να πνίγεται στο αίμα του».

Μια άλλη μητέρα γράφει: «Δεν ξέρουμε τίποτα. Ολόκληρη η ομάδα του γιου μου, που έφυγε για τη μάχη, θεωρείται αγνοούμενη. Σας παρακαλώ θερμά, βοηθήστε με να τον βρω. Τραυματίστηκε, αιχμαλωτίστηκε ή σκοτώθηκε; Αφήνει πίσω του τρία παιδιά. Ας μας επιστρέψουν τουλάχιστον το σώμα του».

Στα ρωσικά το αποκαλούν πτίτσκα, «πουλάκι» δηλαδή. Μπορεί να ακούγεται χαριτωμένο, αλλά έτσι αποκαλούν οι Ρώσοι φαντάροι στο μέτωπο τα Drones. Ο χειριστής του drone ονομάζεται «πτίτσνικ», που παραπέμπει στον εκπαιδευτή των γερακιών. Με μία διαφορά.

Ο Ρώσος χειριστής ενός drone χρεώνεται την ιπτάμενη συσκευή που χειρίζεται. Αν το απολέσει για οποιονδήποτε λόγο, τότε ο διοικητής του μπορεί να τον αναγκάσει να αγοράσει ένα καινούργιο. Μίνιμουμ δαπάνη 1.700 ευρώ.

Είναι πολύ αποκαλυπτικό ένα άλλο άρθρο της *Le Monde* με τον τίτλο «*Το αλφαριθμητικό της καθημερινότητας που βιώνουν οι Ρώσοι στρατιώτες στο μέτωπο*». Στο τέλος του άρθρου αποτυπώνεται όλη η πραγματικότητα της βαρβαρότητας που επικρατεί στις ρωσικές γραμμές του μετώπου. Πρόκειται για έναν κατάλογο. Η μετάφραση έχει ως εξής: «Το οtkoup (λύτρωμα) είναι η δωροδοκία που καταβάλλεται σ’ έναν διοικητή για την εξασφάλιση αναστολής ή την αποφυγή μιας θανατηφόρας αποστολής. Πριν από μια έφοδο, οι διοικητές προτείνουν συχνά στον στρατιώτη να πληρώσει τα λύτρωμα του. Εάν ο τελευταίος αρνηθεί, μπορεί να ξυλοκοπηθεί, να σταλεί στην “τρύπα” (απομόνωση/κρατητήριο) ή να “ακυρωθεί” (να εξοντωθεί)».

Οι «ταρίφες» του μετώπου

Στις καταγγελίες που έχουν υποβληθεί, επανέρχονται σταθερά οι ίδιες τιμές:

- Άδεια: τουλάχιστον 50.000 ρούβλια (600 ευρώ)
- Αναστολή πριν από την αποστολή «πέρα από τη γραμμή» (δηλαδή σε κατεχόμενα ουκρανικά εδάφη): 150.000 ρούβλια (1.800 ευρώ)
- Εισαγωγή σε στρατιωτική σχολή: 200.000 ρούβλια (2.400 ευρώ)
- Μετάθεση σε θέση μη μάχικου: 250.000 ρούβλια (3.000 ευρώ)
- Μετάθεση στα μετόπισθεν αντί για συμμετοχή στις «εφόδους»: 470.000 ρούβλια (5.500 ευρώ)».

Είναι απολύτως σαφές στη μακρά ιστορία της Ρωσίας πως η έννοια της «απώλειας» για τους Ρώσους μονάρχες ήταν απολύτως σχετική. Για την ακρίβεια κατά τη ρωσική στρατιωτική παράδοση, στην πράξη, στον πόλεμο δηλαδή, δεν υφίσταται η έννοια της ανθρωπίνης απώλειας. Η «Μαμά Ρωσία» μπορεί να είναι όσο αδηφάγος θέλει. Η ρωσική γη έχει άφθονους ανθρωπίνους πόρους να προσφέρει ως ανθρωποθυσία για την επίτευξη των προσδοκιών των ηγεσιών.

Η ιστορία, λοιπόν, επαναλαμβάνεται. Μόνον που κάθε φορά σ’ αυτή τη θλιβερή διαπίστωση προστίθενται και νέες παράμετροι που δείχνουν το πόσο δεν μετράει η ανθρωπινή ζωή στα πολεμικά μέτωπα της αχανούς Ρωσίας. Η νέα διάσταση σε αυτή τη βαρβαρότητα ονομάζεται «νεκρο-οικονομία». Και μιλάμε για το κέντρο της Γηραιάς Ηπείρου. **A**

ΑΝΟΙΓΟΝΤΑΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η Γεωργία Ασκητοπούλου από τη Netcompany, μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες Πληροφορικής στην Ευρώπη, και η Αμαλία Κωνσταντακοπούλου από τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό The Tipping Point συνεργάζονται ώστε να ανοίξουν νέους ορίζοντες για τους νέους, ανεξάρτητα από το πού μεγαλώνουν

Επιμέλεια: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΟΛΛΙΑΣ

Σε μια εποχή που η τεχνολογία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας, η πρόσβαση στη γνώση και στις ευκαιρίες που δημιουργούνται, εξακολουθεί να μην είναι δεδομένη για όλους. Για πολλές μαθήτριες και μαθητές που μεγαλώνουν σε μικρές πόλεις, χωριά, ακριτικά νησιά και απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας, η επαφή με τον κόσμο της πληροφορικής και της τεχνολογίας συχνά παραμένει περιορισμένη.

Ως απάντηση σε αυτή την πραγματικότητα, η Netcompany υλοποιεί εδώ και έξι χρόνια τη δράση «Ανακαλύπτοντας τον κλάδο της πληροφορικής» σε συνεργασία με τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό The Tipping Point. Μέσα από τη δράση, μαθητές από κάθε γωνιά της χώρας έρχονται σε άμεση επαφή με εργαζομένους της εταιρείας, οι οποίοι αναλαμβάνουν για μία ώρα τον ρόλο των μεντόρων τους και μοιράζονται μαζί τους τις γνώσεις και την εμπειρία τους από τον χώρο του IT.

Με παρουσιάσεις και ανοιχτές συζητήσεις γύρω από την τεχνολογία, την Τεχνητή Νοημοσύνη και τις δεξιότητες του μέλλοντος, η πρωτοβουλία επιχειρεί να «ανοίξει» νέους ορίζοντες για τη νέα γενιά και να δείξει ότι το μέλλον της τεχνολογίας μπορεί και πρέπει να είναι προσβάσιμο σε όλους, ανεξάρτητα από το πού μεγαλώνουν. Για το πρόγραμμα αυτό συζητήσαμε με τη Γεωργία Ασκητοπούλου, Head of Marketing & Communications Netcompany SEE, καθώς και την Αμαλία Κωνσταντακοπούλου, Co-Founder & CEO The Tipping Point.

Γεωργία Ασκητοπούλου Head of Marketing & Communications Netcompany SEE

Γιατί επενδύσατε σε ένα πρόγραμμα για μαθητές από μικρές πόλεις, νησιά και απομακρυσμένες περιοχές;

Ακόμη και σήμερα, παρότι η τεχνολογία βρίσκεται στο πλευρό μας, δεν έχουν όλα τα παιδιά και οι νέοι τις ίδιες προσλαμβάνουσες παραστάσεις και δυνατότητες. Αυτό οφείλεται σε ένα σύνολο παραγόντων, όπως οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, η πρόσβαση σε ψηφιακές υποδομές και εκπαιδευτικούς πόρους, με τις προκλήσεις να είναι εντονότερες σε απομακρυσμένες, νησιωτικές και ακριτικές περιοχές της χώρας.

Μέσα από τη δράση «Ανακαλύπτοντας τον κλάδο της πληροφορικής» θέλουμε να χτίσουμε γέφυρες ανάμεσα στους μαθητές που ζουν σε μικρές πόλεις, χωριά και ακριτικές περιοχές και στις ευκαιρίες που προσφέρει ο σύγχρονος ψηφιακός κόσμος. Να δώσουμε μια πιο ουσιαστική, βιωματική εικόνα για το τι σημαίνει να σπουδάξεις και να εργάζεσαι στον χώρο του IT και να τους δείξουμε ότι αυτό το μέλλον μπορεί να είναι και δικό τους. Επίσης, να αναδείξουμε το θέμα της ασφάλειας στο διαδίκτυο και της προστασίας από ψηφιακούς κινδύνους. Να συζητήσουμε μαζί τους το πώς οι ψηφιακές υπηρεσίες και η ψηφιακή μετάβαση επηρεάζουν τη δημόσια ζωή και την καθημερινότητα του πολίτη. Πέρυσι προσθέσαμε και άλλη μια θεματική ενότητα που αφορά την Τεχνητή Νοημοσύνη – μια ενότητα που επίσης έχει κερδίσει το ενδιαφέρον των μαθητών.

Τι σας λένε οι μαθητές για αυτή την εμπειρία που τους δίνετε στον τομέα της Πληροφορικής;

Μέχρι σήμερα, περισσότεροι από 3.000 μαθητές από 71 σχολεία σε 57 περιοχές της Ελλάδας έχουν συμμετάσχει στη δράση. Αυτό που ακούμε πολύ συχνά είναι ότι, μέσα από αυτές τις συναντήσεις, ο κλάδος της πληροφορικής τους φαίνεται πιο προσιτός. Μας λένε ότι κατανοούν καλύτερα πώς είναι στην πράξη η καθημερινότητα ενός εργαζόμενου στην πληροφορική, ενώ πολλοί αναφέρουν ότι ανακαλύπτουν πλευρές των σχετικών διαφορετικών ρόλων που δεν είχαν σκεφτεί ποτέ. Και ίσως το πιο σημαντικό είναι ότι αυτές οι συζητήσεις δεν τους δίνουν μόνο πληροφορίες, αλλά και αυτοπεποίθηση ότι μπορούν και οι ίδιοι να διεκδικήσουν μια θέση στο μέλλον της τεχνολογίας. Παράλληλα ένα θέμα για το οποίο δεχόμαστε πάρα πολλές ερωτήσεις – υπάρχει, δηλαδή,

Γεωργία Ασκητοπούλου

έντονο ενδιαφέρον από τα παιδιά – είναι το ζήτημα της ασφάλειας στον ψηφιακό κόσμο, το οποίο σκεφτόμαστε να ενισχύσουμε με περαιτέρω δράσεις στο μέλλον.

Τι σας λένε οι μέντορες;

Ότι νιώθουν πως μπορούν να προσφέρουν κάτι χειροπιαστό στη νέα γενιά, μοιράζοντας τη γνώση και την εμπειρία τους με τρόπο που έχει πραγματικό αντίκτυπο. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι μέχρι στιγμής έχουν συμμετάσχει 70 συνάδελφοι από την εταιρεία μας, πολλοί από τους οποίους για 2η και 3η χρονιά. Είναι κάτι που πραγματικά τους γεμίζει. Την

ίδια στιγμή, τους εντυπωσιάζει το πόσο μεγάλη περιέργεια, ουσιαστικές ερωτήσεις και γνήσιο ενδιαφέρον δείχνουν οι μαθητές. Η γνώση, άλλωστε, αποκτά μεγαλύτερη αξία όταν τη μοιραζόμαστε. Έτσι χτίζουμε την επόμενη γενιά επαγγελματιών.

Τι θα θέλατε να έχει αλλάξει για τη νέα γενιά τα επόμενα χρόνια;

Θα θέλαμε οι νέοι, όπου κι αν βρίσκονται, από όπου κι αν ξεκίνησαν, να μπορούν να οραματίζονται το μέλλον τους στην τεχνολογία και την πληροφορική με περισσότερη αυτοπε-

Αμαλία Κωνσταντακοπούλου
και Γεωργία Ασκητοπούλου

ποιήηση, καλύτερη πληροφόρηση και πιο καθαρή εικόνα για τις επιλογές που έχουν μπροστά τους. Αλλά και να δούμε περισσότερα κορίτσια να εξετάζουν σοβαρά μια καριέρα στον κλάδο της τεχνολογίας, σε ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει την ισότητα, τη συμμετοχή και την εξέλιξη για όλους.

Αμαλία Κωνσταντακοπούλου Co-Founder & CEO The Tipping Point

Πώς ξεκίνησε η ιδέα για τον οργανισμό The Tipping Point; Τι θέλετε να πετύχετε και τι πιστεύετε ότι έχετε πετύχει μέχρι στιγμής;

Η ιδέα ξεκίνησε από μια προσωπική εμπειρία. Έχοντας μεγαλώσει στο Ευνοχώρι Μεσολογίου, ξέρω από πρώτο χέρι ότι οι παραστάσεις, οι εμπειρίες και τα πρότυπα που έχει ένας μαθητής στην ελληνική περιφέρεια είναι συχνά περιορισμένα.

Κι όμως, σε εκείνη ακριβώς την ηλικία, οι νέοι καλούνται να πάρουν μερικές από τις πιο σημαντικές αποφάσεις της ζωής τους: τι τους ενδιαφέρει, τι θέλουν να σπουδάσουν, ποιο θέλουν να γίνουν.

Στον οργανισμό μας δίνουμε προτεραιότητα σε σχολεία απομακρυσμένων περιοχών ή σε περιοχές όπου τα παιδιά δεν έχουν συχνά την ευκαιρία να συναντήσουν ανθρώπους από διαφορετικούς ακαδημαϊκούς και επαγγελματικούς χώρους.

Η πεποίθησή μας είναι απλή: συχνά ανακαλύπτουμε την κλίση και τις δυνατότητές μας όταν συναντάμε ανθρώπους που θαυμάζουμε. Δεν υπάρχει τίποτα πιο δυνατό για έναν μαθητή από το να δει μπροστά του ένα πρότυπο και να σκεφτεί: «κάτι τέτοιο θα μπορούσα να το κάνω κι εγώ».

Στα 10 χρόνια λειτουργίας του οργανισμού έχουμε διανύσει μια σημαντική πορεία. Ξεκινώντας από μόλις 3 σχολεία, σήμερα συνεργαζόμαστε με περισσότερα από 1.000, έχοντας εν-

δυναμώσει 90.000+ μαθητές, σε περισσότερες από 500 περιοχές της Ελλάδας. Το όραμά μας είναι να φτάσουμε σε κάθε σχολείο της χώρας, ώστε κάθε μαθητής, όπου κι αν μεγαλώνει, να έχει πρόσβαση σε αυτή την εμπειρία.

Τι αλλάζει πραγματικά για έναν μαθητή μετά από μια αλληλεπίδραση με το Tipping Point;

Επειδή μόνο εκείνοι μπορούν να απαντήσουν πραγματικά σε αυτό, θα μοιραστώ τα λόγια μαθήτριάς στη Ζάκυνθο: «Η εμπειρία μου στο The Tipping Point ήταν life-changing. Είναι κάτι που μπορεί να σου αλλάξει τη ζωή, τον τρόπο που σκέφτεσαι. Θα ήταν τέλειο αν γινόταν μάθημα στα σχολεία. Τα παιδιά πρέπει να το συναντήσουν για να δουν ότι υπάρχει και κάτι άλλο, κάτι πιο απέραντο να το πω κι έτσι. Τα 15 μου ήταν μια πολύ σκληρή ηλικία, μπορώ να πω... Αν έβρισκα μπροστά μου το πρόγραμμα τότε, πιστεύω θα με βοηθούσε αρκετά στο τι θέλω πραγματικά, στη συνεργασία μου με τους άλλους, στο να υπάρχει μια ισορροπία στην ψυχολογία μου».

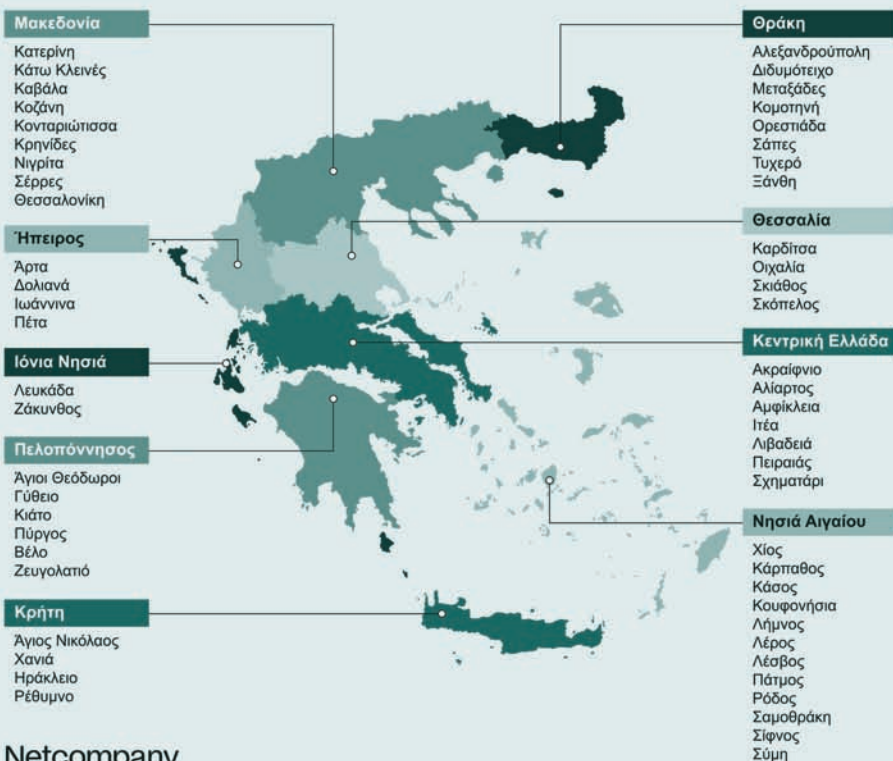
Αν ένας μαθητής από ένα μικρό νησί ή ένα χωριό 500 κατοίκων κρατήσει μόνο ένα πράγμα από αυτή την εμπειρία, ποιο θα θέλατε να είναι αυτό;

Αυτό που θέλουμε είναι κάθε μαθητής, ανεξάρτητα από την αφετηρία του, να μπορεί να συναντήσει ανθρώπους που εκφράζουν τα όνειρά του και πολλές φορές του ανοίγουν δρόμους που δεν είχε καν φανταστεί.

Το ζητούμενο δεν είναι να πούμε σε ένα παιδί ότι πρέπει να φύγει από τον τόπο του για να πετύχει, αλλά να του δείξουμε ότι ο τόπος όπου μεγαλώνει δεν πρέπει να καθορίζει το εύρος των επιλογών που μπορεί να φανταστεί για τον εαυτό του.

Για εμάς, αυτό είναι το πιο δυνατό αποτέλεσμα του έργου μας - να βοηθάμε τα παιδιά να πιστέψουν ότι αυτό που ονειρεύονται έχει πρόσωπο, διαδρομή και δυνατότητα. ●

»Ανακαλύπτοντας τον κλάδο της Πληροφορικής«, μία πρωτοβουλία από τη Netcompany

Μέχρι στιγμής, στην πρωτοβουλία έχουν συμμετάσχει:

71
σχολεία

3.100
μαθητές

57
περιοχές

Θέλουμε να χτίσουμε γέφυρες ανάμεσα στους μαθητές που ζουν σε μικρές πόλεις, χωριά και ακριτικές περιοχές και στις ευκαιρίες που προσφέρει ο σύγχρονος ψηφιακός κόσμος.

Να δώσουμε μια πιο ουσιαστική, βιωματική εικόνα για το τι σημαίνει να σπουδάσεις και να εργάζεσαι στον χώρο του IT και να τους δείξουμε ότι αυτό το μέλλον μπορεί να είναι και δικό τους.

- Γεωργία Ασκητοπούλου

Βασίλης Παναγιωτόπουλος

«Η Ιστορία δεν είναι ύλη, είναι κουλτούρα του χρόνου»

Με αφορμή το τελευταίο του βιβλίο «*Πάντα εκ των υστέρων*» (εκδ. Μελάρι), ο μεγάλος μας ιστορικός μάς μιλά για τη Νέα Ιστορία, τη μεγάλη διάρκεια, το «εκ των υστέρων» και την ανάγκη να καταλαβαίνουμε τον κόσμο πριν τον κρίνουμε

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΓΚΡΟΥΣ
Φωτό: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΙΤΤΑΣ

ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΩΡΑ όταν φτάνω στο σπίτι του ιστορικού Βασίλη Παναγιωτόπουλου. Έχω διαβάσει προσεκτικά το βιβλίο του και έχω την παράξενη αίσθηση ότι ηγηγίω να συναντήσω έναν άνθρωπο που γνωρίζω. Ίσως γιατί το «*Πάντα εκ των υστέρων*» είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια συλλογή συνεντεύξεων από το 1977 μέχρι το 2024. Οι συνομιλίες αυτές, καθώς απλώνονται στον χρόνο, συγκροτούν μια συνεκτική εικόνα για τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα, αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται την Ιστορία: ως έναν τρόπο κατανόησης του κόσμου. Μια αντίληψη που συνδέεται με τη Νέα Ιστορία, το μεγάλο ιστοριογραφικό ρεύμα που ανανέωσε την ιστορική σκέψη μετά τον Β΄ ΠΠ και του οποίου υπήρξε ένας από τους σημαντικούς εκφραστές στην Ελλάδα.

Οι απαρχές της δικής του διαδρομής βρίσκονται στη Μεσσήνη, όπου γεννήθηκε, με βιώματα από τον πόλεμο και την Κατοχή. Τώρα, στα 94 χρόνια του, σαν να κοιτάζει –κι εμείς μαζί του– όχι μόνο την Ιστορία αλλά και τη δική του ζωή με την απόσταση που χαρίζει το «εκ των υστέρων». Όπως λέει ο ίδιος, η Ιστορία δεν ήταν «*τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο από το δεύτερο σπίτι μου, ένας τρόπος ζωής*». Το «*Πάντα εκ των υστέρων*» είναι λοιπόν ένα είδος ιδιότυπης βιογραφίας, η εμπέδωση της οποίας ξεφεύγει από τον βιογραφούμενο –έναν άνθρωπο που συνεχίζει να σκέφτεται, να αναρωτιέται και να συνομιλεί με τον χρόνο– και εμπλέκει τον αναγνώστη σε μια εσωτερική διαδικασία αναστοχασμού.

Καθώς μιλάει αργά και καθαρά, αναζητώντας τις σωστές λέξεις για να αποτυπώσει με ακρίβεια τη σκέψη του, διακρίνει κανείς ένα ήθος και μια πνευματική ευγένεια. Ο λόγος του έχει ζωντάνια, σχεδόν μια υλικότητα: στέρεες θέσεις, χωρίς τη βεβαιότητα της αυθεντίας. Συχνά ξεκινά από κάτι που μοιάζει αυτονόητο, μια κοινή παραδοχή, για να το ξανακοιτάξει από άλλη απόσταση και να ανοίξει έναν νέο δρόμο σκέψης. Ίσως γι' αυτό, ενώ συνομιλεί με έναν άνθρωπο που κουβαλά έναν ολόκληρο αιώνα εμπειρίας και γνώσης, αισθάνεται την απόσταση να μικραίνει.

-Πόσο χρόνων είστε;

-Δέκα δεκαετίες έχω ζήσει! Δεν την έχω τελειώσει ακόμα τη δέκατη.

-Εύχομαι να την τελειώσετε και να την ξεπεράσετε!

Γελάει με αυτό που του λέω και η κουβέντα μας ξεκινά με μια παρένθεση γύρω από τη μακροζωία της οποίας αποτελεί ζωντανό παράδειγμα. «Όλα τα φαινόμενα της ζωής υπάγονται σε στατιστικούς νόμους, αλλά ο καθένας μας έχει μια ξεχωριστή τύχη. Η ατομική περίπτωση είναι πάντοτε ξεχωριστή», λέει. Και καθώς βλέπει το βιβλίο του που κρατά στα χέρια μου, με ρωτά: «Το ξεφυλλίσατε;».

— Το διάβασα προσεκτικά, θέλετε να πείτε. Ο τρόπος με τον οποίο αφηγήστε την Ιστορία, σε συνδυασμό με τα γεγονότα της ζωής σας, με έβαλε σε έναν αναστοχασμό – μια έννοια στην οποία επιστρέφετε κι εσείς συχνά.

Χαίρομαι που το ακούω, γιατί αυτός είναι ο αγώνας του ιστορικού. Τουλάχιστον όπως τον φαντάζομαι εγώ και όπως τον φανταστήκαμε οι άνθρωποι αυτής της γενιάς που συνδέθηκε με τη Νέα Ιστορία.

— Στην εισαγωγή, όταν αναφέρεστε στον τίτλο του βιβλίου, λέτε ότι ήταν μια προσπάθεια αποστασιοποίησης, «κάτι σαν αντίδοτο στην αναπόφευκτη ιδεολογική φόρτιση όλων μας». Η έννοια της αποστασιοποίησης εμπεριέχει μια διάσταση χώρου, ενώ το «εκ των υστέρων» παραπέμπει στον χρόνο. Κάτι που σε κάνει να σκεφτείς ότι η Ιστορία κινείται ακριβώς ανάμεσα σε αυτά τα δύο: στον χρόνο και στον χώρο.

Η αποστασιοποίηση είναι μια σχετικά καινούργια έννοια. Η πρώτη επαφή για εμάς, τους ιστορικούς της Νέας Ιστορίας, πριν ακόμη πάμε για σπουδές στη Γαλλία, γίνεται μέσω του Μπρεχτ. Εκεί υπήρξε ένας καινούργιος φωτισμός: ο Μπρεχτ καλλιεργεί την έννοια της αποστασιοποίησης του ηθοποιού από τον ρόλο του.

Εκ πρώτης όψεως, αν σκεφτεί κανείς τον ιστορικό της παραδοσιακής ιστοριογραφίας, που διαβάζει πέντε βιβλία για να γράψει ένα έκτο, φαίνεται ότι αυτή η έννοια δεν τον αφορά. Αλλά για τον ιστορικό της Νέας Ιστορίας, δηλαδή εκείνον που προσπαθεί πρώτα απ'

όλα να καταλάβει τι συνέβη και όχι να κρίνει, να απορρίψει, να αποδεχτεί ή να εργαλειοποιήσει την Ιστορία, η αποστασιοποίηση είναι βασική έννοια. Γιατί, πώς θα καταλάβεις τον εαυτό σου αν δεν βγεις λίγο έξω για να τον δεις από κάποια απόσταση; Και επειδή ο χρόνος και ο τόπος στην Ιστορία συμφύονται, αυτή η διπλή έννοια που λέτε –της χρονικής και της χωρικής απόστασης– πραγματικά γίνεται μία. Αν είσαι κι ένας εργατικός άνθρωπος, αν καλλιεργείς το χωράφι σου, μπορεί να υπάρξει και αποτέλεσμα.

Πάντως η χρηστικότητα της Ιστορίας δεν βοήθησε ποτέ κανέναν. Κυρίως δεν μας βοηθά να καταλάβουμε τι συνέβη. Το να θέλουμε η Ιστορία να διδάσκει, να αποτελεί το θεμέλιο μιας κοινωνίας και σημείο αναφοράς για όλα τα ζητήματα, σημαίνει ότι της αναθέτουμε πολλούς ρόλους. Δεν μπορεί η Ιστορία να τα βγάλει πέρα με όλα αυτά. Αυτή είναι η έννοια της απόστασης.

Η ανάγκη της αποστασιοποίησης μπορεί σήμερα να φαίνεται εύληπτη, κατανοητή, αποδεκτή. Όταν όμως ξεκινήσαμε ως νέοι ιστορικοί, μέσα στη βασική κουλτούρα της εποχής μας, ήταν μια ανανέωση. Ένα κέντρισμα για άλλα δρομολόγια σκέψης. Βέβαια, στις σπουδές μου στη Γαλλία, όπου τότε άκμαζαν οι ιστορικές σπουδές, αυτή η αντίληψη ήταν ήδη αρκετά διαδεδομένη. Σχεδόν κυριαρχούσε στο πανεπιστημιακό οικοσύστημα.

— Διαβάζοντας το βιβλίο, ο αναγνώστης έρχεται αρχικά σε επαφή με επιμέρους ιστορικά ζητήματα με τα οποία έχετε ασχοληθεί. Στη συνέχεια προστίθεται το βιογραφικό στοιχείο, η διαδρομή σας στην Ιστορία, και όλα αυτά αποκτούν ένα νόημα – εκ των υστέρων. Σαν να βλέπουμε και τη δική σας ζωή μέσα από μια μεγαλύτερη διάρκεια, δανειζόμενοι την έννοια του Μπροντέλ: μικρά γεγονότα (της ζωής) που αποκτούν άλλο νόημα, όταν τα κοιτάξουμε «ιστορικά».

Και πάλι, για να δεις τη μεγάλη διάρκεια, πρέπει να δεις μια ακόμη μεγαλύτερη διάρκεια. Η μεγάλη διάρκεια βρίσκεται πάντα μέσα σε μια άλλη μεγάλη διάρκεια. Με αυτή την έννοια επιμένω πολύ στον αναστοχασμό στην Ιστορία. Το ίδιο πράγμα να το ξανασκε-

φτούμε, να το ξαναδούμε. Ο καθένας μας ξεχωριστά, αλλά και συνολικά ως επιστημονική κοινότητα: πρώτα οι ίδιοι οι ιστορικοί, μετά η ευρύτερη κοινότητα των μορφωμένων ανθρώπων μιας χώρας και τελικά κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος. Η Ιστορία δεν είναι μια επιστήμη περικλειστη μέσα σε μια κοινότητα. Η Ιστορία δεν είναι υπόθεση μόνο των ιστορικών. Είναι μια ευρύτερη κοινωνική πρακτική.

Εγώ δεν γράφω μόνο για τους συναδέλφους μου. Όχι ότι δεν με ενδιαφέρουν – με ενδιαφέρουν πάρα πολύ, τους αγαπώ, τους σέβομαι, τους εκτιμώ, και όταν έχω κάποια διαφωνία τους το λέω. Αλλά η Ιστορία δεν είναι μια επιστήμη περικλειστη μέσα σε μια κοινότητα. Η Ιστορία δεν είναι υπόθεση μόνο των ιστορικών. Είναι μια ευρύτερη κοινωνική πρακτική.

***

— **Να επιστρέψουμε στον τόπο όπου γεννηθήκατε και μεγαλώσατε; Όταν αφηγησείτε τη ζωή σας, σκέφτεται κανείς ότι την αντίληψη της Νέας Ιστορίας, με την οποία αργότερα συνδεθήκατε, την είχατε βιώσει ήδη ως παιδί. Ζούσατε σε έναν μικρό τόπο, όπως η Μεσσήνη, που εμπειρείχε όλες τις παραγωγικές διαδικασίες, τις εμπορικές λειτουργίες, τις σχέσεις ενός ολόκληρου οικοσυστήματος μιας πόλης, και εσείς τα παρατηρούσατε. Η Ιστορία υπήρξε για εσάς μια «κουλτούρα του φτωχού» – κοινωνικά, όχι οικονομικά: μια γνώση που άνοιγε ένα παράθυρο στον κόσμο...**

Θεωρώ ότι ήμουν τυχερός που μεγάλωσα σε συνθήκες που μου έδιναν τη δυνατότητα να έχω μια ολιστική εικόνα της ζωής. Νομίζω όμως ότι αυτό μπορεί να το κάνει ο καθένας, αν είναι προσεκτικός και παρατηρητικός. Δηλαδή νεότερα παιδιά που έχουν ζήσει σε συνθήκες, ας πούμε, κάπως αποστειρωμένες, αν κινητοποιήσουν τον μηχανισμό της πρόσληψης που πρέπει να έχει – και έχει – κάθε άνθρωπος, θα φτιάξουν μια εικόνα του κόσμου. Γιατί χωρίς μια εικόνα του δικού μας, σύγχρονου κόσμου δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στην κατανόηση ενός κόσμου που δεν ζήσαμε και για τον οποίο έχουμε μόνο έμμεσες πληροφορίες. Υπάρχουν βέβαια οι πληροφορίες που έχει αφήσει

κάθε προηγούμενη εποχή. Αλλά κάπως κι εμείς πρέπει να έχουμε μια ισχυρή θέση μέσα σε αυτό το σύστημα. Ως παιδί δεν μπορείς να κάνεις πολλά πράγματα. Αλλά ως ενήλικας μπορείς – και πρέπει – να ενεργοποιήσεις παραστάσεις, εικόνες, πληροφορίες. Γιατί νομίζω ότι αυτός είναι θησαυρός για κάθε διανοούμενο και ειδικά για τον ιστορικό: ο πλούτος των πληροφοριών.

— **Λέτε μάλιστα ότι είστε τυχερός που μεγαλώσατε στην Κατοχή – κάτι που κάνει εντύπωση. Όπως και το ότι είχατε βιώματα, όπως λέτε, ανθρώπων που ζούσαν 50 ή 100 χρόνια πριν.**

Ναι, λόγω των ειδικών συνθηκών της καθυστέρησης. Λόγω του πολέμου η κοινωνία ζει σε συνθήκες και πρακτικές παλαιότερων εποχών – από τον τρόπο που παράγει την τροφή της μέχρι τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους – για να επιβιώσει. Διότι έρχεται αυτό που ψυχρά και περιγραφικά λέγεται σπάνις των αγαθών. Όταν λιγοστεύουν τα αγαθά, αναπτύσσεται η ευρηματικότητα των ανθρώπων προκειμένου να τα αυξήσει, να τα κάνει πιο αποδοτικά. Είναι μια μεγάλη ιστορία αυτή. Εντάξει, σήμερα οι νέοι συνάδελφοι δεν έχουν τέτοια προβλήματα – και καλύτερα. Πάντως, τη λέξη «τυχερός» τη λέγω «εκ των υστέρων», και κάπως ειρωνικά.

— **Είναι παρηγορητικό για τον αναγνώστη να έρχεται σε επαφή με αυτόν τον πλούτο βιωμάτων και εικόνων ενός κόσμου που δεν υπάρχει πια. Γιατί, όσο περνάει ο χρόνος, αναγκαστικά χάνονται οι άνθρωποι που έχουν αυτή τη βιωματική σχέση με το παρελθόν.**

Μήπως να σκεφτούμε ότι δεν χάνονται; Μήπως υπάρχουν πάντα κάποιοι; Εγώ ομολογώ ότι μερικούς αιώνες της νεότερης ιστορίας τους ζω οριακά σαν την καθημερινότητά μου. Τους καταλαβαίνω. Και αυτό είναι που προπαγανδίζουμε οι ιστορικοί της Νέας Ιστορίας: την κατανόηση. Δηλαδή μέσω του μηχανισμού της κατανόησης – γιατί αυτό ψάχνουμε, αυτό επιδιώκουμε – να καταλάβουμε τι έγινε. Στον βαθμό που θεωρώ αντικείμενο της Ιστορίας την κοινωνία, η δουλειά μου είναι να ανακαλύψω όσο περισσότερα στοιχεία που να μου δίνουν καλύτερη εικόνα της κοινωνίας που μελετάω.

— **Σε επίπεδο όχι μόνο γεγονότων...**

Πρώτα απ' όλα, τα γεγονότα που ξέρουμε είναι ελάχιστα. Σκεφτείτε τη δική σας προσωπική ζωή. Πόσα γεγονότα έχουν συμβεί στη ζωή σας και πόσα ελάχιστα μπορείτε να ανακαλέσετε στη μνήμη σας και να τα αποτυπώσετε γραπτά. Τα γεγονότα που γίνονται γνωστά είναι οπωσδήποτε τα σημαντικότερα. Αλλά στην Ιστορία υπάρχουν σημαντικά και μη σημαντικά γεγονότα; Όλα έχουν νόημα. Εγώ ανήκω σε μια σχολή όπου όλα τα γεγονότα συνιστούν αντικείμενο της Ιστορίας. Όλα. Και αυτά που ξέρουμε και αυτά που υποψιαζόμαστε. Και τα συναισθήματα των ανθρώπων, και οι πράξεις, και οι παραλείψεις των κοινωνικών ομάδων – και ακόμη περισσότερο των εθνών, των κρατών, των πολέμων.

— **Τα συναισθήματα των ανθρώπων πώς τα προσεγγίζετε;**

Τα συναισθήματα; Είναι το δυσκολότερο. Και μάλλον είναι ένα από τα πιο κρίσιμα κεφάλαια της κατανόησης του παρελθόντος. Αυτού του παιχνιδιού με τον χρόνο. Τα συναισθήματα των ανθρώπων δεν είναι άσχετα και αδιάφορα με τις πράξεις τους. Και είναι προσδιορισμένα και αυτά από την κοινωνική οργάνωση. Δεν είμαι ειδικός στη μελέτη των συναισθημάτων των ανθρώπων προηγούμενων γενεών και ιστορικών φάσεων, υπάρχουν μελετητές που δουλεύουν ειδικά πάνω σε αυτό το αντικείμενο. Αλλά το παίρνω υπόψη μου. Δεν μπορείς, για παράδειγμα, να μη λάβεις υπόψη ότι το 1821 τα τσοπανόπουλα της Ρούμελης ξεσηκώνονται και παίρνουν μέρος στην Επανάσταση χωρίς να ξέρουν τίποτα περί αυτής. Αλλά κάτι καταλαβαίνουν. Κάπου έρχεται ο απλός άνθρωπος, ο άνθρωπος του χωριού, ο μικρός αγρότης, σε επαφή με σκέψεις, ενέργειες και επεξεργασίες διανοουμένων, πατριωτών, ανθρώπων του πολιτικού χώρου της εποχής. Και έχεις

ένα κατόρθωμα. Έχεις ένα καινούργιο προϊόν της Ιστορίας: μια εθνική επανάσταση. Δεν μπορείς να μην πάρεις υπόψη σου τα συναισθήματα. Πώς γίνεται αυτό;

— **Μάθαμε την Ιστορία στο σχολείο με λάθος τρόπο, με γεγονότα και αποστηθίσεις...**

Ας μην πούμε με λάθος τρόπο. Με συμβατικό τρόπο. Τα γεγονότα μην τα απαξιώνουμε. Μας ενδιαφέρουν πάρα πολύ. Τις χρονολογίες μην τις καταριόμαστε. Τις θέλουμε. Θέλουμε κι άλλες, θέλουμε πιο ακριβή χρονολόγηση των πάντων. Μόνο που αυτό είναι δουλειά του επαγγέλματος. Ένας επαγγελματίας ιστορικός που δεν ελέγχει ημερολογιακά τον χρόνο του αντικειμένου του δεν μπορεί να σταθεί. Γιατί τα πράγματα έχουν έναν άξονα στην Ιστορία: ο χρόνος είναι ένας αδιαπραγμάτευτος άξονας. Εκεί γίνεται η παρανόηση. Ότι οι πολλές χρονολογίες θολώνουν το αντικείμενο και κάνουν την Ιστορία δυσάρεστη και κουραστική για τα παιδιά – πράγμα που είναι σωστό. Αλλά κανείς δεν έδειξε στα παιδιά την έννοια του χρόνου. Ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για το παρελθόν των κοινωνιών μας και να μην έχουμε έναν χρονολογικό σκελετό. Λιγότερες χρονολογίες; Ασφαλώς. Αυτό είναι ζήτημα της διδακτικής της Ιστορίας.

Άρα Ιστορία χωρίς χρονολογία, χωρίς γυμνά ιστορικά γεγονότα, δεν υπάρχει. Πρέπει να τα ξέρουμε. Αλλά αυτά είναι η πρώτη ύλη. Και με πρώτη ύλη δεν τρωσ. Δεν τρωσ τα υλικά, το μαγειρεμένο φαγητό τρωσ.

— **Γι' αυτό και ένας ιστορικός που μπορεί να αφηγηθεί με τρόπο ζωντανό όλα αυτά τα πολλά νήματα που σχηματίζουν τα γεγονότα, μπορεί να κάνει την Ιστορία πολύ ελκυστική.**

Μα Ιστορία χωρίς αφήγηση δεν υπάρχει. Ιστορία χωρίς αφήγηση είναι μια ταλαιπωρία. Οπωσδήποτε χρειάζεται αφήγηση, πρέπει να πάρεις τον αναγνώστη με το μέρος σου. Αλλά αυτό αφορά όλη την περιπέτεια της γραφής, του γραπτού λόγου. Απλώς η Ιστορία συμμετέχει σε αυτό. Εγώ περιεχόμενο και αφήγηση τα ταυτίζω. Δεν υπάρχει μια αδιάφορη ιστορική αφήγηση που να κρύβει μέσα της ένα δυνατό περιεχόμενο. Μαζί πάνε αυτά – τουλάχιστον έτσι το καταλαβαίνω εγώ. Και όλο αυτό έχει σχέση με τον λόγο. Την Ιστορία δεν μπορώ να την καταλάβω έξω από την τέχνη του λόγου.

***

— **Και ο τρόπος που μελετήσατε την Ελληνική Επανάσταση; Τι διευρύνετε χρονικά στον προηγούμενο αιώνα.**

Ακριβώς. Γιατί εδώ έχουμε πια καινούργιες έννοιες: έχουμε εθνικισμό, ρομαντισμό, εθνική συνείδηση, που αναπτύσσονται λίγο-πολύ σε όλη την Ευρώπη. Αυτό που έχουμε να κάνουμε εμείς είναι να καταλάβουμε πώς συμμετέχουμε στην ευρωπαϊκή κίνηση, και σε αντίστιξη, σε ποιο βαθμό και πού έχουμε μια ιδιοτυπία, μια πρωτοτυπία. Έχουμε έναν εθνικό αγώνα εντός μιας αυτοκρατορίας όπου καμία άλλη εθνότητα δεν αισθάνεται ακόμη την ανάγκη να αποκτήσει κράτος. Αν δούμε τον 19ο αιώνα και τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στα Βαλκάνια, που αρχίζει με το πρώτο ξάφνιασμα της Ελληνικής Επανάστασης και διαρκεί 100 ολόκληρα χρόνια, δημιουργούνται έξι-επτά κράτη εις βάρος της αυτοκρατορίας. Από αυτά μόνο η Ελλάδα δημιουργείται μέσα από επανάσταση. Και στην Ευρώπη τα κράτη δεν έχουν ακόμη πάρει την οριστική τους μορφή. Αλλά εγώ περιορίζομαι στα Βαλκάνια. Οι υπόλοιπες βαλκανικές κρατικές οντότητες προέκυψαν κυρίως με συνθήκες και με την επέμβαση των μεγάλων δυνάμεων εις βάρος της αυτοκρατορίας. Όχι με επανάσταση. Μόνο στην Ελλάδα έγινε εθνική επανάσταση. Αυτό, λοιπόν, είναι μια ιδιοτυπία. Και δεν το υποτιμώ.

— **Λέτε ότι το εθνικό κράτος είναι η έκφραση της νεωτερικότητας. Άρα, με έναν τρόπο, είμαστε μοντέρνοι εκείνη την εποχή.**

●

Για τον ιστορικό της Νέας Ιστορίας, δηλαδή εκείνον που προσπαθεί πρώτα απ' όλα να καταλάβει τι συνέβη και όχι να απορριψει, να αποδειχτεί ή να εργαλειοποιήσει την Ιστορία, η αποστασιοποίηση είναι βασική έννοια. Γιατί, πώς θα καταλάβεις τον εαυτό σου αν δεν βγεις λίγο έξω για να τον δεις από κάποια απόσταση;

●

Βασίλης Παναγιώτοπουλος
«Εκ των υστέρων»
εκδόσεις Μελάρι

Κάπως έτσι είναι η ζωή του διανοούμενου. Δεν μπορεί να έχεις μια άλλη αυτοτελή ζωή. Ερείς έτσι το φανταστήκαμε. Αυτό είναι το μυστικό. Ερείς ήρασαν ευχαριστημένοι από τη ζωή μας. Και εγώ είμαι ακόμα και σήμερα ευχαριστημένος από τη ζωή μου. Όχι κάτι περισσότερο. Ως εκεί.

Αυτοί που το σκέφτηκαν. Δεν ήμασταν μοντέρνοι όλοι. Οι ελληνικές ελίτ της εποχής –ανάμεσά τους και αυτοί που κάποιοι αφελείς βρίζουν σήμερα, οι πρόκριτοι και οι εκκλησιαστικοί εντός της χώρας– συμμετείχαν σε αυτή τη διαδικασία. Γιατί μπορεί να οραματίστηκαν την επανάσταση άνθρωποι της διασποράς, αλλά η επανάσταση πραγματοποιήθηκε και ολοκληρώθηκε –δέκα χρόνια πολέμου– εντός της νότιας Ελλάδας, εκεί όπου μπόρεσε να σταθεί. Δεν την έκανε λοιπόν, έτσι αφηρημένα, η διασπορά. Την έκαναν τοπικοί πληθυσμοί, αρχηγοί, αρχηγίσκοι, ηγέτες, οι άνθρωποι που πολέμησαν, οι αντίστοιχες τοπικές ελίτ. Και οπωσδήποτε πήρε μέρος σε αυτό και η διασπορά, με κάποιον τρόπο.

— Θα μπορούσαμε να πούμε πάρα πολλά για την Ελληνική Επανάσταση, είναι το αντικείμενό σας. Αλλά θέλω να επιστρέψουμε σ' αυτό για το οποίο μιλούσαμε πριν. Στο Παρίσι βρεθήκατε μια ομάδα ανθρώπων, επιστημόνων, που συνδεθήκατε με τη Νέα Ιστορία...

Ήμασταν σχεδόν έτοιμοι όταν φύγαμε από την Ελλάδα. Εκεί αναπτυχθήκαμε, ενταχθήκαμε στο γαλλικό εκπαιδευτικό και ερευνητικό σύστημα, και αυτό μας έκανε καλό. Ο Σπύρος Ασδραχάς, ο Φίλιππος Ηλιού, ο Πάνος Μουλλάς, ο Ντίνος Γεωργούδης και πολλοί άλλοι.

Αλλά δεν είναι υπόθεση μιας παρέας. Η Ελλάδα ήταν πάντοτε έτοιμη να ακούσει τι γίνεται στην Ευρώπη. Οι Έλληνες διανοούμενοι και επιστήμονες ήταν άνθρωποι της Ευρώπης από νωρίς – πριν από την Επανάσταση, μετά, σε όλο τον 19ο και τον 20ό αιώνα, και σήμερα. Αυτό πρέπει να το ξαναδοούμε. Δεν είμαστε κάτι άλλο. Η χώρα μπορεί να ήταν πιο δυσκίνητη, αλλά οι Έλληνες διανοούμενοι ήταν ευκίνητοι. Συμμετείχαν στην ευρωπαϊκή κουλτούρα εκ γενετής. Από την ώρα που φτιάχνονται Έλληνες διανοούμενοι, φτιάχνονται σε συνάρτηση με την ευρωπαϊκή κουλτούρα.

— Είναι πολύ ενδιαφέρον αυτό που λέτε. Οπότε, το εντάσσετε σε μια συνέχεια...

Ακριβώς. Είναι ένα συνεχές. Οι Έλληνες διανοούμενοι είναι Ευρωπαίοι. Ευτυχώς. Μα και η ελληνική συνείδηση εκεί οδηγούσε – και εκεί οδηγεί. Δεν αισθάνεσαι ότι ανήκεις κάπου αλλού. Αυτή είναι η κουλτούρα μας. Δεν μπαίνω στην υπόθεση του τι χρωστούν οι Ευρωπαίοι στην ελληνική παιδεία. Αυτά είναι λίγο απλοϊκά ζητήματα, επαρχιακές φιλοτιμίες, και δεν μου αρέσουν. Αλλά σαν παρατήρηση δεν μπορώ να μην την κάνω και δεν μπορώ παρά να την υποστηρίξω. Η «ευρωπαϊκή» διαθεσιμότητα των Ελλήνων, διαχρονικά, απαιτεί πολλαπλές προσεγγίσεις και η έννοια των δανείων και αντιδανείων, τόσο οικεία στους γλωσσολόγους, μπορεί να είναι παραγωγική και στον χώρο της Ιστορίας. Ίσως εξηγεί με ορθολογικό τρόπο κάτι που μοιάζει νεφελώδες και υπερβατικό.

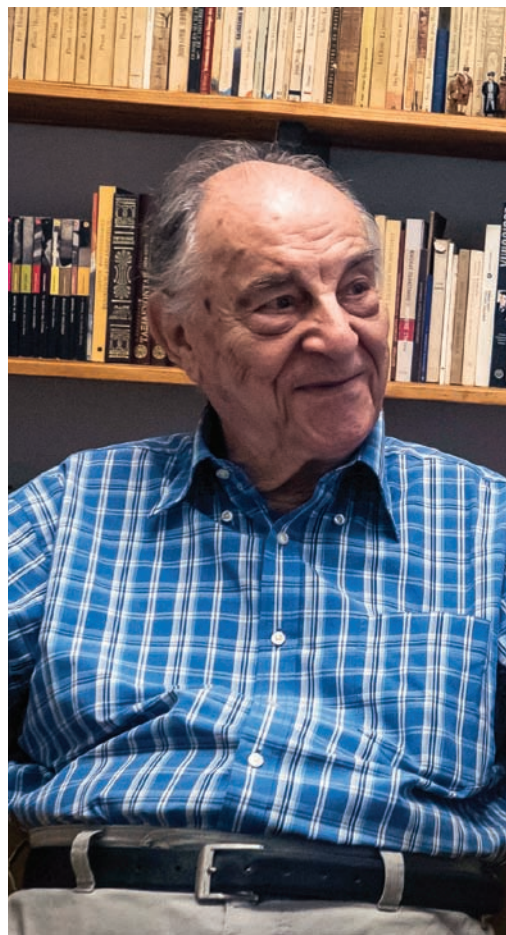
— Επιστρέφοντας, λοιπόν, φέρατε κάτι καινούργιο...

Κάτι καινούργιο και κάτι λιγότερο καινούργιο. Κάτι αισθητά ενδιαφέρον. Ρίξαμε ίσως ένα βότσαλο στη λίμνη. Αλλά δεν φτιάξαμε ούτε το βότσαλο ούτε τη λίμνη. Υπήρχαν αυτά πριν από εμάς.

***

— Να μιλήσουμε λίγο για το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, στο οποίο πήγατε μόλις επιστρέψατε στην Ελλάδα;

Το Ίδρυμα Ερευνών ιδρύθηκε το 1960 και εγώ είμαι ένας από τους πρώτους ερευνητές που προσλήφθηκαν εκεί. Ήταν μια πρωτότυπη ενέργεια. Δεν υπήρχαν τέτοια ιδρύματα στην Ελλάδα. Έξω από το πανεπιστήμιο και την Ακαδημία ουσιαστικά δεν υπήρχε οργανωμένη επιστημονική έρευνα. Κάποιοι φωτισμένοι άνθρωποι –ο Κ.Θ. Δημαράς, ο Γιάγκος Πεσμαζόγλου, ο Λεωνίδας Ζέρβας και άλλοι– δούλεψαν, αγωνίστηκαν και δημιουργήθηκε ένα ίδρυμα που θα έκανε επιστήμη έξω από το πανεπιστήμιο. Αυτό ήταν μια ουσιαστι-

κή καινοτομία. Μια ευρωπαϊκή ανανέωση για την Ελλάδα, αν και στην Ευρώπη και την Αμερική η έρευνα έξω από το πανεπιστήμιο ήταν ήδη κοινός τόπος. Και νομίζω ότι απέδωσε. Έφτιαξε μια ευρύτερη επιστημονική βάση στη χώρα, ώστε να μην υπάρχει μονοκαλλιέργεια. Δεν υπήρχαν απεριόριστοι οικονομικοί πόροι, τα Ινστιτούτα ήταν ολιγομελή, αλλά έγινε η αλλαγή. Και, πάντως, δεν αισθανόμασταν παρίες. Αισθανόμασταν ότι έχουμε ταυτότητα. Γιατί κάναμε δημοσιεύσεις, έρευνες, εκδόσεις. Αυτό ήταν μια αλλαγή. Και θα έλεγα ότι, σαν να μη συνέβαινε τίποτα, για εμάς αυτή ήταν η ζωή μας.

— Δεν είναι ότι είχατε μια ζωή και παράλληλα κάνατε μια δουλειά. Ήταν ένα πράγμα, τα γεγονότα της ζωής πήγαιναν μαζί με την επιστήμη.

Ένα πράγμα ήταν. Εδώ θα επιμείνω λίγο. Κάπως έτσι είναι η ζωή του διανοούμενου. Δεν μπορεί να έχεις μια άλλη αυτοτελή ζωή. Εμείς έτσι το φανταστήκαμε. Και οι δάσκαλοί μας αυτής της γραμμής ήταν: ο Κ.Θ. Δημαράς, για παράδειγμα, ο Διονύσιος Ζακυθινός και άλλοι. Ήταν αφοσιωμένοι και ευχαριστημένοι από τη δουλειά τους. Γιατί αυτό είναι το μυστικό. Εμείς ήμασταν ευχαριστημένοι από τη ζωή μας. Και εγώ είμαι ακόμα και σήμερα ευχαριστημένος από τη ζωή μου (γελάει). Όχι κάτι περισσότερο. Ως εκεί.

— Είναι σπουδαίο να αντλείς ικανοποίηση από αυτό που κάνεις, και να σε συνοδεύει σε όλη του τη ζωή. Μιλώντας όμως για τη μεγάλη διάρκεια και τις δυνάμεις που διαμορφώνουν τις κοινωνίες, θέλω να σας ρωτήσω: υπάρχει νομοτέλεια στα γεγονότα της Ιστορίας; Υπάρχουν δυνάμεις και δυναμικές στις οποίες εμείς, ως ατομικές υπάρξεις, αδυνατούμε να επέμβουμε;

Μπορεί να κάνω και λάθος, αλλά πιστεύω ότι ασφαλώς δεν υπάρχει νομοτέλεια. Είμαι όμως λίγο επιφυλακτικός. Δειλιάζω μπροστά στην ισχύ της τεχνολογίας. Βλέπω ότι, από τον καιρό που άρχισε να εμφανίζεται η σύγχρονη τεχνολογία –ας πούμε από τη Βιομηχανική Επανάσταση–, επιβάλλεται και αναδιοργανώνει τις κοινωνίες με έναν τρόπο όπου τα περιθώρια επέμβασης είναι πολύ μικρά.

Και επειδή το πρόβλημα είναι οξύτατο, νομίζω ότι οι κοινωνίες, οργανωμένες πολιτικά σε κράτη, πρέπει να σταθούν με μεγαλύτερη εγρήγορση μπροστά στην ισχύ των τεχνολογιών. Οι τεχνολογίες αναπτύσσονται και θα αναπτύσσονται. Αλλά δεν επιτρέπεται να τις αφήσουμε να οργανώσουν την κοινωνία. Την κοινωνία πρέπει να την οργανώσουν ανθρώπινες δυνάμεις. Δηλαδή η πολιτική και δευτερευόντως η οικονομία.

— Με φοβίζει το ότι οι νεότερες γενιές έχουν απομακρυνθεί από την ιστορία του 20ού αιώνα και κυρίως από το ορόσημο του Β' ΠΠ. Εσείς τι λέτε;

Εγώ δεν το φοβάμαι αυτό. Τα ίδια λάθη θα τα επαναλάβουμε για άλλους λόγους. Εγώ δεν είδα να διδάσκεται κανείς από την Ιστορία. Η Ιστορία ενσωματώνεται βεβαίως στην κοινωνική πορεία, αλλά δεν διδάσκει. Αν πάμε στην προοπτική του χρόνου, συνέχεια ο χρόνος θα προχωρεί και θα προκύπτουν γενιές οι οποίες δεν θα έχουν εμπειρίες των προηγούμενων. Έτσι γίνεται πάντα. Αυτό όμως που πρέπει να ξέρουν είναι να μπου στην κουλτούρα του χρόνου. Αυτό λέμε Νέα Ιστορία. Πέρα από τη συγκεκριμένη ύλη, να γίνει κατανοητό ότι μας ενδιαφέρει ο χρόνος ως εργαστήριο. Δεν μας ενδιαφέρουν μόνο οι ημερομηνίες – αυτές είναι για τους μαστόρους της δουλειάς. Πρέπει να προκύψει η κουλτούρα του χρόνου. Να ενσωματωθεί στην κουλτούρα του σήμερα και του αύριο η Ιστορία. Γιατί τα πάντα συμβαίνουν σε μια χρονική συνθήκη. Ο χρόνος ως συστατικό του ελάχιστου παρόντος.

— Να μη ζούμε αποκομμένοι στο παρόν, αυτό εννοείτε; Ακριβώς. Και όχι χρησιμοθηρία. Δηλαδή παίρνουμε την Ελληνική Επανάσταση για να ερμηνεύσουμε ζητήματα του σήμερα. Δεν θα υπηρετήσουμε ποτέ τους σύγχρονους κοινωνικούς μας σκοπούς αν αρπάξουμε από την Ιστορία μια περίοδο, μια ημέρα ή μια πληροφορία αποκομμένη από τον χρόνο της. Δεν γίνεται.

— Ο αναστοχασμός στην Ιστορία και στην κοινωνία απαιτεί και έναν προσωπικό αναστοχασμό, έτσι δεν είναι; Δεν πάμε πολύ καλά εκεί...

Όχι, δεν πάμε. Είμαστε μια κοινωνία, ας το πούμε έτσι, χαμηλών απαιτήσεων. Και όπως λένε και κάποιοι οικονομολόγοι, χαμηλής παραγωγικότητας. Εγώ το θεωρώ αυτό θεμελιώδες πρόβλημα. Δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη αρκετά ισχυρά αναχώματα. Ποια θα ήταν αυτά δεν ξέρω. Μπορώ όμως να πω πού υπάρχουν τα κενά.

— Είναι σαν κάποια από τα εργαλεία κατανόησης που είχαμε μέχρι σήμερα να μην αρκούν πια μπροστά στις νέες προκλήσεις.

Εκεί δεν μπορεί να είναι κανείς αισιόδοξος, παρά μόνο από την άποψη ότι δεν είναι και τόσο εύκολο να αυτοκτονήσουν οι κοινωνίες, η κάθε μία χωριστά ή και όλες μαζί. Μπορεί να υπάρξουν μηχανισμοί διόρθωσης, και οπωσδήποτε χρειάζεται αυτοπεποίθηση και μετριοπάθεια. Ασφαλώς βρισκόμαστε μπροστά σε καινούργια προβλήματα. Και η δική μου ελπίδα, για μια δημιουργική επιβίωση της χώρας, είναι ένα ισχυρό θεσμικό κράτος, μια πολιτική τάξη υπεύθυνη και αποφασιστική, δημοκρατική βέβαια, αλλά όχι ενοχική και πτοπαθής. Υπάρχουν αντιδημοκρατικές ιδέες και τάσεις οι οποίες, ενίοτε και καλοπροαίρετα, φορούν τον μανδύα της δημοκρατικότητας. Και αυτό θέλει πάρα πολλή προσοχή. Δεν είναι εύκολο, το ξέρω.

***

Φεύγοντας από αυτή την, με έναν παράξενο τρόπο, παρηγορητική συζήτηση με τον Βασίλη Παναγιωτόπουλο, μένει η αίσθηση ότι η Ιστορία, όπως την υπηρετήσε ο ίδιος, δεν είναι ένας κατάλογος γεγονότων που πρέπει να θυμόμαστε ούτε ένα οπλοστάσιο επιχειρημάτων για το παρόν. Είναι ένας τρόπος να υπάρχουμε μέσα στον χρόνο, κριτικά και υπεύθυνα. Ένας τρόπος να παίρνουμε απόσταση για να καταλαβαίνουμε καλύτερα – τους άλλους, τις κοινωνίες που προηγήθηκαν, αλλά και τον ίδιο μας τον εαυτό. Ίσως αυτό να είναι τελικά η «κουλτούρα του χρόνου» για την οποία μιλά: όχι να ζούμε στραμμένοι στο παρελθόν, αλλά να μη ζούμε αποκομμένοι από αυτό, για να έχουμε τα εργαλεία να κατανοούμε αυτό που ζούμε και αυτά που έρχονται. **A**

Θα ήταν ωραίο να γίνονταν όλα τόσο γρήγορα...

Όπως στην Πειραιώς, που πραγματοποιείς τις καθημερινές σου συναλλαγές σε μια στιγμή, **online μέσω Piraeus e-banking και Piraeus app.**

Όποιος κι αν είναι ο τρόπος σου,
έχουμε τον τρόπο.

ΛΕΝΑ ΔΙΒΑΝΗ

«Ο νεποτισμός είναι μέρος της κληρονομιάς και της κατάρας μας»

Συνέντευξη: ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜΟΣ
Φωτό: ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

Ο ρόλος του καθηγητή, γενικότερα –και του καθηγητή Ιστορίας ιδιαίτερος– είναι να παρουσιάζει μεγάλο όγκο πληροφοριών με απλό και κατανοητό τρόπο, βάζοντας τα πράγματα σε μια λογική σειρά, προκειμένου οι μαθητές/

φοιτητές να καταφέρουν να «χαρτογραφήσουν» τα γεγονότα στο μυαλό τους και να κάνουν τους απαραίτητους συνειρμούς, ούτως ώστε να καταλάβουν όχι μόνο το ίδιο το ιστορικό γεγονός, αλλά και το κοινωνικό πλαίσιο που του επέτρεψε να συμβεί.

Η **Λένα Διβάνη**, αν και παραιτήθηκε το 2022 από τη Νομική Σχολή Αθηνών, όπου διδασκε Ιστορία Εξωτερικής Πολιτικής, δεν ξέχασε ποτέ τη δεύτερη αυτή ιδιότητά της, κι έτσι τα πολύ επιτυχημένα βιβλία της –όπως το πιο πρόσφατο μυθιστόρημά της «*Ετσι τελειώνει ο κόσμος*», που κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 2026 από τις εκδόσεις Πατάκη και είναι ήδη μπεστ σέλερ– διαθέτουν πάρα πολλά ιστορικά στοιχεία, τα οποία, όμως, παρουσιάζονται τόσο φυσικά και απρόσκοπτα, που ο αναγνώστης δεν είναι σίγουρος αν πρόκειται για μυθοπλασία ή για αληθινά γεγονότα.

Δεν είναι η πρώτη φορά που συναντώ τη Λένα Διβάνη – η πρώτη ήταν πέρυσι τον Μάιο, στην 21η Διεθνή Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης, όπου υπέγραφε το ιστορικό-παιδικό βιβλίο της «*Ραντεβού με τη βασίλισσα*» (2025), στο περίπτερο των εκδόσεων Πατάκη. Κάθε φορά, όμως, έχω την αίσθηση ότι βλέπω ένα οικείο μου πρόσωπο, με το οποίο χαιρόμαι να συζητώ. Έχουμε δώσει ραντεβού στη Δημοτική Αγορά Κυψέλης, που, μια τέτοια ζεστή μέρα, στις 3 το μεσημέρι, είναι σχεδόν άδεια, με εξαίρεση τον κόσμο σε μια μικρή εκδήλωση στην είσοδό της από την πλευρά του πεζόδρομου της Φωκίωνος Νέγρη. Η συζήτησή μας περιστρέφεται τόσο γύρω από το νέο της βιβλίο όσο και γύρω από την κατάσταση της Ελλάδας σήμερα.

— Το νέο σας μυθιστόρημα φέρει τον δυσώινο τίτλο «*Ετσι τελειώνει ο κόσμος*» και εκτυλίσσεται στην πτωχευμένη οικονομικά και ηθικά Ελλάδα. Σε τι αναφέρεται ο τίτλος;

Ο τίτλος υποδεικνύει το τέλος της εποχής που ζούμε: Αυτός ο κόσμος θα τελειώσει γιατί δεν είναι βιώσιμος για τον πολύ κόσμο. Πα ελάχιστους είναι ένας παράδεισος, ενώ για όλους τους υπόλοιπους κόλαση. Αυτό δεν μπορεί να κρατήσει πολύ, όσες ψευδαισθήσεις κι αν έχουν οι ελάχιστοι ότι τα πράγματα θα μείνουν έτσι για πάντα.

— Κανένα πρόσωπο ή σημείο της πλοκής του βιβλίου δεν αντιστοιχεί ένα προς ένα σε πραγματικά πρόσωπα ή καταστάσεις. Γιατί, λοιπόν, μας δίνεται η αίσθηση ότι διαβάζουμε μια «αληθινή ιστορία»;

Γιατί είναι μια αληθινή ιστορία. Είναι σχεδόν ντοκιμαντέρ. Πριν ξεκινήσω να γράφω το βιβλίο, έκανα μια τεράστια έρευνα, που κράτησε δύο ολόκληρα χρόνια. Αφού διάβασα όλα τα σχετικά δοκίμια και όλες τις στατιστικές για την άνοδο της Ακροδεξιάς, για το τέλος της Δημοκρατίας κ.λπ., έκανα μια επανάληψη της εποχής της κρίσης, που φυσικά την έχω ζήσει στο πετσί μου. Συνεπώς, ό,τι υπάρχει στο βιβλίο είναι αληθινό. Ακόμα και το τραγικό δυστύχημα που περιγράφεται έχει γίνει.

— Άρα, η ιδιότητά σας ως ιστορικού σας βοήθησε στη μελέτη που προηγήθηκε της συγγραφής του συγκεκριμένου βιβλίου;

Ναι, φυσικά. Πρώτα απ' όλα, ως ιστορικός έχεις μια αίσθηση της προοπτικής. Το πριν και αυτό που έρχεται αποτελούν ένα είδος συνέχειας. Πολιτικές Επιστήμες και Ιστορία σπουδάσα, οπότε ό,τι γράφω έχει αυτή τη σφραγίδα. Παρατηρώ τον κόσμο και το περιβάλλον χωρίς να έχω τη «φρεναπάτη» ότι οι άνθρωποι δεν διαμορφωνόμαστε από τους συνανθρώπους και τον κοινωνικό μας περίγυρο. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο ψέμα απ' αυτό. Αν δεν το συνειδητοποιήσουμε αυτό, δεν πάμε πουθενά.

— Ποιοι είναι ο Άλκης και ο Στράτος, οι δύο βασικοί ήρωες του βιβλίου;

Οι δύο κεντρικοί χαρακτήρες του βιβλίου προέρχονται από διαμετρικά αντίθετα κοινωνικά περιβάλλοντα. Ο Άλκης, μεγαλωμένος σαν πριγκιπόπουλο, είναι «γόνος» μιας ισχυρής οικογένειας πολιτικών και προορίζεται από τη μητέρα του να γίνει έως και πρωθυπουργός της Ελλάδας. Ο Στράτος, μεγαλωμένος σε μια φτωχή οικογένεια στη Ζαγορά του Πηλίου, με πατέρα έναν ιδεολόγο κομμουνιστή δάσκαλο που περιμένει πολλά από κείνον, προέρχεται από τον «πάτο» της κοινωνίας. Ο Άλκης είναι τρομερά έτοιμος να διεκδικήσει και να πάρει οτιδήποτε θελήσει – έχει, δηλαδή, ένα από τα πιο εκνευριστικά χαρακτηριστικά της άρχουσας τάξης. Ο Στράτος, από την άλλη, θέλει να βρει κι αυτός μια θέση στον ήλιο με οποιοδήποτε αντίτιμο. Δεν μπορεί άλλο να βρίσκεται στον πάτο. Αυτό δεν είναι, άλλωστε, το αίτημα του καιρού μας; Τι μας λένε συνέχεια; «Στο χέρι σου είναι αν είσαι». Αν είσαι άριστος, μπορείς να κερδίσεις τα πάντα. Αυτό είναι, βέβαια, ένα μεγάλο ψέμα. Για να «πετύχεις» θα πρέπει πρώτα να πουλήσεις την ψυχή σου.

— Τι ελπίζετε να ανακαλύψει ο αναγνώστης διαβάζοντας την ιστορία των δύο αγοριών;

Πρώτα απ' όλα, τη μεγάλη απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στους χαρακτήρες. Αυτός ήταν και ο λόγος που διάλεξα έναν από την κορυφή και έναν από τον πάτο: Γιατί αυτή είναι η εποχή μας. Σε λίγο δεν θα υπάρχει ενδιάμεσος κόσμος. Ή θα είσαι πλούσιος ή δεν θα έχεις τίποτα.

— Αποστρεφόμεστε, τελικά, τους διεφθαρμένους πολιτικούς ή, αν μας δινόταν η ευκαιρία, θα πράτταμε κι εμείς τα ίδια με τον Άλκη και τον Στράτο ή και χειρότερα; Τι νομίζετε ότι θα σκεφτούν οι αναγνώστες σας;

Ποιος ξέρει πώς θα το εκλάβει ο καθένας; Όπως ξέρετε, στη λογοτεχνία, τη μισή δουλειά την κάνει ο συγγραφέας και την άλλη μισή ο αναγνώστης. Ο αναγνώστης, φυσικά, δεν είναι μόνο ένα πρόσωπο. Είναι ένα σύνολο χιλιάδων ανθρώπων, ο καθένας από τους οποίους έχει την ιστορία του, τα σχέδιά του, τον τρόπο που δουλεύει το μυαλό του κ.λπ. Οπότε, αλήθεια, είναι απορίας άξιο πώς θα το διαβάσουν. Εγώ πάντως, ειρωνικά, έχω γράψει στο οπισθόφυλλο ότι το μυθιστόρημα αυτό «λειτουργεί και ως οδηγός για ανερχόμενους ακροδεξιούς ηγέτες». Ευτυχώς, οι ακροδεξιοί δεν διαβάζουν πάρα πολύ.

— Ξεκινώντας από την ιστορία της Τριανταφυλλιάς (ή Ρόζας) το 1981, όταν αυτή γέννησε τον Άλκη, το βιβλίο ασκεί αυστηρή κριτική στην οικογενειοκρατία, που στον χώρο της πολιτικής συχνά παίζει καθοριστικό ρόλο. Όταν ξεκινήσατε να το γράφτε, ήταν ένας από τους στόχους σας να μιλήσετε για την κυρίαρχη σημασία του θεσμού της οικογένειας στην Ελλάδα;

Βέβαια! Είναι ο θεσμός τον οποίο οι Έλληνες εμπιστεύονται πάνω απ' όλους. Αυτό γίνεται γιατί στην Ελλάδα οι δημοκρατικοί θεσμοί είναι πολύ αδύναμοι, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στη Δύση: Εκεί, ακόμα και τώρα που υποσκάπτεται η Δημοκρατία, οι θεσμοί παραμένουν δυνατοί. Για να λέμε την αλήθεια, εδώ ποτέ δεν ήταν. Και τώρα, είναι πιο αδύναμοι παρά ποτέ, οπότε αυτό που μένει είναι η οικογένεια. Ο Έλληνας στρέφεται στην οικογένειά του, προσπαθεί να τη βολέψει, στηρίζεται σ' αυτήν στα δύσκολα, τη σπρώχνει, μένει μ' αυτήν, και ούτω καθεξής. Η Ρόζα – η μητέρα του Άλκη – είναι η τυπική Ελληνίδα μάνα, που όμως έχει πολλά λεφτά. Πράγμα που σημαίνει: όπλο πυρηνικό! Γενικά, η Ελληνίδα μάνα είναι «πυρηνικό όπλο», αλλά ειδικά αν έχει τόσα λεφτά και διασυνδέσεις, δεν πιάνεται! Όσο για την οικογενειοκρατία, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας μας ως χώρας. Αυτός είναι και ο λόγος που έβαλα την οικογένεια του Άλκη να είναι στην άρχουσα πολιτική τάξη από την ίδρυση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Είναι μέρος της κληρονομιάς και της κατάρας μας ο νεποτισμός.

— Ποιος είναι ο ρόλος των γυναικών στην πολιτική; Πώς αποτυπώνεται αυτό στο βιβλίο;

Έχω βάλει μια γυναίκα ως επικεφαλής του κόμματος των Οικολόγων. Ανήκει στη νέα γενιά, δεν μένει να κινεί τα νήματα από το παρασκήνιο. Κι εκείνη, ενώ

βρίσκεται στο προσκήνιο, είναι αποδυναμωμένη. Αυτό συμβαίνει γιατί πηγαίνει «με τον σταυρό στο χέρι» και οι ιδέες που προωθεί δεν έχουν καμία πέραση στην Ελλάδα της κρίσης (αλλά ούτε και στη σημερινή Ελλάδα, καθώς τότε ήταν που «πέθανε» το οικολογικό κίνημα). Έτσι, έχει ένα πάρα πολύ δύσκολο έργο μπροστά της, το οποίο υπονομεύεται και από το σπίτι της, γιατί θεωρείται ότι δεν δίνει πια σημασία στην οικογένειά της – ένα μόνο πρόβλημα των γυναικών πολιτικών – αλλά και από την παράταξή της, όπου οι άντρες του κόμματός της, τη θεωρούν λίγη. Εκείνη αγωνίζεται για να σταθεί στο σωστό μονοπάτι, αλλά είναι πολύ δύσκολο, όταν όλοι προσπαθούν να σε κάνουν να χάσεις την ισορροπία σου. Αυτό που συμβαίνει με τις γυναίκες πολιτικούς στην Ελλάδα είναι πολύ ζόρικο και απογοητευτικό. Γι' αυτό και η ηρωίδα μας μπαίνει στον πειρασμό να «ρίξει νερό στο κρασί» της, να ακολουθήσει τις επιταγές του συστήματος, να «λυγίσει».

— Θα μπορούσε μια γυναίκα να γίνει πρωθυπουργός της Ελλάδας στο άμεσο μέλλον;

Πολύ δύσκολο! Η Ελλάδα είναι μια χώρα σοβινιστική. Οι γυναίκες δεν επιτρέπεται να ανεβούν ανεμπόδιστα στην κομματική ιεραρχία. Τους βάζουν πάρα πολλές τρικλοποδιές και μετά παραποιούνται ότι δεν υπάρχουν γυναίκες υποψήφιες. Πώς γίνεται να μη βρίσκουν αρκετές γυναίκες; Μιλάμε τουλάχιστον για το 50% του πληθυσμού. Έχουμε, λοιπόν, δρόμο ακόμα μπροστά μας πριν δούμε μια τέτοια αλλαγή. Υπενθυμίζω τι έπαθε η Δαμνάκη με ένα απλό διαζύγιο. Την εξευτέλισαν σχεδόν δημόσια. Φανταστείτε τι θα γινόταν αν έγενεφε στον εραστή της, καλώντας τον να έρθει, όπως θυμόμαστε να κάνει ο Ανδρέας Παπανδρέου στη Δήμητρα Λιάνη.

— Τι μπορεί να γίνει για να «σωθεί» τελικά ο κόσμος; Έχει τη δύναμη ο λαός να αντιδράσει απέναντι στις κυβερνήσεις, όταν αυτές τον ξεχνούν και κοιτάζουν μόνο το δικό τους συμφέρον;

Φυσικά, ο λαός πάντα έχει τη δύναμη: «People have the power!» Μην ξεχνάμε ότι, παρά τα προβλήματα, Δημοκρατία έχουμε. Ο λαός ψηφίζει. Το ζήτημα είναι ότι δεν μπορεί να καταλάβει ο κόσμος τι γίνεται πίσω απ' την πλάτη του. Όταν ένα πέπλο ψεμάτων τού κρύβει την αλήθεια, πώς μπορεί ξαφνικά να ξυπνήσει και να αντιδράσει;

— Πώς, όμως, μπορούμε να διεκδικήσουμε μια σωστότερη εκπροσώπηση, όντας τόσο μικροί μπροστά σε συμφωνίες δισεκατομμυρίων και ανθρώπους με απεριόριστη δύναμη και διασυνδέσεις;

Όταν καταλάβουμε τι κάνουν, δεν είμαστε πια μικροί. Ο κόσμος ενωμένος έχει τεράστια δύναμη. Δείτε, για παράδειγμα, τι συμβαίνει τώρα στην Αλβανία – κάτι το οποίο δεν κάνουν εμείς εδώ. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να υποχωρήσει, παρότι μιλάμε για ολιγάρχες, και δη Αμερικανούς, που διεκδικούν φιλέτα της αλβανικής γης. Το ζήτημα, λοιπόν, είναι η συνειδητοποίηση της αλήθειας. Γι' αυτό, άλλωστε, έγραψα αυτό το βιβλίο: Είναι, αν θέλετε, η δική μου, μικρή συνεισφορά στην κατανόηση της πραγματικότητας.

— Υπήρξε κάτι που σας δυσκόλεψε κατά τη συγγραφή του συγκεκριμένου βιβλίου;

Το βιβλίο αυτό ήταν, πράγματι, πολύ δύσκολο στη συγγραφή του. Καθετί που έχω γράψει ως τώρα χαιρόμουν που το έγραφα, διασκέδαζα. Μ' αυτό, αντίθετα, ζορίστηκα πολύ. Το μεγάλο στοίχημα ήταν ότι ένιωθα πως έπρεπε να κάνω ένα τόσο μαύρο περιεχόμενο ευχάριστο για τον αναγνώστη. Ήθελα να μην μπορεί να το αφήσει από τα χέρια του. Ευτυχώς, από την πρώτη «φουρνιά» αναγνωστών που διάβασαν το «Έτσι τελειώνει ο κόσμος», είδα μια ενθουσιώδη ανταπόκριση. Ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να γραφτούν ορισμένες σκηνές, αφενός γιατί ήταν πολύ σκοτεινές και αφετέρου γιατί ήταν «αληθινές». Για παράδειγμα, η σκηνή όπου ο μεθυσμένος Άλκης, με

συνοδηγό τον Στράτο, στον δρόμο του γυρισμού από ένα πολυσύχναστο κλαμπ τραυματίζουν θανάσιμα μια έγκυο γυναίκα με το αυτοκίνητο και, καθώς η γυναίκα δεν έχει ακόμα ξεψυχήσει, ο Άλκης κάνει πίσω για να την πατήσει (ώστε να σιγουρευτεί ότι πέθανε και δεν θα μαρτυρήσει τι έγινε) είναι βασισμένη σε μια πραγματική μελέτη, που έκανε τον γύρο των ειδήσεων πριν από χρόνια. Η τιμωρία που επιβλήθηκε τελικά στον δράστη, ένα πλουσιόπαιδο, ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Θυμάμαι την αγανάκτησή μου τότε, καθώς έβλεπα τις εξελίξεις. Τρεις μέρες δεν μπορούσα να κοιμηθώ.

Αυτό θα πει προνόμιο εκ γενετής: άνθρωποι που δεν καταλαβαίνουν τι συμβαίνει στον κόσμο. Δεν έχουν μπει ποτέ σε λεωφορείο, δεν έχουν περιμένει σε στάση, δεν έχουν δώσει δεκάδες συνεντεύξεις για να τους προσλάβουν σε μια δουλειά, όπου θα πληρώνονται τον βασικό μισθό, δεν έχουν ζήσει την αγωνία τού πώς θα πληρωθεί το νοίκι τους. Ζουν σ' ένα παράλληλο σύμπαν, όπου δεν υπάρχει κανένα από τα καθημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο υπόλοιπος κόσμος. Πριν καν προλάβουν να διατυπώσουν την επιθυμία τους, αυτή έχει ήδη καλυφθεί! Επομένως, πώς αυτοί οι άνθρωποι θα μπορούσαν να καταλάβουν τι πάει να πει να προσπαθείς και να μην τα καταφέρνεις;

— Η πολιτική σας έχει απασχολήσει ιδιαίτερα, σε όλη σας τη συγγραφική καριέρα. Τι βρίσκετε εκεί που αξίζει να μελετηθεί με μεγαλύτερη προσοχή, τόσο από εσάς ως συγγραφέα, όσο και από τους αναγνώστες;

Η πολιτική είναι παντού: Από το τι τρώμε μέχρι το πώς ντυνόμαστε, με ποιους κάνουμε παρέα, αν οδηγούμε αυτοκίνητο ή όχι (εγώ προσωπικά δεν έχω

αυτοκίνητο). Ήρθα να μείνω στην Κυψέλη για να μην ξεχάσω πώς είναι να συνυπάρχουμε όλοι: λευκοί, μαύροι, κίτρινοι, φτωχοί και πλούσιοι. Προσπαθώ, σε όλη μου τη ζωή – ενώ σήμερα κάποιος θα μπορούσε να πει ότι κι εγώ είμαι σε κάποιο βαθμό προνομιούχα – να μην ξεχάσω τι σημαίνει να αγωνίζεσαι για να ξεφύγεις από τον πάτο.

— Τι καλούμαστε να κάνουμε, σε ατομικό επίπεδο, προκειμένου ν' αλλάξει αυτό που ζούμε;

Ο καθένας στον τομέα του πρέπει να βάλει το λιθαράκι του. Πρέπει να κάνει τη δουλειά του και να ενημερώνει τους άλλους για το κομμάτι που του αναλογεί. Ο δημοσιογράφος πρέπει να γράφει τίμια και να κάνει ρεπορτάζ. Ο συγγραφέας να γράφει μυθιστορήματα και διηγήματα, ο γιατρός πρέπει να θεραπεύει τους ασθενείς. Πρέπει ο καθένας να κάνει καλά τη δουλειά του, αν θέλουμε να υπάρξει ένα καλύτερο μέλλον.

Το «Έτσι τελειώνει ο κόσμος» αναφέρεται στα ΜΜΕ και τον ρόλο τους στην πολιτική και τη διαμόρφωση συνειδήσεων του κόσμου, μέσα από τον χαρακτήρα του παιδικού φίλου της Ρόζας και ισχυρού εκδότη Κλέωνα. Τα ΜΜΕ έχουν προσπαθήσει – και έχουν καταφέρει – να μας πείσουν ότι δεν υπάρχει άλλος δρόμος, εκτός από εκείνον που συμφέρει το 1%. Αυτό, σαν κοινωνία, σφείλουμε να το αναποδογυρίσουμε. Όπως γράφει ο Μαρκ Φίσερ: «Η μεγαλύτερη επιτυχία του συστήματος είναι ότι δέσμευσε τη φαντασία μας και δεν μπορούμε να σκεφτούμε τίποτα διαφορετικό απ' αυτό που ζούμε».

— Το «Έτσι τελειώνει ο κόσμος», όπως και άλλα βιβλία σας, διαθέτει μια σχεδόν κινηματογραφική ποιότητα. Θα μπορούσατε να το δείτε γυρισμένο σε σειρά ή ταινία; Θα φανταζόσασταν κάποιους συγκεκριμένους ηθοποιούς στους κεντρικούς ρόλους;

Η αλήθεια είναι πως υπάρχει μια κινηματογραφική εσάνς, γιατί αυτός είναι ο τρόπος που γράφω. Καθώς περιγράφω μια σκηνή, τη βλέπω να «ζωντανεύει» στο μυαλό μου. Στον ρόλο του Άλκη θα μπορούσα να δω τον Μπραντ Πιτ, τριάντα χρόνια πριν, όταν έπαιζε στο «Το ποτάμι κυλά ανάμεσά μας» (1992). Στον ρόλο του Στράτου, από την άλλη, θα μπορούσα να δω τον φίλο του – και ηθοποιόρα κατ' εμέ – Έντουαρντ Νόρτον. Θα έπρεπε να ήταν, όμως, λιγάκι πιο κοντός για να μοιάζει φυσιογνωμικά με τον Στράτο. **A**

Η οικογενειοκρατία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας μας ως χώρας. Είναι μέρος της κληρονομιάς και της κατάρας μας ο νεποτισμός.

Γιατί η Ελλάδα δεν θα έσβηνε τις φωτιές χωρίς αυτούς

Το παράλληλο Πυροσβεστικό Σώμα της Ελλάδας: Όσοι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή ζητούν να σταματήσουμε να τους αποκαλούμε «ήρωες»

Του ΛΟΥΚΑ ΒΕΛΙΔΑΚΗ

Σε πολλές περιοχές όπου ξεσπά μια δασική πυρκαγιά, οι εθελοντές είναι οι πρώτοι που φτάνουν στο σημείο. Δύο άνθρωποι της πρώτης γραμμής εξηγούν γιατί το πρόβλημα δεν λύνεται με περισσότερους «ήρωες», αλλά με πρόληψη, εκπαίδευση και σωστή διαχείριση των δασών.

Κάθε καλοκαίρι η ίδια εικόνα: φλόγες, εκκενώσεις, εθελοντές και πυροσβέστες που δίνουν μάχη με τις φωτιές. Πίσω, όμως, από τις επιχειρήσεις κρύβεται μια λιγότερο γνωστή πραγματικότητα: χωρίς τις εθελοντικές ομάδες, η δασοπυρόσβεση στην Ελλάδα θα ήταν πολύ διαφορετική.

Όταν μιλάμε στο τηλέφωνο, ο **Αντώνης Δούρος** βρίσκεται σ' ένα βουνό έξω από τη Μεγαλόπολη – νωρίτερα είχε τα χέρια του μέσα στη βλάστηση. «*Διαλέγεις κάποια σημεία και απομακρύνεις όλη τη βλάστηση μέχρι το έδαφος κάτω. Βγάζεις μοντέλα καύσιμης ύλης*», εξηγεί για τη δειγματοληψία που κάνει το WWF Ελλάς μαζί με τη Δασική Υπηρεσία. Είναι υπεύθυνος για το αντικείμενο των δασικών πυρκαγιών στο WWF Ελλάς και εθελοντής πυροσβέστης από το 1998.

Λίγες μέρες αργότερα μίλησα με τον **Γιώργο Δερτιλή**, αντιπρόεδρο της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Εθελοντικών Οργανώσεων Δασοπροστασίας Πυρόσβεσης. Δύο άνθρωποι από διαφορετικά μετερίζια, που ο καθένας με τον τρόπο του λέει το ίδιο πράγμα: Να σταματήσουμε να βλέπουμε τους εθελοντές δασοπυροσβέστες σαν ήρωες. Αυτός είναι ο πυρήνας της καμπάνιας «Όχι άλλο ήρωες» του WWF Ελλάς. Το μήνυμα είναι απλό: οι εθελοντές δεν είναι ήρωες που καλούνται να μπαλώσουν τα κενά του συστήματος, αλλά ενεργοί πολίτες που χρειάζονται εκπαίδευση, εξοπλισμό, ασφάλεια και θεσμική στήριξη. Πίσω από την καμπάνια βρίσκεται ένα τετραετές Πρόγραμμα Υποστήριξης Εθελοντικών Ομάδων Δασοπροστασίας (2022-2026), που υλοποίησε το Σωματείο Δεσμός σε συνεργασία με το WWF Ελλάς και το HIGGS, με σχεδόν 1 εκατ. ευρώ από την Εθνική Τράπεζα, το Κοινωνικό Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση και το Ίδρυμα Αθηνάς Ι. Μαρτίνου – πόροι που κινητοποίησαν άλλα 500.000 ευρώ από ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Το πρόγραμμα ενίσχυσε 2.888 εθελοντές από 71 ομάδες με εξοπλισμό υψηλών προδιαγραφών, εκπαίδευσε 1.240 ανθρώπους και, στον δεύτερο κύκλο του, πέρασε 476 εθελοντές από βιωματική εκπαίδευση πεδίου.

Αντώνης Δούρος

Ένα παράλληλο Πυροσβεστικό Σώμα

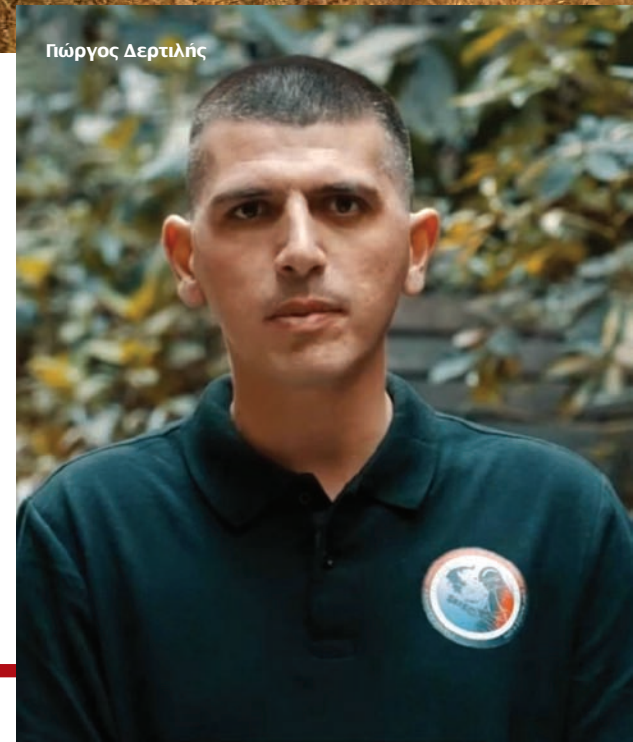
Για να καταλάβουμε τον ρόλο των εθελοντών, ο κύριος **Δούρος** ζητάει να δούμε τους αριθμούς. «*Από τους 18.000 άνδρες και γυναίκες του Πυροσβεστικού Σώματος, πλέον οι μισοί απασχολούνται σε διοικητικές θέσεις*». Στο αρχηγείο, σε επιτελικές δομές, σε υπηρεσία γραφείου, λόγω ηλικίας ή προβλημάτων υγείας. Άρα η μάχιμη δύναμη είναι περίπου η μισή. «*Το να έχεις, λοιπόν, άλλους πέντε με έξι χιλιάδες ενεργούς εθελοντές που ασχολούνται κυρίως με τη δασοπυρόσβεση τους καλοκαιρινούς μήνες, είναι στην ουσία σαν να έχεις ένα παράλληλο Πυροσβεστικό Σώμα*».

Και δεν μένει στη θεωρία. Στον βόρειο τομέα Αθηνών, στους τομείς ευθύνης του 9ου και του 6ου Σταθμού, υπάρχουν γύρω στα πέντε δασικά περιπολικά του Πυροσβεστικού Σώματος στη διασπορά. Σε εθελοντικές δυνάμεις, στον ίδιο τομέα, μετράς 70 οχήματα. Δεν είναι όλα πάντα επανδρωμένα, αλλά τουλάχιστον τα 15 είναι. «*Σε σχέση με το Σώμα, η εθελοντική δύναμη είναι τρεις φορές μεγαλύτερη*». Και αυτά τα κλιμάκια δουλεύουν σε 24ωρη βάση – είναι σε ετοιμότητα.

Στην περιφέρεια, η εθελοντική ομάδα της ΓΕΑ στην Καρδαμύλη έχει τομέα ευθύνης όσο ολος ο Υμηττός – μια τεράστια δασική έκταση – και είναι η μοναδική πυροσβεστική δύναμη στην περιοχή. Το πλησιέστερο πυροσβεστικό περιπολικό είναι 30 λεπτά μακριά, 40 λεπτά από την Αερόπολη, μιάμιση ώρα από την Καλαμάτα. «*Είναι 100% η πρώτη ανταπόκριση*», λέει ο Α. Δούρος και προσθέτει ότι αυτό συμβαίνει πάρα πολύ συχνά στη χώρα: τα δασικά πυροσβεστικά οχήματα είναι στατικά, ενώ το εθελοντικό όχημα είναι συχνά σε περιπολία και είναι σχεδόν βέβαιο πως θα φτάσει πρώτο.

Γιώργος Δερτιλής

ΟΙ ΞΕΝΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΠΟΥ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΓΙΑ ΝΑ ΣΥΝΔΡΑΜΟΥΝ, ΔΕΝ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΩΣ ΣΩΤΗΡΕΣ, ΑΛΛΑ ΓΙΑ ΝΑ ΜΑΘΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΙΚΑΝΟΤΑΤΟΣ

- Α. Δούρος

ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΠΟΥ ΞΑΠΛΩΝΟΥΜΕ ΣΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ ΜΑΣ ΞΕΡΟΥΜΕ ΟΤΙ ΚΑΝΑΜΕ Ο,ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΣΑΜΕ, ΟΤΙ ΒΑΛΑΜΕ ΤΟ ΛΙΘΑΡΑΚΙ ΜΑΣ ΓΙΑ ΝΑ ΑΦΗΣΟΥΜΕ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΤΑ ΔΑΣΗ ΜΑΣ

- Γ. Δερτιλής

Ο Γιώργος Δερτιλής μιλάει για τον ίδιο μηχανισμό αφού τον έχει ζήσει «από μέσα». Η Ομοσπονδία κρατάει σήμερα κάτω από την ομπρέλα της περίπου 40 εθελοντικές ομάδες σε όλη την επικράτεια, πάνω από 1.500 ανθρώπους. «Υποστηρίζουμε το Πυροσβεστικό Σώμα, ανήκουμε στον αντιπυρικό σχεδιασμό του. Είμαστε πλάι πλάι με τους πυροσβέστες, πάντα υπό τις οδηγίες τους, διότι εκείνοι φέρουν την ευθύνη». Όταν τον ρωτάω πόσο διαφορετική θα ήταν η εικόνα των μεγάλων πυρκαγιών χωρίς τους εθελοντές, απαντά: «Σίγουρα τα αποτελέσματα θα ήταν άλλα. Βάλαμε κι εμείς το λιθαράκι μας για να περιορίσουμε το μέγεθος της πυρκαγιάς και να προστατεύσουμε ό,τι μπορούσαμε».

Θα μπορούσε ο κρατικός μηχανισμός να τα βγάλει πέρα μόνος του; Ο Α. Δούρος είναι κάθετος: «Όχι, δεν θα μπορούσε». Ο Γ. Δερτιλής σημειώνει: «Με τόσες ενάρξεις σε καθημερινή βάση, είμαστε όσο έτοιμοι μπορούμε». «Όταν μεγάλες πυρκαγιές γίνονται ανεξέλεγκτες την ίδια στιγμή που ξεσπούν κι άλλες αλλού, είναι λογικό ο μηχανισμός να μην μπορεί να αντεπεξέλθει». Και τότε, οι εθελοντικές ομάδες είναι εκεί, δίπλα στο Σώμα.

Η τοπική γνώση που δεν αγοράζεται

Η συμβολή των εθελοντών, ωστόσο, δεν μετριέται μόνο σε οχήματα και πληρώματα. Ο Α. Δούρος υπογραμμίζει την τοπική γνώση. Οι εθελοντές είναι ενεργοί άνθρωποι των τοπικών κοινωνιών, ξέρουν την περιοχή τους και ο κόσμος τους εμπιστεύεται. «Όταν θες να περάσεις μηνύματα πρόληψης, το να το πει ο άνθρωπος της εθελοντικής ομάδας είναι δέκα φορές πιο σημαντικό από το να το πει ο πυροσβέστης ή κάποιος εκπρόσωπος μιας μη κυβερνητικής οργάνωσης. Είναι αυτή η εμπιστοσύνη που μετατρέπει την πυροφύλαξη, την περιπολία και την προειδοποίηση σε κάτι που η κοινότητα ακούει».

Γι' αυτό η λέξη «ήρωας» τον ενοχλεί. Όταν λέμε ότι κάποιος έπραξε ηρωικά, είναι σαν να λέμε ότι εμείς δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα γι' αυτό που κάνει εκείνος. Τα δημοσιεύματα που χειροκροτούν τους εθελοντές και τους πυροσβέστες τονώνουν το ηθικό και δίνουν μια αίσθηση κατεπείγοντος, σχεδόν πολεμική, «κάτι που, όμως, είναι πολύ μακριά από την πραγματικότητα. Η πραγματικότητα είναι ότι ως κοινωνία πρέπει να μπούμε σε μια διαδικασία διαχείρισης του φαινομένου – αποδοχή, ενημέρωση, γνώση. Δεν είναι ηρωικό να συμμετέχεις στη δασοπυρόσβεση. Είναι κάτι που θα έπρεπε όλοι να κάνουμε».

Τι λείπει ακόμα

Αν θες να πάρεις τον ηρωισμό από τη μέση και να βάλεις στη θέση του οργάνωση, χρειάζεσαι εργαλεία. Κι εδώ ο Γ. Δερτιλής γίνεται συγκεκριμένος. Το πρώτο είναι η άδεια από τη δουλειά. Σε μια μεγάλη πυρκαγιά χρειάζεται να επανδρωθούν επιπλέον οχήματα, που σημαίνει ότι όσοι δεν είναι σε υπηρεσία πρέπει να αφήσουν τις δουλειές τους για να τρέξουν. «Αυτό δεν είναι πάντα αποδεκτό από τους εργοδότες». Με τον νέο νόμο «Ενεργή Μάχη» βρέθηκε η διαδικασία ώστε οι δημόσιοι υπάλληλοι να μπορούν να απουσιάσουν – αλλά για τον ιδιωτικό τομέα το πρόβλημα παραμένει χωρίς λύση. Το θέμα το έθεσαν στον υπουργό, ο οποίος τους είπε ότι θα προσπαθήσει να το λύσει.

Το δεύτερο κενό είναι ο εξοπλισμός. «Για πρώτη φορά φέτος λάβαμε από τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας μια προμήθεια μέσων ατομικής προστασίας – κράνη, γάντια, στολές, άρβυλα, φακούς – για 4.500 εθελοντές». Όμως τα μέσα

ατομικής προστασίας δεν είναι όλη η εικόνα. «Είναι και ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός: οι σωλήνες, οι αυλοί, όλα όσα χρησιμοποιούμε για να επιχειρούμε. Είναι και τα σέρβις των οχημάτων, τα καύσιμα». Αυτά μέχρι σήμερα τα καλύπτουν ιδιωτικές πρωτοβουλίες ή, για τα καύσιμα, κάποιος δήμος, όχι όμως όλοι. Ο υπουργός τους ανέφερε ότι έρχεται λύση και για τα συμβάντα και για τις περιπολίες, γιατί η Πολιτική Προστασία τους θέλει στο πεδίο «να προλαμβάνουμε, όχι μόνο να καταστέλλουμε».

Ο Α. Δούρος υπογραμμίζει το κενό στην εκπαίδευση. Σήμερα η βασική εκπαίδευση είναι ένα 16ωρο στους σταθμούς, όπου οι πυροσβέστες δείχνουν στους εθελοντές τα βασικά. Το WWF και η Ομοσπονδία πιέζουν τη ΓΓΠΠ για κάτι πιο αναβαθμισμένο: ένα σχολείο που θα κρατάει το λιγότερο μία εβδομάδα, με περισσότερη δράση στο πεδίο, καθώς «βγάζεις τον άνθρωπο σε μια συνθήκη πάρα πολύ δύσκολη». Η πιστοποίηση ήδη απαιτεί ιατρικές εξετάσεις (ψυχολόγο και καρδιολόγο) και υπάρχει όριο ηλικίας γύρω στα 65. Ζητούμενο είναι μια εκπαίδευση που να «εξωρίζεται την ήρα από το στάρι», να κάνει αυτόν που πατάει πρώτη φορά στο πεδίο να καταλάβει ότι αυτό δεν είναι κάτι απλό.

«Πιθανότατα το όχημα των εθελοντών θα είναι το πρώτο που θα φτάσει σε μια πυρκαγιά και ο εθελοντής θα κινδυνεύσει αρκετά». Το πιο ύπουλο κομμάτι είναι αυτό που μοιάζει πιο αθώο: τα χόρτα και τα φρύγανα. Επειδή είναι χαμηλή βλάστηση, τα θεωρείς πιο εύκολα από ένα μεγάλο δάσος που, όταν καίγεται ολόκληρο, σε αποτρέπει να το πλησιάσεις. Η διεθνής εμπειρία λέει το αντίθετο: «Τα περισσότερα θανατηφόρα και σοβαρά ατυχήματα στη δασοπυρόσβεση έχουν συμβεί στα χόρτα και στην αστιβίδα, στη φρυγανική βλάστηση».

Γιατί καίγεται ο τόπος

Η εμμονή με τους «ήρωες» λειτουργεί συχνά ως υπεκφυγή από τις πραγματικές αιτίες πίσω από τις πυρκαγιές – δεν είναι καιρός. «Η εγκατάλειψη της υπαίθρου είναι η πρώτη», αναφέρει ο Α. Δούρος. Τρεις δεκαετίες αστυφιλίας έχουν αφήσει πίσω τους μια συσσώρευση καύσιμης ύλης, καθώς σταμάτησε η παλιά, αθόρυβη διαχείριση του δάσους. Παρότι έχουν γίνει σπουδαία βήματα με τα προγράμματα Antinero «είναι σταγόνα στον ωκεανό», τα δασαρχεία χρειάζονται πολύ περισσότερη χρηματοδότηση. Υπάρχει ανάγκη να επιστρέψει η κτηνοτροφία, που κάποτε ήταν μεγάλη φροντίδα για τα δάση: «Δεν το λέμε καθαριότητα, γιατί το δάσος είναι καθαρό. Είναι θέμα διαχείρισης».

Το 2000, στην περιοχή της Δαδιάς, που το WWF παρακολουθεί στενά, υπήρχαν περίπου 20 κτηνοτρόφοι. Σήμερα έχει μείνει μόνο ένας. Τα ζώα «κουράρουν» τη βλάστηση εκεί που βόσκουν, κι αυτό σε πολλές περιπτώσεις προστατεύει το ίδιο το οικοσύστημα. Σε αυτό προστίθεται κι ένα παράδοξο που οι Αμερικανοί το λένε «n παγίδα της καταστολής»: έχουμε γίνει τόσο ικανοί στην πρώτη προσβολή, που δεν αφήνουμε ποτέ μια μικρή, «ευεργετική φωτιά» να καθαρίσει το έδαφος. Τη σταματάμε ξανά και ξανά, χωρίς να το διαχειριζόμαστε αλλιώς, και η ύλη μαζεύεται.

Όσο για την κλιματική κρίση, ο Α. Δούρος τονίζει: «Δεν έχουμε συναντήσει ποτέ δύσκολη χρονιά σε επίπεδο συνθηκών από το 2007. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η κλιματική αλλαγή δεν υπάρχει. Σημαίνει ότι για τις δασικές πυρκαγιές πρέπει να είμαστε λίγο φειδωλοί και να μετράμε με σοβαρότητα πριν βγάλουμε συμπεράσματα. Είναι λίγο πρόωρο

να πούμε ότι η κλιματική κρίση επιδεινώνει το φαινόμενο των δασικών πυρκαγιών».

«Είμαστε καταδικασμένοι να γινόμαστε καλύτεροι»

Παρ' όλα αυτά, κανείς από τους δύο δεν γκρινιάζει για το κράτος. Ο κ. Δούρος μιλάει για κολοσσιαία βήματα τα τελευταία χρόνια – σημαντικές επενδύσεις στα τεχνικά μέσα, υιοθέτηση συστημάτων διοίκησης όπως το ICS, drones που σου δείχνουν ακριβώς πού είναι η πυρκαγιά. «Είμαστε καταδικασμένοι να γινόμαστε καλύτεροι, δεν έχουμε άλλο περιθώριο». Το αίτημά του είναι να γίνει αντίστοιχης κλίμακας επένδυση και στην εκπαίδευση των στελεχών, «γιατί θεμέλιο της αποτελεσματικής δασοπυρόσβεσης είναι η γνώση».

Έχει και μια αιχμή. «Οι ξένες δυνάμεις που έρχονται το καλοκαίρι για να συνδράμουν δεν έρχονται ως σωτήρες. Έρχονται να μάθουν από τον Έλληνα πυροσβέστη, που είναι ικανότατος και πολύ πιο εκτεθειμένος από τους συναδέλφους του σε άλλες χώρες». Στις μισές περιπτώσεις, εκεί που ο Έλληνας μπαίνει, οι ξένοι δεν πλησιάζουν. «Χωρίς να κινδυνεύσεις, χωρίς επιθετικότητα, η αποτελεσματική δασοπυρόσβεση δεν θα γίνει ποτέ». Και προσθέτει: «Δεν είπαμε ποτέ να αφαιρέσουμε πόρους από τον κατασταλτικό μηχανισμό», τον οποίο θέλει ισχυρό και καλά χρηματοδοτούμενο. Ο κύριος Δούρος ζητά απλώς την ίδια υπέρβαση και στην πρόληψη, στην εκπαίδευση και στη βελτίωση των ικανοτήτων των εθελοντών.

Σε αυτό ακριβώς το κομμάτι, η συμβολή του προγράμματος του WWF, του Δεσμού και του HIGGS έπιασε τόπο. Πέρα από τον εξοπλισμό και τα εργαστήρια, βοήθησε να φτάσουν για πρώτη φορά οι ανάγκες των εθελοντών σε νόμο: μέσα από την «Ενεργή Μάχη» προβλέπονται πλέον θεσμικά η πιστοποιημένη εκπαίδευση και ασφάλιση, η οικονομική ενίσχυση για εξοπλισμό και η δικαιολογημένη άδεια.

Η μόνη ανταμοιβή

Μετά από όλα αυτά, όταν ρωτάς τον Γ. Δερτιλή γιατί να ρισκάρει κάποιος τη ζωή του για ένα δάσος, απαντά χωρίς περιστροφές: «Η ηθική ανταμοιβή. Βλέπεις την καμένη και τη μη καμένη έκταση, ξέρεις ότι εκεί ήμασταν κι επιχειρούσαμε». Το ίδιο όταν ξέρεις ότι βοήθησες σε μια διάσωση ή ότι στάθηκες μπροστά από ένα σπίτι, σταμάτησες την πυρκαγιά και δεν κάνε. «Το ευχαριστώ του κόσμου είναι ένα συναίσθημα που δεν μπορεί να ανταμειφθεί. Το βράδυ που ξαπλώνουμε στο κρεβάτι μας ξέρουμε ότι κάναμε ό,τι μπορούσαμε, ότι βάλαμε το λιθαράκι μας για να αφήσουμε στα παιδιά μας τα δάση μας».

Πώς να γίνεις εθελοντής

Για όποιον θέλει να μπει σε αυτή την εξίσωση, η διαδρομή είναι η εξής: στο επίσημο site της Πολιτικής Προστασίας βρίσκεις, ανά περιφέρεια, τις πιστοποιημένες εθελοντικές ομάδες σύμφωνα με τον νόμο 4662. Επισκέπτεσαι όποια είναι κοντά σου, κάνεις εγγραφή, καταθέτεις τα χαρτιά των γιατρών που ορίζει ο νόμος και περνάς από εκπαίδευση και πιστοποίηση μέσω της Ακαδημίας Πολιτικής Προστασίας. Η Ομοσπονδία παλεύει να παγιωθούν δύο εκπαιδευτικές σειρές τον χρόνο, μία πριν και μία μετά το καλοκαίρι. Και μετά, αν αντέξεις τη βάση της εκπαίδευσης, μπορείς να βρεθείς δίπλα στους πυροσβέστες, όχι ως ήρωας αλλά ως ένας ακόμα εκπαιδευμένος πολίτης που ξέρει τι κάνει. ■

Μαρίνα Βρανοπούλου

Θέλω τα Δυο Χωριά να λειτουργούν ως πολιτιστικός χώρος, όχι ως εμπορική επιχείρηση

Με τη Μαρίνα Βρανοπούλου συναντηθήκαμε ένα πρωινό στον χώρο **Δυο Χωριά Project Space**, στη Φιλοθέη. Πίνοντας τον καφέ μας, μου μίλησε για τη Μύκονο των παιδικών της χρόνων, για τις ιστορίες που τη σημάδεψαν, για το ΔΕΣΤΕ και τη σχέση της με τον Δάκη Ιωάννου, τον Τζεφ Κουνς και τους καλλιτέχνες με τους οποίους συνεργάζεται, για το πώς ξεκίνησαν τα Δυο Χωριά αλλά και το πώς μια γυναίκα μπορεί να κυνηγήσει το όνειρό της και να το πετύχει.

Της ΝΙΚΗΣ-ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΣΚΙΝΑ

— Ξεκίνησες από τον χώρο της επιμέλειας και της ακαδημαϊκής έρευνας. Πώς ήταν εκείνα τα πρώτα βήματα;

Ξεκίνησα ως επιμελήτρια και όχι ως γκαλερίστα. Μετά τις σπουδές μου εδώ σε άλλο αντικείμενο κι αφού είχα αποφασίσει ότι ήθελα να δουλέψω στον χώρο των μουσείων, απέκτησα δεύτερο πτυχίο, στη Μοντέρνα και τη Σύγχρονη Τέχνη, ενώ στη συνέχεια έκανα και μεταπτυχιακές σπουδές στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Στο πλαίσιο των σπουδών αυτών, έκανα internship στο Peggy Guggenheim της Βενετίας, κάτι που ήταν καθοριστικό για την πορεία μου. Επιστρέφοντας, δεν βρήκα πόρτες ανοιχτές να με περιμένουν.

— Ωστόσο γρήγορα ήρθε η γνωριμία με τους ανθρώπους που καθόρισαν την πορεία σου...

Όλα έγιναν τυχαία. Συνάντησα τη Δάφνη Βιτάλη σε ένα μπαρ, μου έδωσε συμβουλές και τρεις μέρες αργότερα με ενημέρωσε για μια θέση βοηθού, χωρίς αμοιβή, στην Πάτρα – Πολιτιστική Πρωτεύουσα, όπου ήταν τότε επιμελήτρια η Νάντια Αργυροπούλου, η οποία τώρα επιμελείται την Μπιενάλε Θεσσαλονίκης. Εκεί γνώρισα εβδομήντα νέους Έλληνες καλλιτέχνες. Την επόμενη χρονιά, ο Γιώργος Τζιρτζιλιάκης επιμελήθηκε τη συμμετοχή του Νίκου Αλεξίου στην 52η Μπιενάλε Βενετίας και πήρε για βοηθό τη Νάντια κι εκείνη με τη σειρά της έμενα. Στη Βενετία γνώρισα τον Δάκη Ιωάννου. Ήρθε για ξενάγηση στο περίπτερο του Αλεξίου κι έτυχε να του την κάνω εγώ. Ξεκίνησα να συνεργάζομαι μαζί του, ώσπου κάποια στιγμή μου προτείνει να αναλάβω το ΔΕΣΤΕ στην Ύδρα. Και επειδή το έκανα καλά την πρώτη χρονιά, το «παντρεύτηκα»! Τότε ήμουν μόλις είκοσι εφτά χρονών.

— Η Ύδρα και τα Σφαγεία είναι ένα κεφάλαιο που κράτησε 14 χρόνια. Τι σου άφησε αυτή η εμπειρία;

Από το 2009 έως το 2022 εφαρμόσα εκεί ένα μοντέλο που έμαθα στο Guggenheim. Όταν πέθανε η Πέγκυ Γκούγκενχαϊμ, ο διευθυντής της Καλών Τεχνών αποφάσισε να αναθέσει στους φοιτητές του να ανοίγουν το σπίτι της και να προσέχουν τα έργα. Αυτό εξελίχθηκε πολύ καλά και μέχρι σήμερα έτσι λειτουργεί το internship program εκεί. Πρότεινα να κάνουμε το ίδιο και στην Ύδρα – έτσι λειτουργήσε το ΔΕΣΤΕ εκεί για 14 χρόνια. Το έτρεχα με τη βοήθεια των παιδιών που προσλαμβάναμε για δύο μήνες. Υπήρχαν χρονιές που έκανα τα πάντα: επιμελήτρια, παραγωγός, μέχρι και ψυχολόγος για τους καλλιτέχνες. Κάποια στιγμή αποφάσισα να κάνω διδακτορικό και πηγαينόερχομαι στο Goldsmith του Λονδίνου. Το θέμα πάνω στο οποίο δούλεψα ήταν το πώς επηρεάζεται το έργο τέχνης από το γούστο του συλλέκτη.

— Είναι η περίοδος που γεννήθηκαν τα Δυο Χωριά στη Μύκονο;

Ακριβώς. Ενώ δεν είχα ολοκληρώσει το διδακτορικό μου και βρισκόμουν στη Μύκονο, έμεινα έγκυος. Επειδή παραθέριζα στο νησί από παιδί, συνειδητοποίησα πόσο πολύ έχει αλλάξει και ότι δεν υπήρχε τίποτα πολιτιστικά αξιόλογο εκεί. Τότε αποφάσισα να ακολουθήσω το μοντέλο της Ύδρας, με καλλιτέχνες της δικής μου γενιάς, σε μια έκθεση μη εμπορική. Ο Δάκης Ιωάννου με ενθάρρυνε: «Πατί δεν νοικιάζεις έναν χώρο, να πουλάς έργα και να βγάζεις το ενοίκιο;». Έτσι ξεκίνησε ο χώρος ως pop-up για τρεις μήνες το καλοκαίρι. Πήγε τόσο καλά, ήταν τόσο δημοφιλής στη Μύκονο αλλά και σε όλη την Ελλάδα, που μας έγραψαν οι New York Times και ο Economist. Καλλιτέχνες μάς ζητούσαν να εκθέσουν στον χώρο. Κάπως έτσι οι συνθήκες μάς οδήγησαν να γίνουμε γκαλερί, εγώ δεν το είχα σκοπό, αφού ήμουν παράλληλα και στο ΔΕΣΤΕ.

— Πότε ήρθαν στην Αθήνα τα Δυο Χωριά;

Αν και από το 2015 τα Δυο Χωριά λειτουργούν ως πλατφόρμα τέχνης για τρεις μήνες στη Μύκονο, η πρώτη χρονιά που έχουμε μόνιμο 12μηνο πρόγραμμα είναι το 2021. Το 2022 αποκτήσαμε μόνιμο χώρο στην Αθήνα. Οπότε τα Δυο Χωριά μετρούν επισήμως μόλις 4 χρόνια ζωής. Συνομιλώντας με έναν μεγάλο αριθμό επιμελητών, συνειδητοποίησα ότι με ενδιαφέρει περισσότερο το κοινωνικό και πολιτικό κομμάτι στην τέχνη, το τι έχουν να πουν οι καλλιτέχνες για το σήμερα. Κι έτσι πορεύομαι αυτόν τον καιρό.

— Πώς είναι η σχέση σου με τους καλλιτέχνες που εκπροσωπείς;

Είναι σαν γάμος. Πρέπει να μπορείς να τους συμβουλεύεις, να διαφωνήσεις, να τους καταλάβεις. Έχω συνεργαστεί με καλλιτέχνη που για δύο χρόνια δεν μου άρεσε η κατεύθυνση που είχε πάρει η δουλειά του. Του το είπα, διαφώνησα, αλλά τον στηρίξα. Πρέπει να εμπιστευέσαι τη φωνή του καλλιτέχνη, ακόμα κι αν εσύ έχεις την ευθύνη της επιχείρησης. Γενικά προσπαθώ, ειδικά στις φουάρ στο εξωτερικό, να δείχνω τα λεγόμενα underdogs – καλλιτέχνες που δεν έχει ξανακούσει κανείς, είτε από την Ελλάδα είτε από τα Βαλκάνια. Στην Αθήνα παρουσιάζω κάποιους αρκετά καταξιωμένους Αμερικανούς, ώστε το ελληνικό κοινό και οι φοιτητές να βλέπουν τι γίνεται στο εξωτερικό. Βέβαια, το ρίσκο της μικρής γκαλερί που διευθύνεται από γυναίκα και επιλέγει τέτοιου είδους καλλιτέχνες είναι μεγάλο, αλλά τις περισσότερες φορές μάς έχει βγει.

— Τα Δυο Χωριά είναι μόνο στην Αθήνα πλέον;

Προς το παρόν έχουμε πατήσει ένα «pause» στη Μύκονο, γιατί οι μάχες είναι πολλές και πρέπει να δώσουμε προτεραιότητα στα παιδιά μας και στη δουλειά μας εδώ στην Αθήνα. Η Μύκονος θα είναι για πάντα το νησί των παιδικών μου χρόνων, τώρα και των παιδιών μου. Αν ξέρεις πώς να κινηθείς, τη λατρεύεις. Όσοι έχουμε σπίτι στο νησί –ο παππούς μου ήταν Μυκονιάτης– το ζούμε αλλιώς. Μάλιστα, μελλοντικά θα ήθελα να συμβάλω ώστε να παραμείνει ένα «φωτισμένο» μέρος.

— Στην Αθήνα έχετε δύο χώρους;

Πρώτα βρέθηκε ο χώρος στη Φιλοθέη, που λειτουργεί ως ντεπό και για τα ραντεβού, καθώς έχει εύκολο πάρκινγκ. Από την άλλη, ο χώρος στην Ακρόπολη θυμίζει νησί κι είναι ιδανικός για τις εκθέσεις μας. Στη Μύκονο, άλλωστε, η λέξη «χωριό» σημαίνει χώρος.

— Η σχέση σου με τον Δάκη Ιωάννου και τον Τζεφ Κουνς είναι επίσης μια μεγάλη ιστορία. Πώς θα περιγράψες τον Δάκη Ιωάννου ως προσωπικότητα και πώς βίωσες την πρόσφατη έκθεση του Κουνς στην Ύδρα;

Ο Ιωάννου δεν συλλέγει απλώς έργα, συλλέγει σχέσεις. Η φιλία του με τον Κουνς ξεκίνησε από την πρώτη «One Ball Total Equilibrium Tank» που αγόρασε ο Δάκης – ήταν το πρώτο έργο τέχνης που πούλησε ο καλλιτέχνης. Η εξέλιξη της συνεργασίας μου με τον Κουνς ήταν απόλυτα συνυφασμένη με την αγάπη που τον συνέδεε με τον Ιωάννου – αυτό προσπαθούσα να φέρω στο φως. Ο Κουνς είναι ένας πολύ μεγάλος καλλιτέχνης κι επίσης πολύ ανοιχτός. Το ότι δώρισε στην Ύδρα το έργο του «Ήλιος», το οποίο αποτελεί πλέον μέρος της τοπογραφίας του νησιού, ήταν πραγματικά εκπληκτικό.

Προσωπικά, ήθελα να σταματήσω από το ΔΕΣΤΕ το 2019, αλλά ο Δάκης μου ζήτησε να μείνω για τον Κουνς. Λόγω covid, η έκθεση καθυστέρησε τρία χρόνια, ήταν μια τεράστια περιπέτεια. Οργανώθηκε με απόλυτη μυστικότητα, γιατί ο Κουνς ήθελε να κάνει

έκπληξη την έκθεση στον Ιωάννου και παράλληλα σε όλο τον κόσμο. Οπότε εγώ είχα υπογράψει NDA (συμφωνητικό εμπιστευτικότητας) και δεν μπορούσα να μιλήσω σε κανέναν γι' αυτήν για τρία χρόνια, ούτε μπορούσα να φύγω! Ο Δάκης Ιωάννου είναι ένας υπέροχος άνθρωπος κι ήταν τεράστιο σχολείο για μένα. Όλοι οι καλλιτέχνες είναι φίλοι του. Έχει προσωπικό ενδιαφέρον για την τέχνη, θέλει να καταλαβαίνει τι έχει ο άλλος στο μυαλό του, τον ενδιαφέρει ο άνθρωπος πίσω από το έργο. Επίσης ακούει τι θα πεις και σε κάνει να νιώθεις πολύ οικεία μαζί του. Για μένα είναι ο άνθρωπος που όρισε το τι σημαίνει να είσαι συλλέκτης, ήδη από τη δεκαετία του 1980. Δεν τον ενδιαφέρουν οι κανόνες και τα ιδρύματα. Είμαι μεγάλη του φαν!

— Έχεις πει ότι τα Δυο Χωριά λειτουργούν σαν ένα «σαλόνι του 18ου αιώνα». Τι εννοείς;

Θέλω ο κόσμος να περνάει χρόνο στις εκθέσεις, όπου υπάρχει πάντα μια αφήγηση – θέλεις κάτι να πεις, γι' αυτό υπάρχει και η επιμέλεια. Με αυτή τη λογική, φτιάξαμε έναν χώρο στην Αθήνα με αυλή, σκαμπό και παγκάκια, για να μπορείς να καθίσεις και να συνομιλήσεις με τους υπόλοιπους επισκέπτες, να περάσεις δημιουργικό χρόνο μαζί τους. Θέλω η γκαλερί να είναι ένας χώρος φιλόξενος, όχι αποστειρωμένος. Επίσης προσπαθώ να κανονίζω συχνά συναντήσεις με όλους τους καλλιτέχνες, ώστε να είμαστε σε επαφή. Θέλω η γκαλερί να λειτουργεί ως πολιτιστικός χώρος, όχι ως εμπορική επιχείρηση. Φέτος, τις Πέμπτες το ωράριο της γκαλερί είναι διευρυμένο (μένουμε ανοιχτά μέχρι τις 21:00), για να μπορεί κάποιος να μας επισκεφτεί και μετά τη δουλειά. Θέλω ο χώρος να είναι ένα «rendez-vous», όπου έρχεσαι για να μιλήσεις για την τέχνη, να συμφωνήσεις ή να διαφωνήσεις. Προσπαθώ η μαγεία της δουλειάς και της τέχνης γενικότερα να διατηρείται. Κι αυτό είναι το «salon».

— Πόσο δύσκολο είναι να διατηρείς μια γκαλερί σήμερα;

Είναι τεράστια η ευθύνη. Συνεργάζεσαι με καλλιτέχνες που βιοπορίζονται από τη δική σου επιτυχία. Μάλιστα, από το 2022, η αγορά της τέχνης αντιμετωπίζει κρίση, γεγονός που δεν βλέπω να αλλάζει λόγω των διεθνών συνθηκών. Αυτό δεν μας επιτρέπει να είμαστε όσο εξωστρεφείς θέλουμε. Για παράδειγμα, παλιά πηγαίναμε σε εννέα φουάρ τον χρόνο, σε διάφορα σημεία του πλανήτη – από την Ευρώπη και την Αμερική μέχρι την Ασία. Τώρα έχουμε περιοριστεί μόνο σε Νέα Υόρκη και Μαϊάμι. Παράλληλα, συμβουλευώ τους καλλιτέχνες μου να είναι πραγματιστές: αν χρειάζεται να κάνουν και μια δεύτερη δουλειά για να μην αναγκαστούν να κάνουν «εμπορικές εκπώσεις» στην τέχνη τους, ας το κάνουν.

— Το όνομά σου είναι συνδεδεμένο με μια ιστορία που συγκλόνησε την Ελλάδα, τη δολοφονία του πατέρα σου από τη 17 Νοέμβρη. Πώς σε επηρεάζει αυτό σήμερα, ειδικά με τη συζήτηση για τις αποφυλακίσεις;

Σίγουρα με επηρεάζει καθημερινά, ο καθένας έχει την ιστορία του. Σχετικά με το σωφρονιστικό μας σύστημα, θεωρώ ότι είναι προβληματικό. Για να βγαίνει κάποιος έξω, πρέπει να έχει όντως σωφρονιστεί, να έχει μετανοήσει. Δεν νομίζω ότι ισχύει αυτό στη συγκεκριμένη περίπτωση. Επίσης, θεωρώ ότι το πρόσφατο ντοκιμαντέρ που κυκλοφόρησε αποτελεί λάθος παράδειγμα για τη νεότερη γενιά. Δεν ήταν καθόλου «ζυγισμένο». **Α**

Δεν
θέλω
να
χάνεται
η μαγεία
τού να
δουλεύεις
στην
τέχνη,
κι αυτό
προσπα-
θώ να κά-
νω μέσα
από τις
συνεργα-
σίες μου
και τις
εκθέσεις
στα Δυο
Χωριά

INFO
DIO HORIA GALLERY
Λεμπέση 5-7
& Πορινού 16
Ακρόπολη
2109241382

DIO HORIA
PROJECT SPACE
Μαντζουράκη 16
Νέα Φιλοθέη
2106714827

info@dioria.com

Εξαιρετικός ηθοποιός και άνθρωπος, ο Σωτήρης Τζεβελέκος υπηρέτησε την τέχνη του υποδύομενος μια σειρά από ξεχωριστούς χαρακτήρες, ενώ διακρίθηκε ιδιαίτερα στην κωμωδία και την επιθεώρηση. Αντιμετώπισε τη ζωή και το επάγγελμα του ηθοποιού με εργατικότητα, ευγένεια, ήθος και σεμνότητα, στοιχεία που τον έκαναν ιδιαίτερα αγαπητό τόσο στο κοινό όσο και στους συναδέλφους του.

Δούλεψε επί πολλές δεκαετίες αθόρυβα αλλά ουσιαστικά, υπηρετώντας την τέχνη χωρίς να επιδιώκει την προσωπική προβολή και επιλέγοντας συνειδητά να παραμένει χαμηλών τόνων. Ξεχώριζε για το πηγαίο χιούμορ του, την αμεσότητα και την αξιοπιστία του ως συνεργάτη. Αποχώρησε όταν ο ίδιος έκρινε πως είχε έρθει η στιγμή, αφήνοντας το δικό του αποτύπωμα στη σκηνή και στη μεγάλη οθόνη.

«**Οι ρίζες της οικογένειάς μου είναι από τη Θράκη.** Ο παππούς μου ήρθε πρόσφυγας το 1918 και εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Ο πατέρας μου γεννήθηκε εκεί το 1916 κι εγώ το 1945. Μεγάλωσα στην Άνω Πόλη, στα Κάστρα, σε μια φτωχική γειτονιά που τότε ήταν σχεδόν παραγκούπολη. Πολλές οικογένειες ζούσαν σε μικρά σπίτια, χτισμένα πρόχειρα με ό,τι υλικά υπήρχαν. Εμείς σταθήκαμε λίγο πιο τυχεροί, γιατί ο παππούς μου είχε καταφέρει ν' αγοράσει ένα οικόπεδο περίπου 300 μέτρων, όπου υπήρχε ένα παλιό σπίτι με κεραμίδια. Εκεί μεγαλώσαμε. Δύσκολες συνθήκες, αλλά με έντονες εμπειρίες που με διαμόρφωσαν.

«**Από μικρός χρειάστηκε να δουλέψω** σε διάφορες δουλειές για να βοηθήσω την οικογένειά μου. Πήγαινα σε νυχτερινό σχολείο, κάτι που ήταν συνηθισμένο εκείνη την εποχή για τα παιδιά που εργαζόνταν. Κάποια στιγμή ο πατέρας μου με πήγε σ' έναν ζωγράφο, τον Αρίστο Παυλίδη. Εκείνη την εποχή οι ζωγράφοι δεν έκαναν μόνο πίνακες· διακοσμούσαν βιτρίνες, έφτιαχναν διαφημιστικές επιγραφές και ζωγράφιζαν υπέροχες τεράστιες αφίσες για τους κινηματογράφους. Ήταν μια ολόκληρη τέχνη που σήμερα έχει σχεδόν χαθεί. Όταν ο πατέ-

ρας μου αντιμετώπισε πρόβλημα υγείας, αναγκαστικά έπρεπε να ζήσω εγώ την οικογένεια. Έτρεχα από τότε και εργαζόμουν για να τους φροντίσω. Όταν είσαι μόνος σου, τα βγάζεις εύκολα πέρα. Όταν όμως έχεις οικογένεια, τα πράγματα είναι διαφορετικά.

«**Παράλληλα άρχισα να φοιτώ** στο νυχτερινό γυμνάσιο της Θεσσαλονίκης, γιατί, όπως σου είπα, την ημέρα εργαζόμουν. Εκεί απέκτησα έναν φίλο ο οποίος σπούδαζε σε μια δραματική σχολή. Μια Κυριακή πήγα μαζί του και γνώρισα τον δάσκαλό του. Με είδε να πηγαioέρχομαι αρκετές φορές και κάποια στιγμή μού έδωσε ένα κείμενο να διαβάσω. Έτσι ξεκίνησε η σχέση μου με το θέατρο.

«**Ο δάσκαλός μας, ο Κυριαζής Χαρατσάρης,** ήταν ένας σπουδαίος άνθρωπος, μορφωμένος και καλλιεργημένος. Μιλούσε ελληνικά, γαλλικά και αραβικά, είχε σπουδάσει μουσική και είχε συνεργαστεί το 1936 με τον Κάρολο Κουν. Είχε ιδρύσει το Ελεύθερο Θέατρο Θεσσαλονίκης και προσπαθούσε με μεγάλη αγάπη να μεταδώσει στα παιδιά το πάθος για την τέχνη. Εκεί μάθαμε ότι το θέατρο είναι πάνω απ' όλα αγάπη για τη δουλειά αυτή.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΖΕΒΕΛΕΚΟΣ

«ΤΟ ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΣΥΓΚΙΝΟΥΣΕ»

Ο αγαπτός σε όλους ηθοποιός αφηγείται τη ζωή του

Της ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ ΜΑΣΟΥΡΗ

«Στα 17 μου ανέβηκα για πρώτη φορά στη σκηνή, σε έναν μονόλογο του Ιονέσκο. Ακολούθησαν κι άλλες παραστάσεις: έργα του Μολιέρου, του Πλαύτου και άλλων κλασικών. Η σχολή είχε υψηλό επίπεδο και πολλές φορές οι παραστάσεις της συγκρίνονταν ακόμη και μ' αυτές του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος.

«Όταν απολύθηκα από τον στρατό, μπήκα στο ΚΘΒΕ με τρίμηνη σύμβαση. Έκανα τρεις τέτοιες συμβάσεις κι έπαιξα μικρούς ρόλους. Την τέταρτη όμως δεν μου την ανανέωσαν, γιατί τότε, αν ανανεωνόταν για τέταρτη φορά η σύμβαση, γινόταν αορίστου χρόνου. Έτσι αναγκάστηκα να κατέβω στην Αθήνα το 1968.

«Ήρθα με μια μικρή βαλίτσα κι έμεινα για περίπου έναν χρόνο στο σπίτι ενός φίλου που σπούδαζε. Δεν είχα καμία οικονομική βοήθεια, οπότε έπρεπε να σταθώ μόνος στα πόδια μου. Με βοήθησαν κάποιες συστατικές επιστολές συναδέλφων από τη Θεσσαλονίκη κι έτσι βρέθηκα στο Θέατρο Ακροπόλ.

«Εκεί ξεκίνησα με επιθεώρηση, κάτι που δεν είχα κάνει ποτέ πριν. Εγώ είχα μάθει κλασικό

και μοντέρνο ρεπερτόριο, όμως έπρεπε να προσαρμοστώ. Στην πρώτη παράσταση είπα λίγες ατάκες σε ένα νούμερο της Ελένης Προκοπίου. Από κει και πέρα εμφανιζόμουν σε μικρά νούμερα, πολλές φορές χωρίς λόγια, αλλά αυτό ήταν η αρχή. Στο ίδιο σχήμα πρωταγωνιστούσαν μεγάλα ονόματα της εποχής, όπως η Ρένα Βλαχοπούλου, ο Σωτήρης Μουστάκας, ο Γιώργος Κωνσταντίνου. Για έναν νέο ηθοποιό ήταν μεγάλη εμπειρία να βρίσκεται δίπλα σε τέτοιους καλλιτέχνες και να μαθαίνει απ' αυτούς. Σιγά σιγά καθιερώθηκα.

«**Θυμάμαι τη Ρένα Βλαχοπούλου.** Ήταν μια πολύ όμορφη γυναίκα και είχε απίστευτη ζωντάνια και ευλυγισία. Κάποτε με είχε καλέσει στο σπίτι της, στην Πανόρμου. Είχε τόσες φωτογραφίες από την καριέρα της, τα νιάτα της, που μπορούσες να τις χαζεύεις με τις ώρες. Ήταν μεγάλο ταλέντο, με πηγαίο χιούμορ, σπουδαία κωμικός, πραγματικά μοναδική. Της έδιναν ένα σενάριο κι εκείνη το απογειώνε. Ήταν αυθόρμητη και συχνά αυτοσχεδίαζε στις ταινίες, προσθέτοντας δικές της ατάκες, που έδιναν ζωντάνια στις σκηνές. Ήταν πολύ δοτική, πολύ κοινωνική, σε πλησίαζε εύκολα. Ήθελε να τη συνοδεύω, της άρεσε που είχα τσαγανό. "Το Τζεβελεκάκι θέλω", έλεγε!

«**Από το "Λούνα Παρκ" υπάρχει μια φωτογραφία με τη Ρένα Παγκράτη.** Ήμασταν συνάδελφοι στο ίδιο σίριαλ, αλλά όχι φίλοι. Όλοι μας κάναμε παρέα στη δουλειά, χωρίς όμως να μας συνδέει στενή φιλία. Έπαιζα τον Άρη και τότε πολλοί με φώναζαν έτσι όταν μ' έβλεπαν στον δρόμο. Η σειρά είχε μεγάλη επιτυχία: την έβλεπε πολύς κόσμος. Εγώ συμμετείχα τα δύο πρώτα χρόνια ως γκαρσόν. Μετά έγιναν αλλαγές ηθοποιών: στη θέση μου ήρθε ο Σταμάτης Φασουλής και στη συνέχεια ο Σπύρος Φασιανός. Δηλαδή τρεις διαφορετικοί ηθοποιοί ερμήνευσαν τον ίδιο ρόλο.

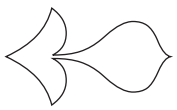
«**Στις αρχές της δεκαετίας του '80,** ο κινηματογράφος άρχισε να παρακμάζει και πολλοί ηθοποιοί στράφηκαν στο βίντεο. Όλοι οι κινηματογραφιστές έγραψαν τις ταινίες τους στην κασέτα και τις έκαναν βίντεο. Αυτό που κάναμε εμείς όμως δεν ήταν βιντεοταινίες, αλλά κανονικές κινηματογραφικές ταινίες. Μπορεί τα θέματα να ήταν διαφορετικά από αυτά που μας είχε συνηθίσει ο ελληνικός κινηματογράφος, αλλά γυρίζαμε με φιλμ. Κι εγώ έκανα βιντεοταινίες, δεν κρύφτηκα ποτέ. Κασέτες έκαναν όλοι. Συμμετείχα σε πολλές παραγωγές και δεν ντρέπομαι, ούτε το σνομπάρω. Αντίθετα, θεωρώ ότι ήταν μια σημαντική περίοδος για το ελληνικό θέαμα και βοήθησε πολλούς ηθοποιούς να συνεχίσουν να εργάζονται και να εξυπηρετούν την ανάγκη του κοινού. Πάντα πίστευα ότι το σημαντικό για έναν ηθοποιό είναι να μην αλλοιώνεται ως άνθρωπος. Εγώ μπήκα στη δουλειά μου καθαρός και χαίρομαι που, έπειτα από τόσα χρόνια, μπορώ να πω ότι παρέμεινα ίδιος.

«**Δεν πήγαινα σε περιοδείες,** γιατί ήθελα να είμαι κοντά στο παιδί μου. Κάθε φορά που γύριζα μεσάνυχτα από το θέατρο κι έστριβα το κλειδί στην πόρτα, εκείνη σπικωνόταν και με υποδεχόταν, ό,τι ώρα κι αν ήταν. Ήθελα να είμαι παρών στη ζωή της. Σήμερα ζει στην Αγγλία, αλλά συναντιόμαστε συχνά. Πηγαίνουμε στο Λονδίνο τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά, το Πάσχα, το καλοκαίρι.

«**Με τους περισσότερους ηθοποιούς** έχω βρεθεί ή στη σκηνή ή σε κάποιο κινηματογραφικό πλατό. Από αυτούς που είχαν τη λάμψη άλλοι ήταν δοτικοί κι άλλοι ήταν σωστοί αλλά λίγο απόμακροι. Εγώ προσαρμοζόμουν με όλους. Με την Αλίκη Βουγιουκλάκη συνεργάστηκα στην ταινία "Η Αλίκη δικτάτωρ", που προβλήθηκε για πρώτη φορά στις αίθουσες στις 20 Μαρτίου του 1972, όταν η χούντα του Παπαδόπουλου μετρούσε ήδη τέσσερα χρόνια στην εξουσία. Ήταν πολύ ωραίος άνθρωπος η Αλίκη, μου φέρθηκε υπέροχα, σαν να ήμασταν συνάδελφοι επί ίσους όροις. Ο Πάννης Δαλιανίδης έκανε εξαιρετικά μιούζικαλ και ήταν πολύ αυστηρός με τους ηθοποιούς του. Είχε μεγάλες απαιτήσεις και ζητούσε πάντα το καλύτερο απ' όλους.

«**Τις παλιές ταινίες μου θα τις δω,** αν τύχει, καμιά φορά, ειδικά αυτές με τη Ρένα Βλαχοπούλου. Βλέπεις τη φινέτσα εκείνης της εποχής. Η Ρένα Βλαχοπούλου από μόνη της ήταν «σενάριο». Πέταγα την ατάκα κι εκείνη το «έχτιζε», αυτοσχεδίαζε. Ενώ εγώ έμεινα πιο πιστός στο κείμενο και αντιδρούσα κυρίως με τη γλώσσα του σώματος, εκείνη μπορούσε να το πάει παραπέρα. Αυτό συνέβαινε στο θέατρο κυρίως.

«**Το χειροκρότημα του κοινού** πάντα με συγκινούσε, ιδιαίτερα όταν άρχισα να γίνομαι

- ❶ Βόλτα στο Φάληρο με την Έφη Θεοκάρη το 1972, τη χρονιά που γνωρίστηκαν
- ❷ Στην κωμική βιντεοταινία «Καπετάν Κόκορας» (1986)
- ❸ Με τη Ρένα Βλαχοπούλου στην ταινία «Η Ρένα είναι οφ-σάντ» (1972)
- ❹ Με τον Κώστα Βουτσά
- ❺ Με τη σύζυγό του, Έφη Θεοκάρη
- ❻ Ο γάμος του Σωτήρη Τζεβελέκου με την Έφη Θεοκάρη στο εξώφυλλο του περιοδικού *Θησαυρός* (1981)
- ❼ Με τη Ρένα Παγκράτη

πιο γνωστός και τα νούμερά μου είχαν μεγάλη επιτυχία, όπως στο Θέατρο Μετροπόλιταν. Έπαιρνα πολλή αγάπη από τον κόσμο. Είχα κάνει νούμερα που αγαπήθηκαν πολύ. Κάποια γραμμένα από τον Χάρη Ρώμα, που μάλιστα είχε βραβευτεί τότε σαν νέος θεατρικός συγγραφέας, βρήκαν μεγάλη απήχηση.

»**Εκείνες τις εποχές υπήρχαν μεγάλα θέατρα** που χωρούσαν πολύ κόσμο. Το Μπρόντγουαι στην Πατσίον διέθετε πολλά καμαρίνια, καθώς στις παραστάσεις συμμετείχαν πολυμελείς θίασοι. Ήταν η περίοδος των μεγάλων επιτυχιών, με τα μιούζικαλ και τις επιθεωρήσεις να γνωρίζουν ιδιαίτερη άνθηση. Την επιχείρηση είχε τότε αναλάβει ο Ανδρέας Ντούζος. Εγώ, πάντως, δεν ήμουν ποτέ απομονωμένος. Η πόρτα μου ήταν πάντα ανοιχτή, τόσο για τους συνεργάτες μου όσο και για το κοινό. Ήμουν πρωταγωνιστής, όπως και στο Θέατρο Χατζηχρήστου, χωρίς όμως να κάνω πολλές δικές μου παραγωγές, όπως επιχείρησαν άλλοι συνάδελφοι, για παράδειγμα ο Κώστας Βουτσάς, η Αλίκη Βουγιουκλάκη και ο Δημήτρης Παπαμιχαήλ. Πολλοί πρωταγωνιστές είχαν τις δικές τους επιχειρήσεις και τα δικά τους θέατρα. Η Βουγιουκλάκη ήταν σταρ. Είχε τον έλεγχο της καριέρας της, ήξερε πολύ καλά τι έκανε και διέθετε τόσο εξυπνάδα όσο και μεγάλο ταλέντο.

»**Ήμουν πάντοτε πολύ προσγειωμένος άνθρωπος.** Δεν έκανα ποτέ μεγάλα άλματα ούτε ριψοκίνδυνες κινήσεις. Στην πορεία της καριέρας μου υπήρξαν στιγμές που θα μπορούσα να γίνω ακόμη και θεατρικός επιχειρηματίας, όμως δεν το επιχείρησα ποτέ. Όταν καθόμουν να κάνω τους υπολογισμούς μου κι έβλεπα ότι υπήρχε το ενδεχόμενο οικονομικού ρίσκου ή να πέσω έξω, προτιμούσα να κρατώ μια πιο σταθερή στάση. Έτσι, παρότι πίστευα ότι ίσως θα μπορούσα να τα καταφέρω και σ' αυτόν τον ρόλο, τελικά επέλεγα να μην το τολμήσω.

»**Σήμερα νιώθω ευτυχισμένος και πλήρης, χωρίς απωθημένα.** Έχω συγχωρήσει άσχημες συμπεριφορές που βίωσα στο παρελθόν, γιατί πιστεύω πως το πιο σημαντικό είναι να παραμένει κανείς απλός και ανθρώπινος. Ύστερα από 43 ταινίες και 13 τηλεοπτικές σειρές, σταμάτησα το 2008. Από τότε έχω προσαρμόσει τη ζωή μου σε μια διαφορετική καθημερινότητα και πλέον είμαι αφοσιωμένος στην οικογένειά μου.

»**Στη δουλειά μας δεν γίνεται να αρέσουμε σε όλους.** Είναι θέμα γούστου. Άλλος θα σε συμπαθήσει, άλλος όχι. Εγώ πάντα ανταποδίδω την αγάπη του κόσμου. Όταν κάποιος μου λέει "ευχαριστώ", λέω κι εγώ "ευχαριστώ", γιατί οι άλλοι με έκαναν αυτό που είμαι.

»**Κάποιοι λένε, αναφερόμενοι στο πρόσωπό μου, ότι,** όταν ήρθα στην Αθήνα, το 1976, δούλεψα ως ταξιτζής. Αυτό δεν ισχύει. Η μεγάλη μου αγάπη και η βασική μου ενασχόληση ήταν πάντοτε το θέατρο. Κατά καιρούς γίνονταν αναφορές στο ταξί, αφήνοντας μάλιστα να εννοηθεί ότι εργάστηκα ως οδηγός για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτό που είχα αναφέρει σε τηλεοπτική εκπομπή ήταν ότι την περίοδο 1974-1975 είχα ανοίξει, μαζί με έναν κουμπάρο μου, ένα μικρό κατάστημα γουναρικών στην οδό Αλεξάνδρας. Η αλήθεια είναι πως ταξί όντως αγόρασα, αλλά στα τέλη της άνοιξης του 1996, και το πούλησα τον Δεκέμβριο του 1999. Εδώ και περισσότερα από είκοσι πέντε χρόνια δεν το έχω πλέον.

»**Αυτό που συνήθως δεν αναφέρεται** είναι ότι υπηρέτησα το Εθνικό Θέατρο για δέκα χρόνια, με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου, όπως ήταν τότε το καθεστώς. Εκεί συμμετείχα σε σπουδαία έργα, ερμηνεύοντας μικρούς και μεγάλους ρόλους, ενώ είχα την ευκαιρία να συνεργαστώ με σημαντικούς ανθρώπους όπως ο Κώστας Τσιάνος, που δημιούργησε το Θεσσαλικό. Συμμετείχα στους «Ορνίθες» του Αριστοφάνη, στον «Σέντζα» του Παντελή Χορν, στον «Υπάλληλο» του Χουρμούζη και στον «Κύκλο με την κλωλιά» του Μπρεχτ, δίπλα στη Λυδία Κονιόρδου, σε σκηνοθεσία του Τσιάνου.

»**Παρ' όλα αυτά, πολλοί προτιμούν να μένουν στην ιστορία του ταξί,** γιατί αυτό πουλάει περισσότερο. Δεν ασχολήθηκα ποτέ ιδιαίτερα μ' αυτά. Δεν πήρα ποτέ τηλεφώνω κανέναν για να διαμαρτυρηθώ, ούτε προσπάθησα να διορθώσω όσα γράφονταν ή λέγονταν. Δεν κρύβομαι. Είμαι άνθρωπος της δουλειάς και της αλήθειας. Η ενασχόλησή μου με το ταξί υπήρξε μια παράλληλη δραστηριότητα, αλλά ποτέ δεν ήμουν άνθρωπος που θα κυνηγούσε το χρήμα. Το 2008 αποφάσισα συνειδητά να σταματήσω την ενεργό υποκριτική. Η απόφασή μου να αποχωρήσω δεν προήλθε από

ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΜΑΣ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΝΑ ΑΡΕΣΟΥΜΕ ΣΕ ΟΛΟΥΣ. ΕΓΩ ΠΑΝΤΑ ΑΝΤΑΠΟΔΙΔΩ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. ΟΤΑΝ ΚΑΠΟΙΟΣ ΜΟΥ ΛΕΕΙ "ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ", ΛΕΩ ΚΙ ΕΓΩ "ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ", ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΜΕ ΕΚΑΝΑΝ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΙΜΑΙ.

- 1 Στο εξώφυλλο του περιοδικού *Βεντέτα* ως Άρης από τη θρυλική τηλεοπτική σειρά «Λούνα Παρκ» του Πάννη Δαλιανίδη (1974)
- 2 Αφίσα της κωμωδίας «Οι γυναίκες μου τρελλάθηκαν» (1986)
- 3 Αφίσα της βινεοταινίας «Εραστής και γκαφατζής» (1987)
- 4 Αφίσα της βινεοταινίας «Ο θεός μου ο νίντζα Νο 2» (1987)
- 5 Αφίσα της βινεοταινίας «Ο πρωτάρης και η κούκλα» (1987)

απογοήτευση, αλλά από την επιθυμία να αφιερώσω περισσότερο χρόνο στην οικογένειά μου και στην προσωπική μου ζωή.

»**Με ρωτούν πώς με αντιμετώπιζε ο κόσμος** όταν έκανα κι άλλες δουλειές παράλληλα με το θέατρο. Ένα πράγμα μπορώ να πω: μέσα στο ταξί, το μόνο που άκουγα ήταν "μπράβο, λεβέντη μου, μπράβο αγόρι μου, τώρα σ' αγαπάμε πιο πολύ". Οι άνθρωποι το έβλεπαν με συμπάθεια. Δεν ντράπηκα ποτέ για τη δουλειά. Το ταξί το αγорάσαμε, το πληρώσαμε, πήραμε την άδεια και το δουλεύαμε οικογενειακά. Ή'εφη δούλευε τη μέρα κι εγώ τη νύχτα. Εκείνη δούλευε περίπου δέκα ώρες, εγώ δώδεκα, και αφιερώναμε τον υπόλοιπο χρόνο μας για να φροντίζουμε την κόρη μας εναλλάξ. Ήταν μια επιχείρηση που τη στήσαμε με κόπο, αλλά όσα χρήματα δώσαμε τα πήραμε πίσω. Μέσα στο ταξί γνώρισα πολλούς ανθρώπους. Εκεί γίνονται συζητήσεις ελεύθερα. Οι επιβάτες συχνά μιλούν ανοιχτά, γιατί δεν σε ξέρουν και δεν τους ξέρεις. Πολλοί απ' αυτούς ίσως να με γνώριζαν από το θέατρο, εγώ όμως δεν τους γνώριζα. Παρ' όλα αυτά, το μόνο που άκουγα ήταν καλά λόγια, τον θαυμασμό του κόσμου, τα προβλήματά του. Ήταν μοναδική εμπειρία.

»**Με την Έφη γνωριστήκαμε όταν ήταν δεκαεννιά χρονών,** το 1972, και παντρευτήκαμε το 1981. Στάθηκε δίπλα μου σε όλες τις δυσκολίες της ζωής. Ήταν γνωστό μοντέλο και χορεύτρια. Την επομένη του γάμου έγινε σεισμός, και μάλιστα υπήρχε σχετικό εξώφυλλο στο περιοδικό *Θησαυρός*. Έχω να θυμηθώ αμέτρητες ευτυχισμένες στιγμές με την Έφη. Έχουμε πολύ καλή σχέση και γι' αυτό είμαστε πάνω από πενήντα χρόνια μαζί, αν υπολογίσουμε και τον δεσμό μας πριν από τον γάμο. Βέβαια η στιγμή της γέννησης της κόρης μας ήταν το σημαντικότερο και ευτυχέστερο γεγονός της κοινής μας πορείας.

»**Είναι σπάνιο άνθρωποι να φτάνουν** και να ξεπερνούν τα εκατό χρόνια ζωής. Πρόκειται πραγματικά για την εξαίρεση των εξαιρέσεων: δεν είναι εύκολο. Από παλιά θυμάμαι να λένε πως το πιο σημαντικό στον άνθρωπο είναι το μυαλό του, αυτό είναι που πρέπει να μπορεί να κρατήσει ζωντανό και καθαρό. Αυτή τη στιγμή που μιλάμε η επιστήμη δεν έχει μπορέσει να μας κάνει βιονικούς, φαίνεται σαν άπιαστο όνειρο. Ίσως στο μέλλον να αλλάξουν τα πράγματα, αν φυσικά ο άνθρωπος επιτρέψει να συνεχίσει να υπάρχει αυτός ο πλανήτης που λέγεται Γη. Βλέπουμε τι συμβαίνει γύρω μας και δεν μπορεί κανείς να μην ανησυχεί.

»**Ο Μπενίνι, που είχε κάνει την ταινία "Η ζωή είναι ωραία"** για το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αναρωτήθηκε πρόσφατα: "Είναι δυνατόν, ύστερα από τόσα χρόνια, να μιλάμε ακόμη για πόλεμο;". Εγώ τον πόλεμο δεν τον έζησα. Γεννήθηκα το 1945, αμέσως μετά το τέλος του, στις 5 Μαΐου. Ακολούθησε όμως ο Εμφύλιος και, παρόλο που ήμουν πολύ μικρός για να θυμάμαι, ο απόηχος του εξακολουθούσε για πολλά χρόνια μετά. Μέχρι περίπου το 1950 ή και το 1955 οι συζητήσεις εκείνης της περιόδου ήταν ακόμη αισθητές και οι πληγές ανοιχτές. Η Ελλάδα είχε ήδη βγει διαλυμένη από τον πόλεμο κι αμέσως μετά ήρθε ο Εμφύλιος, το χειρότερο πράγμα που μπορεί να συμβεί σ' έναν λαό. Ήταν ένας πραγματικός σπαραγμός, γιατί σε τέτοιες καταστάσεις έρχονται αντιμέτωποι άνθρωποι της ίδιας οικογένειας: αδέρφια, γονείς, συγγενείς. Γίνονται πράγματα φοβερά, πράγματα που δεν είναι ωραία να θυμάται κανείς.

»**Οι άνθρωποι πολλές φορές γίνονται επικίνδυνοι,** κι όσο περνά ο καιρός, τα όπλα γίνονται ολοένα και πιο καταστροφικά. Το 1945, όταν έπεσαν οι δύο ατομικές βόμβες στην Ιαπωνία, είδαμε τι τρομερή καταστροφή προκάλεσαν. Αν τότε μπορούσαν να καταστρέψουν μια πόλη, σήμερα ίσως να μπορούν να καταστρέψουν πολλές. Δεν ξέρουμε μέχρι πού έχει φτάσει η τεχνολογία των όπλων. Υπάρχει μια γενική ανησυχία, γιατί κανείς δεν ξέρει τι πραγματικά γίνεται – και δεν το λέω συνωμοσιολογικά. Ποτέ δεν μου άρεσε ο διχασμός ούτε οι αντιπαλοίτες ανάμεσα στους ανθρώπους. Θυμάμαι στη Θεσσαλονίκη που κάποιες φορές έλεγαν υποτιμητικά "χαμουτζήδες" τους ανθρώπους της νότιας Ελλάδας. Αυτές οι νοοτροπίες δεν τιμούν τον λαό μας. Από το πιο ακριτικό νησί μέχρι το τελευταίο χωριό της χώρας, είμαστε όλοι Έλληνες. Αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε ποτέ. Πρέπει να είμαστε αγαπημένοι και μονοιασμένοι – μόνο έτσι θα μπορούσαμε να πετύχουμε περισσότερα. Ο διχασμός είναι κακό πράγμα κι αυτό είναι, κατά τη γνώμη μου, ένα από τα μεγάλα μας ελαττώματα. Εγώ πάντα πίστευα στη συζήτηση, στη συνεννόηση και στη συμφιλίωση. Η τωρινή σύγχυση με αφήνει έκπληκτο, εύχομαι πραγματικά να βρούμε άκρη». **Α**

**R
O
O
M
M
A
T
E
S**

Μόνος στο σπίτι

Υπάρχει τελικά κουλτούρα συγκατοίκησης στην Ελλάδα;

Πώς τα ενοίκια, η κοινωνική απομόνωση και ο σύγχρονος τρόπος ζωής αλλάζουν τη σχέση μας με την κατοικία

Του ΜΠΑΜΠΗ ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

«**Σ**την Ελλάδα η συγκατοίκηση παραμένει κάπως "φορτισμένη" κοινωνικά, ειδικά μετά τα 30. Υπάρχει ακόμα η αντίληψη ότι "μεγάλες, πρέπει να μείνεις μόνος σου", παρότι πλέον αυτό είναι δύσκολο να το στηρίξεις οικονομικά. Για πολλούς σήμερα η συγκατοίκηση είναι ένας συνδυασμός ανάγκης και επιλογής. Δηλαδή το οικονομικό παίζει τεράστιο ρόλο, ειδικά με τα υψηλά ενοίκια, αλλά αρκετοί επιλέγουν συνειδητά να συγκατοικούν, γιατί δεν θέλουν να είναι εντελώς μόνοι, απολαμβάνουν την καθημερινή παρέα.

»Προσωπικά πάντα συγκατοικούσα. Έχω μείνει και μόνος μου, αλλά έχω συγκατοικήσει και στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, τόσο με φίλους όσο και με άτομα που δεν γνώριζα πριν. Αν ήμουν άνετος οικονομικά, πιθανότατα θα προτιμούσα να μένω μόνος. Η ανεξαρτησία είναι μεγάλη υπόθεση. Το οικονομικό, ωστόσο, είναι καθοριστικός παράγοντας. Η συγκατοίκηση πολλές φορές κάνει μια πόλη ή μια ρουτίνα βιώσιμη. Στα θετικά είναι το ότι έχεις παρέα, ανθρώπινη επαφή, κάποιον να μοιράζεσαι την καθημερινότητα. Όταν μάλιστα ταιριάζεις με τον άλλο, μπορεί η συγκατοίκηση να είναι πολύ ωραία. Στα αρνητικά, χάνεις μέρος της ιδιωτικότητας και της ηρεμίας σου και χρειάζονται συμβιβασμοί. Ακόμα και με φίλους μπορεί να προκύψουν εντάσεις στη συγκατοίκηση.

»Στα 38 μου και λόγω εμπειρίας στο εξωτερικό δεν βλέπω τη συγκατοίκηση σαν κάτι περιεργό. Περισσότερο ως μια πρακτική και ως μια αρκετά σύγχρονη πραγματικότητα, ειδικά στις μεγάλες πόλεις όπως η Αθήνα».

Ο Πάνος Παρθένης, ο οποίος εργάζεται στον τομέα της επικοινωνίας, μας περιγράφει μια σαφή αντίληψη για τη συγκατοίκηση στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Ο περισσότερος κόσμος εστιάζει στα αυξημένα ενοίκια και στο κόστος ζωής γενικότερα, ωστόσο το θέμα είναι πολυπαραγοντικό. Η συγκατοίκηση στην Ελλάδα έχει περάσει από διάφορα στάδια, τόσο ως έννοια όσο και ως απτή πραγματικότητα. Κι αν οι τιμές των ακινήτων στο κέντρο της Αθήνας και στα περίεξ είναι η μία πλευρά του νομίσματος, στην άλλη βρίσκονται οι σαφείς ενδείξεις μιας διαμορφωμένης κουλτούρας περί ατομικισμού και περιορισμών που μπορεί να προκύψουν από μια συμβίωση.

Σύμφωνα με σχετική μελέτη του ΚΕΦΙΜ, που δημοσιεύτηκε τον περασμένο Απρίλιο, τα ενοίκια στην Ελλάδα βρίσκονται σήμερα στα επίπεδα του 2010, δηλαδή σε εποχές πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση. Κάτι που οφείλεται στην περίοδο 2022-2025, όταν και οι σχετικοί δείκτες σημείωσαν άνοδο, ύστερα από περιόδους πτώσης (2011-2018) αλλά και στασιμότητας (2018-2021). Την ίδια στιγμή, σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Ε., η πανδημία του κορωνοϊού μείωσε την

κατασκευή νέων κατοικιών, ενώ η τάση μετατόπισης προς την Αθήνα και τα μεγάλα αστικά κέντρα συνεχίζεται, με την ταυτόχρονη μείωση του πληθυσμού σε αγροτικές περιοχές. Ο covid μάλιστα ανέδειξε, εν πολλοίς και λόγω του εγκλεισμού, τη σημασία της κατοικίας ως μία από τις βασικές κοινωνικές υποδομές, καθώς κατέδειξε τον ιδιωτικό χώρο ως ένα εξαιρετικά κρίσιμο μέγεθος για την ποιότητα ζωής, την εργασία, ακόμα και για την εκπαιδευτική διαδικασία.

Όμως, παρά το γεγονός πως το μέσο αθηναϊκό νοικοκυριό πληρώνει ένα μηνιάτικο για ενοίκιο, φαίνεται πως πολύς κόσμος ακολουθεί τη γενικότερη ευρωπαϊκή τάση της λεγόμενης «single society», δηλαδή του ατομικού νοικοκυριού. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα tradingeconomics.com, η οποία επικαλείται στοιχεία της Eurostat, το ποσοστό των νοικοκυριών ενός ατόμου στην Ελλάδα έφτασε το ιστορικό υψηλό του 13,70% το 2025. Το 2009, το ποσοστό αυτό ήταν μόλις 7,60%. Αντίστοιχα, το ποσοστό των νοικοκυριών με τρεις ή περισσότερους ενήλικες ήταν στο 23,90% τον Δεκέμβριο του 2010, έχοντας πέσει στο 16,80% στα τέλη του 2025.

Μιλώντας για το θέμα, ο κ. Νίκος Κουραχάνης, αναπληρωτής καθηγητής Κοινωνικής Πολιτικής και Στέγασης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, μας λέει χαρακτηριστικά: «Η συζήτηση για τη συγκατοίκηση συχνά παρουσιάζεται ως θέμα "κουλτούρας", αλλά στην πραγματικότητα είναι κυρίως θέμα στεγαστικής κρίσης. Όταν η αγορά κατοικίας πιέζεται από την άνοδο των ενοικίων, τις βραχυχρόνιες μισθώσεις και την έλλειψη κοινωνικής κατοικίας, η συγκατοίκηση εμφανίζεται ως αναγκαστική λύση και όχι ως ελεύθερη επιλογή. Στην Ελλάδα υπάρχει και ένα δομικό πρόβλημα: μεγάλο μέρος του διαθέσιμου αποθέματος αποτελείται από μικρά διαμερίσματα, που δεν έχουν σχεδιαστεί για αξιοπρεπή συγκατοίκηση. Το να μοιράζονται δύο ή περισσότερα άτομα έναν περιορισμένο χώρο χωρίς επαρκή ιδιωτικότητα, δεν αποτελεί διαφορετική «κουλτούρα κατοίκησης», αλλά ένδειξη στεγαστικής πίεσης. Είναι ενδεικτικό ότι τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα εμφανίζει υψηλότερα ποσοστά στεγαστικής επιβάρυνσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γεγονός που καταδεικνύει την αυξανόμενη δυσκολία των νοικοκυριών να ανταποκριθούν στο κόστος κατοικίας.

»Η αξιοπρεπής στέγαση, όπως ορίζεται και στη διεθνή συζήτηση για την κοινωνική κατοικία, προϋποθέτει επαρκή ιδιωτικό χώρο. Δεν πρόκειται για πολυτέλεια, αλλά για βασικό στοιχείο ποιότητας ζωής. Η συγκατοίκηση μπορεί να είναι μια επιλογή για κάποιους ανθρώπους, αλλά δεν θα πρέπει να κανονικοποιείται ως λύση ανάγκης επειδή η αγορά κατοικίας έχει γίνει απρόσιτη».

Παρά το γεγονός ότι μια έννοια όπως η **συγκατοίκηση** δεν μπορεί να έχει σαφώς μετρήσιμα δείγματα, είναι κοινή αίσθηση πως στην Ελλάδα –και ειδικά στην Αθήνα– το να έχει κάποιος συγκατοίκο (με εξαίρεση τις περιπτώσεις συγγενών ή ζευγαριών) δεν είναι και τόσο διαδεδομένο. Η συγκατοίκηση βρίσκεται συχνά στο μεταίχιμο μεταξύ επιλογής και ανάγκης. Ενήλικες που αποφασίζουν να μείνουν μαζί το κάνουν κυρίως λόγω ανάγκης και όχι λόγω κάποιας συνειδητής επιλογής. Από την άλλη, όταν ακριβώς πρόκειται για επιλογή, γίνεται για λόγους κοινωνικότητας, ανταλλαγής εμπειριών και γενικότερων ψυχολογικών οφελών. Υπάρχουν, ωστόσο, συγκεκριμένες διαφορές σε κάθε χώρα, π.χ. στη Σκανδιναβία υπάρχει σαφής πρόληψη και πρόνοια για τους πολίτες οι οποίοι, για οποιονδήποτε λόγο, ζουν μόνοι τους. Αντίστοιχα, στο εξωτερικό είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες οι co-living companies, εταιρείες που διαμορφώνουν σύγχρονες οικιστικές κοινότητες, με τους κατοίκους να έχουν ιδιωτικά υπνοδωμάτια, wi-fi και κοινόχρηστους χώρους. Μιλώντας γι' αυτή την τάση στο εξωτερικό, καθώς και για τις συγκρίσεις με τη χώρα μας, ο κος Κουραχάνης αναφέρει:

«**Οι συγκρίσεις με το εξωτερικό** συχνά γίνονται με έναν μάλλον απλουστευτικό τρόπο στη δημόσια συζήτηση για τη στεγαστική κρίση. Προβάλλεται, για παράδειγμα, το επιχείρημα ότι σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις οι νέοι συγκατοικούν για το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής τους και ότι κάτι αντίστοιχο θα έπρεπε να γίνει και στην Ελλάδα. Ωστόσο, αυτή η σύγκριση απομονώνει ένα μόνο στοιχείο της πραγματικότητας και παραβλέπει το ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο της στεγαστικής πολιτικής. Σε αρκετές χώρες της Δυτικής Ευρώπης, παρά την άνοδο των τιμών στην αγορά ακινήτων, υπάρχει ένα σημαντικό απόθεμα κοινωνικής ή μη κερδοσκοπικής κατοικίας, καθώς και ισχυρότεροι μηχανισμοί ρύθμισης της αγοράς ενοικίων. Στην Ελλάδα, αντίθετα, η στεγαστική πολιτική υπήρξε διαχρονικά υπολειμματική, με αποτέλεσμα η πρόσβαση στη στέγη να εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από την αγορά.

»Οι λεγόμενες co-living companies είναι εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε αυτό το νέο επιχειρηματικό μοντέλο κατοίκησης: αγοράζουν ή διαχειρίζονται κτίρια και τα μετατρέπουν σε χώρους οργανωμένης συγκατοίκησης, προσφέροντας μικρά ιδιωτικά δωμάτια και μεγάλους κοινόχρηστους χώρους (κουζίνα, καθιστικό, χώρους εργασίας), συχνά με πακέτα υπηρεσιών που θυμίζουν περισσότερο ξενοδοχειακή φιλοξενία. Το μοντέλο αυτό έχει αναπτυχθεί κυρίως σε μεγάλες μητροπόλεις, όπου τα ενοίκια έχουν εκτοξευθεί και όπου υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση νεαρών επαγγελματιών με σχετικά υψηλά εισοδήματα, όπως το Λονδίνο, το Βερολίνο ή η Νέα Υόρκη».

«**Στην Ελλάδα τέτοιες εταιρείες** δεν έχουν αναπτυχθεί στον ίδιο βαθμό. Πρώτον, ακόμη το στεγαστικό σύστημα στηρίζεται ουσιαστικά στη μικροϊδιοκτησία και στη διάσπαρτη ιδιοκτησιακή δομή των πολυκατοικιών, κάτι που δυσκολεύει την απόκτηση και διαχείριση μεγάλων κτιριακών συγκροτημάτων από εταιρείες. Δεύτερον, τα τελευταία χρόνια μεγάλο μέρος της επενδυτικής δραστηριότητας στον τομέα της κατοικίας έχει κατευθυνθεί προς πιο κερδοφόρες μορφές εκμετάλλευσης, όπως οι βραχυχρόνιες μισθώσεις ή οι αγοραπωλησίες ακινήτων μέσω επενδυτικών προγραμμάτων τύπου Golden Visa. Τρίτον, η ελληνική στεγαστική κρίση συνδέεται περισσότερο με τη φτωχοποίηση και τη μείωση των εισοδημάτων μετά την οικονομική κρίση, την άνοδο των ενοικίων και την αποδυνάμωση των μηχανισμών προστασίας της κατοικίας, παρά με την εμφάνιση νέων lifestyle μοντέλων κατοίκησης.

»Με άλλα λόγια, το πρόβλημα δεν είναι ότι δεν έχουμε μάθει να συγκατοικούμε, αλλά ότι, μέσα από πολιτικές όπως η εμπορευματοποίηση της κατοικίας, η απελευθέρωση των πλειστηριασμών ή η απουσία ισχυρού τομέα κοινωνικής κατοικίας, η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτά στέγη γίνεται ολοένα δυσκολότερη για μεγάλα τμήματα της κοινωνίας. Σ' αυτό το πλαίσιο, η συγκατοίκηση δεν εμφανίζεται ως μια ελεύθερη πολιτισμική επιλογή, αλλά συχνά ως αναγκαστική προσαρμογή σε μια όλο και πιο πιεστική στεγαστική αγορά».

Η συγκατοίκηση είναι μια έννοια που αρχίζει να μας απασχολεί κατά την περίοδο της ενηλικίωσης. Η αίσθηση για ανεξαρτησία ωθεί τους νέους μακριά από το πατρικό τους, αλλά η δεδομένη οικονομική δυσχέρεια της ηλικίας βάζει στο τραπέζι την πιθανότητα συγκατοίκησης. Πώς άραγε βλέπει ένας γονέας αυτή την εκδοχή; Η **Μαριλένα Μ.** είναι γιατρός και μητέρα τριών παιδιών, τα οποία πολύ σύντομα είναι πιθανόν να μετοικήσουν σε άλλη πόλη λόγω σπουδών. Όπως θα πει χαρακτηριστικά:

«Ούσα μαμά, με προοπτική να περάσουν τα παιδιά μου σε άλλες πόλεις, το βλέπω διαφορετικά. Πιστεύω ότι θα αναγκαστούν να κάνουν υποχωρήσεις και συμβιβασμούς. Θα δουν από την αρχή πως η ζωή δεν είναι ότι "μένω μόνος μου, κάνω ό,τι γουστάρω" κ.λπ. Θα είναι ένα πολύ καλό μάθημα για τη μετέπειτα ζωή τους, θα αντιληφθούν ότι δεν μπορούμε εξαρχώς και τόσο νωρίς να έχουμε μια ιδανική συνθήκη. Έχουμε φυσικά στον νου μας με ποιον θα συγκατοικήσουμε, αν ταιριάζουμε και τι παραχωρήσεις και συμβιβασμούς πρέπει να κάνουμε. Αργότερα, όταν επέλθει μια οικονομική άνεση και ανοίξουν τα φτερά τους, το κοιτάμε για ένα "δικό" τους σπίτι. Κάτι που θα είναι ένα σκαλοπάτι στη γενικότερη πορεία και όχι άλλη μια παροχή από τους γονείς».

«**Σαφώς και μπορεί η συγκατοίκηση να επιφέρει προβλήματα**, για τα οποία έχω ήδη μιλήσει με τα παιδιά μου. Αλλά είναι κι αυτά μέσα στη ζωή και πρέπει να δουν από νωρίς πως δεν είναι όλα ιδανικά. Του στίλ "έρχεται η μανούλα όποτε

Η συγκατοίκηση παραμένει ένα συνδυαστικό αποτέλεσμα της οικονομικής πραγματικότητας και μιας άτυπης «μάχης» μεταξύ ανάγκης για κοινωνικοποίηση και επιθυμίας για ανεξαρτησία

Πάνος Παρθένης

θέλει". Πάντα υπάρχει ένα τίμημα και τίποτα δεν θα έπρεπε να είναι ιδανικό από την αρχή. Αν θες έστω και να πλησιάσεις στο ιδανικό, πρέπει να κοπιώσεις».

Σε μεγαλύτερες ηλικίες, ωστόσο, είναι σαφές πως το φαινόμενο συνδέεται εν πολλοίς με την κοινωνική απομόνωση. Έναν σαφή κίνδυνο για τη δημόσια και ατομική υγεία, με τα στοιχεία να δείχνουν πως ένας στους έξι ανθρώπους παγκοσμίως αισθάνεται σήμερα μοναξιά. Το 2025, η Παγκόσμια Συνέλευση Υγείας (το ανώτατο όργανο λήψης αποφάσεων και καθορισμού πολιτικής του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, ΠΟΥ) ενέκρινε ένα πρώτο ψήφισμα σχετικά με την κοινωνική σύνδεση και τον ρόλο της στην υγεία παγκοσμίως. Ένα ψήφισμα που εφιστά την προσοχή στην αυξανόμενη μοναξιά και κοινωνική απομόνωση, που με τη σειρά τους αυξάνουν τον κίνδυνο καρδιαγγειακών παθήσεων, κατάθλιψης και άνοιας. Όπως αναφέρει επιγραμματικά το Euronews:

- **H solo διαβίωση έχει αυξηθεί σημαντικά** τα τελευταία 30 χρόνια, με τους ανθρώπους να παντρεύονται αργότερα και τα διαζύγια να αυξάνονται
- **Ο αριθμός των νέων ενηλίκων** που αφήνουν τα οικογενειακά τους σπίτια για να ζήσουν μόνοι τους έχει αυξηθεί ραγδαία από τη δεκαετία του 1950
- **H Eurostat διαπίστωσε ότι το 2014**, το 31,1% των ηλικιωμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση ζούσαν μόνοι τους
- **H τάση της solo διαβίωσης** είναι ιδιαίτερα υψηλή στη Σκανδιναβία, όπου, ωστόσο, η κοινωνική πρόνοια προστατεύει τους περισσότερους πολίτες από τις δυσκολίες του εν λόγω τρόπου ζωής
- **Το ποσοστό των Ευρωπαίων** που ζουν μόνοι τους έχει αυξηθεί κατά 3,4% την τελευταία δεκαετία
- **Ο συνολικός αριθμός νοικοκυριών** στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε από 199 εκατομμύρια το 2006 σε 220 εκατομμύρια το 2016, τροφοδοτούμενος τόσο από την αύξηση του πληθυσμού όσο και από την αύξηση των ατόμων που ζουν μόνοι.

Μιλώντας για το θέμα της **κοινωνικής απομόνωσης**, ο αναπληρωτής καθηγητής κ. Κουραχάνης θα προσθέσει στη συζήτηση και το θέμα των βραχυχρόνιων μισθώσεων:

«Στον δημόσιο λόγο αναφέρεται ότι η συγκατοίκηση μπορεί να λειτουργήσει ως αντίδοτο στη μοναξιά. Αυτό είναι ένα βάσιμο επιχείρημα εφόσον η συγκατοίκηση αποτελεί προϊόν επιλογής και όχι καταναγκασμού. Στην πραγματικότητα, όμως, η καταναγκαστική συγκατοίκηση που προκύπτει από τις πιέσεις της στεγαστικής αγοράς δεν συνδέεται απαραίτητα με την κοινωνική αλληλεπίδραση ή τη δημιουργία κοινωνικών δεσμών. Αντίθετα, ορισμένες από τις βασικές διεργασίες που τροφοδοτούν τη στεγαστική κρίση συμβάλλουν ταυτόχρονα στην αποδυνάμωση των κοινωνικών σχέσεων στον αστικό χώρο. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εμπορευματοποίηση της κατοικίας μέσω της εξαπλώσης των βραχυχρόνιων μισθώσεων. Η μετατροπή μεγάλου αριθμού κατοικιών σε τουριστικά καταλύματα μειώνει το απόθεμα κατοικιών για μόνιμη διαμονή, αυξάνει τις τιμές των ενοικίων και ενισχύει τη στεγαστική πίεση για τους μόνιμους κατοίκους. Ταυτόχρονα, όμως, έχει και μια σημαντική κοινωνική συνέπεια: οδηγεί στην αποξένωση ολόκληρων γειτονιών, οι οποίες σταδιακά χάνουν τον χαρακτήρα της μόνιμης κατοίκησης και μετατρέπονται σε ένα είδος "σκηνικού" ή ντεκόρ για την τουριστική κατανάλωση».

Για όσους επιμένουν στη συγκατοίκηση σε πείσμα των καιρών, εδώ και κάποια χρόνια υπάρχει η εφαρμογή που τους βοηθά να επιλέξουν τον ιδανικό roommate: το MyRoomie app. Λειτουργεί ως πλατφόρμα flatsharing, όπου ο χρήστης μπορεί να ψάξει ή να προτείνει κατοικίες, να βρει άτομα με συμβατό γι' αυτόν τρόπο ζωής, με απώτερο σκοπό την ασφάλεια και την αρμονική διαμονή δύο ή περισσότερων ανθρώπων. Σύμφωνα με τον ιδρυτή και CEO του MyRoomie, **Δομήνικο Πρίτη**, κάποιες προβλέψεις για το μέλλον της αστικής διαβίωσης συνοψίζονται στα παρακάτω σημεία, όπως αναφέρονται και στο website της εφαρμογής:

- Το **flatsharing/co-living** αναμένεται να διπλασιαστεί σε μέγεθος αγοράς μέσα στα επόμενα τρία με τέσσερα χρόνια
- Τα **σπίτια του μέλλοντος** θα προσφέρουν ενσωματωμένες υπηρεσίες όπως καθαρισμό, πλυντήριο και coworking
- Τα «**smart homes**» θα γίνουν η νόρμα και εφαρμογές όπως το MyRoomie θα ενσωματώνονται για ομαλές εμπειρίες διαβίωσης
- Οι **πόλεις θα αναπτύξουν** ξεχωριστό θεσμικό πλαίσιο για τη συγκατοίκηση, επηρεάζοντας την αγορά ακινήτων
- Οι **οικολογικές πρακτικές** θα γίνουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, από τις συσκευές μέχρι το zero-waste lifestyle

Η έννοια της συγκατοίκησης δεν μπορεί να εξεταστεί μονοδιάστατα, καθώς πολλές φορές περιγράφεται ως αναγκαστική λύση, ενώ απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί ως μια σύγχρονη επιλογή διαβίωσης. Παραμένει ένα συνδυαστικό αποτέλεσμα της οικονομικής πραγματικότητας και μιας άτυπης «μάχης» μεταξύ ανάγκης για κοινωνικοποίηση και επιθυμίας για ανεξαρτησία. Σε ένα περιβάλλον στεγαστικής πίεσης και αυξανόμενης κοινωνικής απομόνωσης, η συγκατοίκηση είναι μάλλον άρρηκτα συνδεδεμένη με την ίδια τη σχέση των ανθρώπων με τον ιδιωτικό τους χώρο, μια σχέση η οποία μοιάζει όλο και πιο ευμετάβλητη στη σύγχρονη εποχή. **▲**

Όταν το θέατρο γίνεται... θερινό σινεμά υπό τον έναστρο ουρανό

Το «*Insenso*» του Μαρμαρινού 14 χρόνια μετά

Ο «*Εναστρος Ουρανός*» είναι μια καινοτομία του φετινού προγράμματος του Φεστιβάλ Αθηνών Επιδαύρου, που μας φέρνει σε συνομιλία με το «εφήμερο» της σκηνικής πράξης. Κάτω από την ανοιχτή οροφή του Χώρου Δ, το θέατρο και ο χορός μεταφράζονται σε μια αυτόνομη κινηματογραφική εμπειρία, διασώζοντας την ένταση και τον παλμό έργων που άφησαν ανεξίτηλο το στίγμα τους. Καθώς η Πειραιώς 260 συμπληρώνει φέτος είκοσι χρόνια δημιουργικής παρουσίας, μας καλεί να αναστοχαστούμε πάνω στη συλλογική μας μνήμη, μέσα από εμβληματικές διεθνείς και ελληνικές παραστάσεις. Αυτή την εβδομάδα, η οθόνη φιλοξενεί το «*Insenso*», μια «όπερα χωρίς μουσική» εμπνευσμένη από το «*Senso*» του Λουκίνο Βισκόντι, σε κείμενο του Δημήτρη Δημητριάδη και σκηνοθεσία του καλλιτεχνικού διευθυντή του Φεστιβάλ Αθηνών Επιδαύρου, Μιχαήλ Μαρμαρινού. Πρόκειται για μια site-specific δημιουργία του 2012, που χρησιμοποίησε το ίδιο το κτίριο ως βασικό κύτταρο της δραματοποίησης της. Μια σπάνια ευκαιρία να αντικρίσουμε ξανά ένα τοπίο που πλέον δεν υπάρχει. Τη μουσική υπογράφει ο Δημήτρης Καμαρωτός. –Νίκη-Μαρία Κοσκινά

Πειραιώς 260, 4 Ιουλίου

Θέατρο, μουσική, εκθέσεις, προβολές. Πολιτιστικές προτάσεις που μας εντριγκάρουν αυτό το επτάημερο.

1 Παύλος Παυλίδης στο Release Athens

Ο αγαπημένος τραγουδοποιός επιστρέφει στην Πλατεία Νερού, έναν χρόνο μετά τη μεγάλη συναυλία του στον ίδιο χώρο, για να μας απογειώσει με ένα live γεμάτο ένταση, πάθος και φοβερό μουσικό παλμό. Μαζί του ο Ραπ Ραπ και το Παιδί Τραύμα. Από τα Ξύλινα Σπαθιά της Δεκαετίας του 1990 μέχρι το καινούριο του single «Πανσέληνος», που μόλις κυκλοφόρησε, ο Παυλίδης μάς ταξιδεύει με τους στίχους και τις μελωδίες του με τον δικό του, μοναδικό τρόπο. [Πλατεία Νερού, 5 Ιουλίου](#)

© ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

© ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

2 «Μήδεια» σε περιοδεία

Η **Καρυοφυλλία Καραμπέτη** επιστρέφει στη «Μήδεια», σε σκηνοθεσία του **Νικότα Μιλιβόγεβιτς**, ενσαρκώνοντας μια γυναίκα που, ενώ αγάπησε ολοκληρωτικά, οδηγήθηκε στην απόλυτη ρήξη. Στο πλευρό της ο **Λάζαρος Γεωργακόπουλος** και ο **Άρης Λεμπεσόπουλος**, αποτυπώνουν επί σκηνής τη σύγκρουση έρωτα, ευθύνης και εξουσίας. Στον ρόλο της τροφού θα δούμε τη **Ρένα Πιττακή**. Η παράσταση διατηρεί τον κεντρικό άξονα της ευριπίδειας τραγωδίας, αλλά βλέπουμε την υπόθεση από τη σκοπιά της Μήδειας, μέσω των εικόνων που εκείνη ανακαλεί στη μνήμη της. [Θέατρο Βράχων, 5 Ιουλίου](#)

3 Μια μαγική μουσική βραδιά γεμάτη ρυθμό

Οι **Encardia** έρχονται να ξεσηκώσουν τα πλήθη στον Κήπο του Μεγάρου, παρουσιάζοντας κομμάτια από τα 22 χρόνια της δημιουργικής τους πορείας. Με βασική του αφετηρία τα ελληνόφωνα τραγούδια της Νότιας Ιταλίας και τον ρυθμό της ταραντέλας, το συγκρότημα συνεχώς εξελίσσεται και πειραματίζεται σε νέες μουσικές οδούς. Σ' αυτή τη συναυλία θα ακούσουμε και μια καινούρια, δημιουργική προσέγγιση του σχήματος σε αγαπημένους Έλληνες ποιητές. [Κήπος του Μεγάρου, 4 Ιουλίου](#)

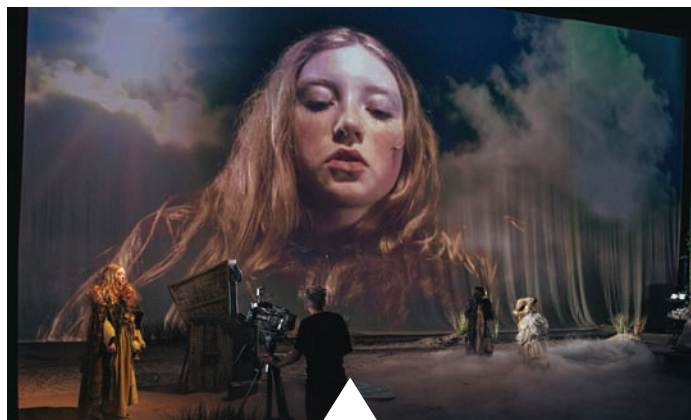

© JANETTE BECKMAN

4 Χοσέ Τζέιμς στο Δημοτικό Θέατρο Λυκαβηττού

Ο Αμερικανός μουσικός έρχεται για δεύτερη φορά στην Αθήνα, για μια βραδιά γεμάτη τζαζ και R&B αισθητική, τιμώντας την 50ή επέτειο του άλμπουμ του Μάρβιν Γκέι «I Want You», που αποτέλεσε ορόσημο στην ιστορία της μουσικής. Για να ζωντανέψει τον εμβληματικό δίσκο επί σκηνής, ο Τζέιμς συνεργάζεται με την **Τσάινα Μόουζες**, αλλά και με ένα πενταμελές σχήμα σπουδαιών μουσικών. [Δημοτικό Θέατρο Λυκαβηττού, 6 Ιουλίου](#)

Για να καταχωριστείτε στους οδηγούς της Α.Υ., στείλτε δελτία Τύπου 2 εβδομάδες πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία. Ταχυδρομικώς στη διεύθυνση Χαρ. Τρικούπη 22, 10679 Αθήνα ή στο fax 210 3617310 ή στο avguide@athensvoice.gr

© MICHEL DEVIJVER

5 Η τραγωδία στα μάτια των παιδιών

Άλλη μια προσέγγιση της ευριπίδειας τραγωδίας θα παρουσιάσει ο **Μίλο Ράου**, που επιστρέφει στο Φεστιβάλ Αθηνών με το «*Medea's Children*», που εμπνέεται από ένα αληθινό έγκλημα στο Βέλγιο. Το έργο συνομιλεί με τη «*Μήδεια*», όχι για να την αναβιώσει, αλλά για να δοκιμάσει τα όρια ανάμεσα στο ορατό και το ανεκτό. Πρωτοπόρος στο θέατρο-ντοκιμαντέρ, ο Ράου, με τη χρήση κάμερας επί σκηνής, δημιουργεί ένα αμείλικτο εργαστήριο αναπαράστασης. Ανήλικοι ερμηνευτές συνομιλούν για το τραύμα και την απώλεια, φέρνοντας στο προσκήνιο όσα η κλασική τραγωδία απέκρυπτε. *Πειραιώς 260, 4 & 5 Ιουλίου*

«The caged bird sings of freedom», Kalos & Klio

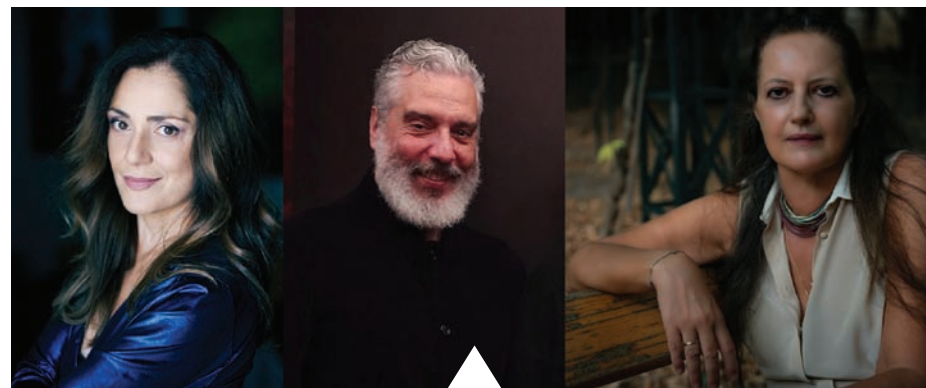
© ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΥΛΠΑΣΗΣ

6 Μια γκαρσονιέρα 30 τ.μ., δύο βαλίτσες και η Αθήνα

Ο **Γιώργος Κυλάσσης** μετατρέπει την καθημερινή απομόνωση σε ένα υπερρεαλιστικό φωτογραφικό ημερολόγιο. Στο project «*30 τμ.*», σε επιμέλεια του **Ιωάννη Τζαντετά**, η αταξία της μοναξιάς – από τα γεμάτα τασάκια μέχρι τους στίχους των τραγουδιών στο ραδιόφωνο – γίνεται τέχνη. Μέσα από 36 εικόνες, ήχο και λόγο, συναντάμε έναν κόσμο όπου το «μέσα» αποτελεί το μοναδικό καταφύγιο. Μια έκθεση για την προσαρμογή και τη λυτρωτική δύναμη της φωτογραφικής ματιάς. *Oart gallery, 2 έως 18 Ιουλίου*

7 Όταν η τέχνη ανθίσταται στη βία της καθημερινότητας

Η έκθεση «*Γιατί κελαηδά το πουλί στο κλουβί*» εμπνέεται από τη γνωστή φράση της Μάγια Αγγέλου «*I know why the bird sings*» και από τη μνήμη και τη συλλογική ταυτότητα ως μορφές θάρρους απέναντι στην αποξένωση. Σε επιμέλεια των **Ν. Ζαραμπούκα-Χατζημάνου, Β. Ζυγούρου, Α. Κασσανδρινού**, η έκθεση συγκεντρώνει έργα 18 εικαστικών πάνω στη βία της καθημερινότητας, καλώντας μας να παραμείνουμε παρόντες και να διεκδικήσουμε την ορατότητα, σε έναν κόσμο που αναζητά το δίκαιο και το ανθρώπινο. *Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων έως 30 Σεπτεμβρίου*

8 Βραδιές μουσικής και ποίησης

Η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών σε συνεργασία με το μουσείο «Σπίτι του Ελύτη» πραγματοποιεί αφιέρωμα στον μεγάλο ποιητή, σε μουσική **Γιώργου Κουρουπού**. Το λυρικό πρόγραμμα περιλαμβάνει μελοποιημένη ποίηση και πεζά του νομπελίστα ποιητή. Ερμηνεύουν ο **Τάσος Χριστογιαννόπουλος** και η **Θεοδώρα Μπάκα**. Απαγγέλλουν η **Ιουλίτα Ηλιοπούλου** και ο **Αχιλλέας Κυριακίδης**. Το σύνολο εγχόρδων της ΚΟΑ διευθύνει ο **Μίλτος Λογιάδης**, με τον **Θανάση Αποστολόπουλο** στο πιάνο. *Ρωμαϊκή Αγορά, 7 Ιουλίου*

© VIBESTALPART

9 Λι Μίλερ: Μια τραγική καντάτα για το τραύμα

Η Needcompany και ο **Γιαν Λάουερς** παρουσιάζουν έναν συγκλονιστικό στοχασμό πάνω στη γυναικεία ταυτότητα και την καλλιτεχνική ηθική. Με αφορμή την εμβληματική φωτογραφία της Λι Μίλερ στην μπανιέρα του Χίτλερ, η σκηνή μετατρέπεται σε έναν τόπο αναμέτρησης με το παρελθόν. Η πολυσχιδής δημιουργός και φωτογράφος πολέμου «ζωντανεύει» μέσα από μια τραγική καντάτα, καλώντας μας να αντικρίσουμε τα όρια της τέχνης και το βάθος του ανθρώπινου τραύματος. *Πειραιώς 260, 7 & 8 Ιουλίου*

© ΕΙΝΑΙ ΤΙ ΟΥΝΑΝΗ

10 «Ανεξάρτητα κράτη» στα ανοιχτά θέατρα

Η δημοφιλής παράσταση του Θεάτρου του Νέου Κόσμου ξεκίνησε την καλοκαιρινή της περιοδεία. Εμπνευσμένη από την αληθινή ιστορία του γιατρού Βασίλη Τσιρώνη, η παράσταση, που υπογράφουν οι **Γιώργος Παλούμης** και **Βασίλης Τσιτσισιόπουλος**, σε σκηνοθεσία του πρώτου, ακολουθεί την ιστορία μιας φανταστικής δημοσιογράφου, της Μαρίας Θεοφίλου, που προσπαθεί να ανακαλύψει τις αληθινές συνθήκες του θανάτου του γιατρού. Αυτοκτονία ή κρατική δολοφονία; Και πώς θα καταφέρει να βγάλει άκρη στην υπόθεση μια γυναίκα μέσα σ' ένα ανδροκρατούμενο περιβάλλον; *Δημοτικό Θέατρο Λυκαβηττού, 4 & 5 Ιουλίου*

Οι παλιές κατσαρόλες μιλάνε

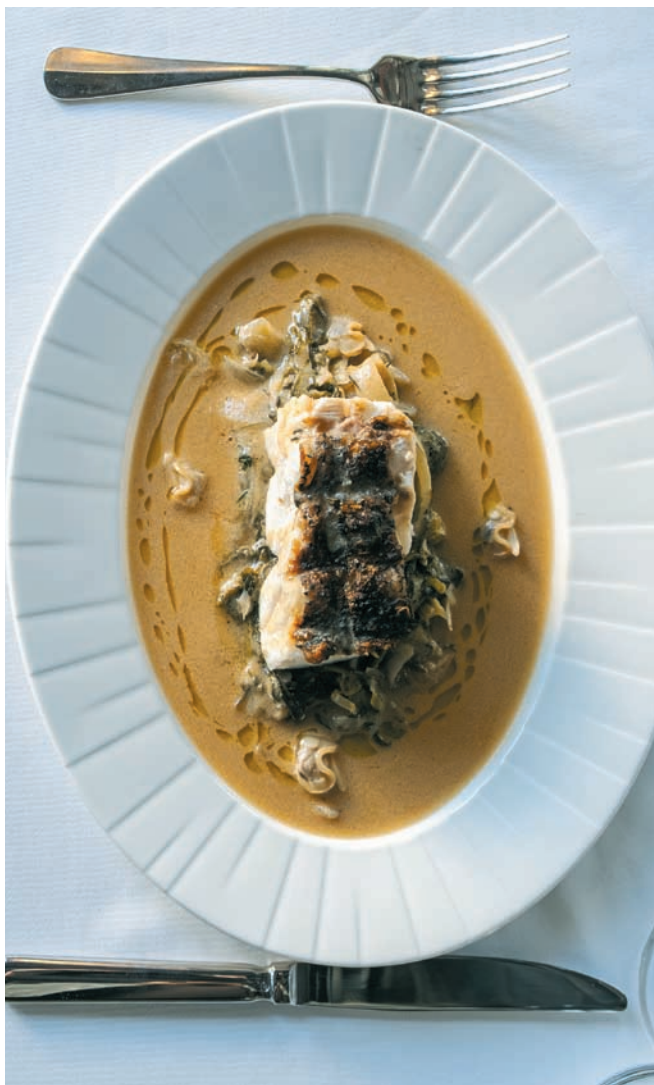
Της ΕΛΕΝΗΣ ΨΥΧΟΥΛΗ

Περαστική από τον Βόλο, στάση στο πατρικό μου. Που τώρα πια είναι ένα σπίτι σιωπηρό και κλειδωμένο, με τους αρμούς του να τρίζουν ολομόναχοι κάθε μερικές ζεσταίνεις ή κρυώνει ο καιρός. Οι μισοί της οικογένειας κάνουν παρέα στους αγγέλους, οι ζωντανοί ενίοτε περνάμε όταν έχουμε να πληρώσουμε τους λογαριασμούς, κάτι να διεκπεραιώσουμε στην Εφορία, να επισκευάσουμε την τέντα ή να κοιμηθούμε σε έναν ενδιάμεσο σταθμό, όταν δεν έχουμε το κουράγιο να φάμε μονοκοπανιά το στροφιλικί για Πήλιο.

Πάω στην κουζίνα για να βράσω ένα αυγό και κατεβάζω από το ράφι το παλιό κατσαρόλι της γιαγιάς, που η ίδια είχε χρίσει ως σουπερ κατάλληλο για τη συγκεκριμένη δουλειά. Ανοίγω το καπάκι του και... γίνεται το θαύμα. Η μυρωδιά του οικογενειακού μας τραπέζιού αναδύθηκε φρέσκια και ολοζώντανη, σαν το τζίνι που βγαίνει μαγικά μέσα από το μπουκάκι. Αίφνης, τους είδα όλους καθισμένους στο τραπέζι, να διαφωνούν για τη φρέτα –ποια είναι η καλή, η σκληρή ή ο τελεμές–, να κατασιδιάζουν τον αδελφό μου που ξεχάστηκε στο σχολασμα και καθυστέρησε, να στέλνουν εμένα να πλύνω τα χέρια μου πριν με περάσουν γευτές δεκατέσσερις που πάλι κουλούρα πήρα στην Αριθμητική. Άκουσα τον ήχο των πιρουινιών στο πιάτο, τον τσιγαρόβηχα του πατέρα μου και τη μάνα μου να σερβίρει γιουβαρλάκια σιγοτραγουδώντας κάτι σε Αττίκ, είδα κι άκουσα όλα όσα μας έφταναν και μας χόριζαν σ' αυτή την φρένα που ήταν κάποτε το οικογενειακό τραπέζι.

Η κουζίνα ήταν το βασίλειο της γιαγιάς, η οποία ήταν ο στυλοβάτης της διατροφής μας. Τα ράφια γεμάτα με τον οπλισμό της, κατσαρόλες, τηγάνια και κατσαρολίδια, στραβωμένα σουρωτήρια και χύτρες ταχύτητας τεχνολογίας του '70. Το αυγό που ήταν να βράσω ξεχάστηκε, χορταίνω ανοίγοντας λαίμαργα όλα τα καπάκια και τα κατσαρολικά, που φλύαρα και πρόθυμα μου μιλάνε σε μια μεταλλική γλώσσα, φτιαγμένη από μυρωδιές. Να το ταψί που έκανε τον μπακλαβά, το άλλο για το ιμάμ, να και η κατσαρόλα για τις μπάμιες, τα φασολάκια και τις «εντράδες». Όσο ανοίγω καπάκια, στον ουρανό μου έρχονται οι γεύσεις, όλο το ρεπερτόριο μιας δεινής μαγειρίσας σερβιρισμένο βασιλικά μπροστά μου.

Οι παλιές νοικοκυρές δεν φεύγουν ποτέ. Ζουν πάνω στα ράφια, μέσα στις κατσαρόλες, κληρονομιά ζωντανή, να μαρτυρά για πάντα τα έργα και τις ημέρες τους και πόσο σκόρδο έβαζαν στο κοκκινιστό. Όλα τα σπανακόρυζα και όλοι οι μουσακάδες επιβιώνουν αιώνια στους μεταλλικούς πόρους των κουζινικών, ξεπερνούν τη φθορά της καθημερινότητας, την εφήμερη κώνωση, αντιστέκονται στο πλύσιμο όσο και να τα τρίψεις με το σύρμα. Όλες οι μαγειρίες, στο βάθος του χρόνου συντονίζονται. Για να γίνουν Ιστορία, που σε τραβά από τη μέτη, όσα χρόνια κι αν περάσουν.

Πιάτα που γράφουν ιστορία: ο αχνιστός ροφός στο **Atelier** **Papaiοannου**

Της ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΒΝΑΤΣΙΟΥ

Βουτάω το κουτάλι στο βάθος της ψαρόσουπας. Τα χείλη μου κολλάνε από το κολλαγόνο του ψαριού, η γλώσσα μου εξερευνεί έκπληκτη την τόσο νοστιμιά. Καταφτάνει ένα πιάτο με καραβίδες –ψημένες στην εντέλεια, ραντισμένες μονάχα με αγουρέλαιο. Κι αυτό το sashimi παλαμίδας πόσο δροσερό, καλοκαιρινό ταίρι! Κάνει με την ντομάτα, την κάρπαρη κι όλο το άρωμα της ρίγανης! Μα ποιος μαγειρεύει τόσο ωραία; Και –κυρίως– πού βρήκε αυτή την πεντάφρεσκη πρώτη ύλη; Περιττές ερωτήσεις. Στο Atelier Papaiοannου ποτέ δεν τρως κάτι λιγότερο από το «πιο φρέσκο δεν γίνεται».

Από την κουζίνα βγαίνει ο νεότερος σεφ, δεν έχει φτάσει ακόμη ούτε τα 30. Ο Κώστας Παππάς, όμως, ως ανιψιός του Γιώργου Παπαϊωάννου, μεγάλωσε μέσα στις κουζίνες, από παιδί ξεκίνησε καθαρίζοντας ψάρια. «Στην αρχή δεν ήθελα να γίνω μάγειρας», μου λέει. «Εβλεπα πόσο δύσκολο είναι, πόσο πολλές οι ώρες, κι έλεγα "Παναγία μου, μακριά!". Αλλά επειδή δεν ήμουν και πολύ καλός μαθητής, πήγα τελικά στη Le Monde. Και στο πρώτο εργαστήριο είπα "Τέλος! Αυτό είναι για μένα!". Μου άρεσε πάρα πολύ». Στη συνέχεια ο Κώστας δούλεψε σε αρκετά εστιατόρια, ανακαλύπτοντας και μαθαίνοντας ακόμη περισσότερα για το ψάρι και τα μυστικά του, ώσπου ήρθε η στιγμή να αναλάβει το Atelier Papaiοannου. «Με όλη αυτή την εμπειρία», λέει, «είπα να δώσω βάση στη zero waste φιλοσοφία». Ένα τέτοιο παράδειγμα πιάτου είναι τα paccheri σε ζωμό κακαβιάς από πετρόψαρα, πούδρα από πετρόψαρα και αρσενικό Νάξου. «Τα πετρόψαρα τα σπκύνουν οι ανεμότρατες και πετιούνται, γιατί είναι δύσκολο ψάρι για τα εστιατόρια – μιλάμε για πολύ μικρά ψαράκια, που δεν ξεπερνούν τα 180 γρ. Εμάς μας παίρνει 3-4 ώρες να τα φιλετάρουμε. Ύστερα τα καπνίζουμε σε ξύλο οξιάς και με τα κόκαλά τους κάνουμε μια κακαβιά, ενώ τα φιλετάκια τα μαγειρεύουμε σοφρίτο. Στη συνέχεια τα αποξηραίνουμε και φτιάχνουμε μια πούδρα, φανταστείτε κάτι σαν rancho. Βράζουμε τα ζυμαρικά στην κακαβιά κι από πάνω τρίβουμε αυτή την πούδρα από τα πετρόψαρα για το τραγανό στοιχείο. Στο τέλος δένουμε με αγουρέλαιο – όχι με τυρί, ούτε με βούτυρο».

Και αυτά τα paccheri, πραγματικά, έχουν τη θάλασσα μέσα τους. Είναι κι άλλο ένα πιάτο που με κάνει να κοιτάξω τον Κώστα με απεριόριστο θαυμασμό. Στον κατάλογο θα το βρεις ως «Ροφός αχνιστός signature» και η περιγραφή δεν αποκαλύπτει ότι πρόκειται για ένα από τα ωραιότερα πιάτα με ψάρι που θα φας σε όλη σου τη ζωή... Ο σερβιτόρος έρχεται με μια τεράστια πιατέλα. Μέσα της μεγάλα κομμάτια ροφού ξεπροβάλλουν μέσα από μια πληθωρική, γενναιοδωρη και ζουμερή σάλτσα. Ακολουθεί κίνηση ματ: ο σερβιτόρος αδειάζει μέσα στην πιατέλα ένα μπολ με χρυσοτηγανισμένες και ζουμερές πατάτες, κομμένες κυδωνάτες. Ανακατεύει, εσύ δοκιμάζεις κι απ' αυτή τη στιγμή είσαι σίγουρος ότι ποτέ πια δεν θα ξεχάσεις τη γεύση αυτού του πιάτου: λεμονάτη, θαλασσινή, απίστευτα νόστιμη.

Από τον signature ροφό μέχρι τη βλαχοσφυρίδα φρικασέ (άλλο επικό πιάτο...) ή οποιοδήποτε θαλασσινό πιάτο του καταλόγου, ένα πράγμα είναι πάντα αδιαπραγμάτευτο στο Atelier Papaiοannου: η ποιότητα. Ρωτάω τον Κώστα πώς καταφέρνουν και βρίσκουν πάντα τόσο φρέσκο ψάρι: «Με αἰπνίες! Τα ψάρια 3 με 4 το πρωί μπαίνουν στην Ιχθυόσκαλα. Έπειτα, συνεργαζόμαστε και με ψαροτουφεκάδες – έχουμε ένα δίκτυο 50-60 ανθρώπων σε όλη την Ελλάδα. Και, τέλος, είναι ο σεβασμός στην εποχικότητα: μόνο έτσι μπορείς να πάρεις το 100% της γεύσης».

Τώρα μόνο συνειδητοποιώ ότι δεν μίλησα καθόλου για το ίδιο το εστιατόριο. Δεν είπα καθόλου για τα τραπέζια με τα κολληριστά τραπέζομάντιλα, την όμορφη σάλα, τον περιποιοτικό σέρβις, που σε κάνει να νιώθεις βασιλιάς, κι αυτή τη μαγική αυλή, που κάνει το αθηναϊκό καλοκαίρι να μοιάζει με άσση. Το Atelier Papaiοannου είναι ένα πραγματικά υπέροχο εστιατόριο, αλλά πρώτη φορά νιώθω ότι αυτό δεν έχει σημασία: ποιος προσέχει τη σκηνή όταν το έργο είναι τόσο καλό;

Δημητρίου Βασιλείου 14, Νέο Ψυχικό, 2102650200
Δευτέρα έως Σάββατο 13.00-00.00, Κυριακή 13.00-19.00

Τζιμ Μόρισον: 55 χρόνια χωρίς τον φρόντμαν των Doors

Ανεξάρτητα από το αν οι Doors είναι το αγαπημένο σου συγκρότημα, είμαι σίγουρος ότι μπορείς να αναγνωρίσεις την ιδιαιτερότητα της προσωπικότητας του Τζιμ Μόρισον. Ποιητής, φιλόσοφος στο μέτρο της ροκ κουλτούρας, σπουδαίος περφόρμερ, επαναστάτης με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο.

Συγχώρα με, Πατέρα, γιατί ξέρω τι κάνω. Θέλω ν' ακούσω το τελευταίο Ποίημα του τελευταίου Ποιητή.

Ο Τζέιμς Ντάγκλας Μόρισον είχε μια ταραχώδη παιδική ηλικία, με έναν αυστηρό στρατιωτικό πατέρα και συχνές μετακομίσεις. Αυτή η αστάθεια, σε συνδυασμό με την έντονη ευφυΐα και την αγάπη του για τη λογοτεχνία, τον οδήγησε σε μια εσωτερική αναζήτηση που θα καθόριζε την καλλιτεχνική του πορεία. Λάτρευε τους Γάλλους ποιητές όπως ο Ρεμπώ και ο Μπωντλαίρ, καθώς και τους beat ποιητές της Αμερικής. Με βάση τις επιρροές αυτές, προσπαθεί να εξερευνήσει τα όρια της ανθρώπινης εμπειρίας, να ανοίξει τις «Πόρτες της Αντίληψης» ή «Πύλες της Ενόρασης», αν προτιμάτε, όπως έγραφε ο Άλντους Χάξλεϊ, ο συγγραφέας που εν αγνοία του έδωσε το όνομα στην μπάντα του Μόρισον.

Ως τραγουδιστής, ο Μόρισον ήταν χαρισματικός. Την ίδια στιγμή σαγηνευτικός και απειλητικός, γινόταν πάνω στη σκηνή ένας εκστατικός σαμάνος, ένας προφήτης του χάους, που καθήλωνε το κοινό με την ένταση και την απρόβλεπτη συμπεριφορά του. Έβγαζε μια ακατέργαστη σκοτεινή ενέργεια και αδιαφορία για τις συμβάσεις, που τον έκαναν πολύ γρήγορα σύμβολο της αμερικάνικης αντικουλτούρας.

Οι Doors, που σχηματίστηκαν στο Λος Άντζελες το 1965, ήταν ένα κουαρτέτο με μια μοναδική χημεία: ο Μόρισον στα φωνητικά, ο Ρέι Μανζάρεκ στα πλήκτρα, ο Ρόμπι Κρίγκερ στην κιθάρα και ο Τζον Ντένσμορ στα ντραμς. Η απουσία μπάσου ήταν ένα από τα χαρακτηριστικά τους, στοιχείο που έδινε στον ήχο τους μια πιο ακατέργαστη, σκοτεινή πλευρά και παράλληλα μια αίσθηση ελευθερίας. Έπαιζαν κάτι ανάμεσα σε μπλουζ και ψυχεδέλεια της δυτικής ακτής, ενώ δεν τους έλειπαν αυτοσχεδιαστικά στοιχεία και μια πολύ ιδιαίτερη αγάπη για τις φόρμες της κλασικής μουσικής.

Οι Doors κατάφερναν να συνδυάσουν την εμπορική επιτυχία με τον πειραματισμό. Τα τραγούδια τους ήταν ύμνοι μιας γενιάς που αναζητούσε την ελευθερία και την

υπέρβαση. Εξερεύνησαν θέματα που πολλοί άλλοι απέφευγαν, φέρνοντας το σκοτάδι και την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης ψυχής στο προσκήνιο της ποπ μουσικής: *Ο δολοφόνος ξύπνησε πριν την αυγή, έβαλε τις μπότες του / Και πήγε στο χολ / Πήγε στο δωμάτιο όπου ζούσε η αδερφή του / Και μετά πήγε στον αδερφό του και μετά έφτασε σε μια πόρτα και κοίταξε μέσα / «Πατέρα;» «Ναι, γιε μου» «Θέλω να σε σκοτώσω» «Μητέρα; Θέλω να...»*

Για τον Μόρισον όμως, η μουσική ήταν ενδεχομένως το όχημα για να πλησιάσει την εσωτερική του ποίηση:

*Έλα
για όλα τα ψέματα του κόσμου
επιβάλλοντας σωπή και πτώση
πράσινα πλοία αιωρούνται
στην επιφάνεια του ωκεανού
και θαλασσί πουλιά
γλιστρούν κομψά μεταξύ
των αεροπλάνων...
Πες μια απαλή Αμερικάνικη Προσευχή
έναν ήσυχο ζώδη αναστεναγμό
για το δυνατό αεροπλάνο
που προσγειώνεται
Μεταφερθήκαμε σε οπιούχους τροχούς
από το γιγαντιαίο
αεροδρόμιο, το παιχνίδι του σκακιού
την αυγή, καινούργια αντανάκλαση
στη σπασμένη νύχτα.
(Μετάφραση: Γιώργος Αλιάνογλου)*

Ο Τζιμ Μόρισον έφερε τον σουρεαλισμό και τον υπαρξισμό στα charts, αποδεικνύοντας ότι το ροκ μπορεί να πλησιάσει πολύ περισσότερο κόσμο απ' ό,τι φαινόταν εκείνη την εποχή. Αρκετοί ροκάδες τον απορρίπτουν, θεωρώντας ότι έκανε πολλές παραχωρήσεις στο mainstream, όμως σε μια εποχή που όλα γίνονταν προϊόν, εκείνος επέλεξε μια ειλικρίνεια που ήταν στην πραγματικότητα αυτοκαταστροφική. Η στάση του ήταν μια διαρκής πρόκληση προς την εξουσία, τα ταμπού και τα όρια του εαυτού του. Αυτό που άφησε πίσω του δεν είναι μόνο οι δίσκοι των Doors, είναι η ιδέα του καλλιτέχνη ως ταραχοποιού. Ο Μόρισον δημιούργησε το αρχέτυπο του «καταραμένου ποιητή» της ροκ μουσικής, επηρεάζοντας τα πάντα: από το πανκ και το γκόθικ μέχρι το μέταλ και τη spoken word περφόρμανς.

Ο Τζιμ Μόρισον αποτελεί για τους εφήβους κάθε γενιάς ένα άλυτο μυστήριο. Σε έναν κόσμο όπου όλα είναι εξηγήσιμα και ψηφιοποιημένα, εκείνος παραμένει μια σκοτεινή, γοητευτική περσόνα που καλεί όλους μας να ανακαλύψουμε τη δική μας «άγρια» πλευρά.

*Απίστευτη τρικυμία
τα μάτια σου.
Με τσακίζεις
με το πούπουλο
της απαλής σου
απόκρισης.
Λόγια κοφτά
σαν γυαλί
περιφρόνηση
κρύβουν ότι τα μάτια σου
πασχίζουν να εξηγήσουν.
Γιατί πίνω;
Για να μπορώ να γράφω ποίηση.
(Μετάφραση: Βασίλης Κιμούλης)*

Mailo's The Pasta Project

Βρήκαμε την πιο καλοκαιρινή μακαρονάδα

Η αλμύρα της θάλασσας. Τα φρέσκα λαχανικά. Το λαχταριστό ψαράκι.

Η γεύση του ελληνικού καλοκαιριού χωράει σε αυτές τις τρεις εικόνες και από σήμερα σε συνοδεύει στις αθηναϊκές σου βόλτες. Τα Mailo's το έκαναν πάλι το θαύμα τους: έφτιαξαν μια καλοκαιρινή μακαρονάδα, που ολόκληρη μοσχοβολά Ελλάδα.

Τη λένε Tuna Arrabbiata και έχει κάτι μοναδικό: την ελαφρά πικάντικη σάλτσα Arrabbiata με τις ελιές, η οποία δένει καταπληκτικά με τον καπνιστό τόνο από την εταιρεία Trata. Αυτή η επιλογή είναι που κάνει κι όλη τη διαφορά, γιατί ο καπνιστός τόνος Trata καπνίζεται φυσικά, με ξύλα, κάτι που χαρίζει ένα πολύ ιδιαίτερο άρωμα και πιο γεμάτη γεύση στη συνταγή. Από τη μία, λοιπόν, έχουμε αυτόν τον φοβερό καπνιστό τόνο και από την άλλη, μια signature κόκκινη σάλτσα, που τα Mailo's ξέρουν να φτιάχνουν καλύτερα από τον καθένα... Ναι, σωστά

υποψιάζεσαι: αυτή τη μακαρονάδα δεν την ξεχνάς εύκολα!

Όπως συμβαίνει με όλες τις μακαρονάδες Mailo's, μπορείς να επιλέξεις τα ζυμαρικά της αρεσκείας σου. Τι προτιμάς; Rigatoni, casarecce ή campanelle; Οποιο ζυμαρικό κι αν διαλέξεις, να ξέρεις ότι η Tuna Arrabbiata x Trata είναι επίσης διαθέσιμη και στο νέο ευέλικτο μέγεθος Smart Cup (αποκλειστικά για παραγγελίες Take Away), που σου δίνει τη δυνατότητα να δοκιμάσεις τη μακαρονάδα σου on the go. Τέλειο; Ε, ναι!

Το μόνο πρόβλημα είναι ότι αυτή τη μακαρονάδα δεν θα είναι για πάντα κοντά μας... Είναι, βλέπεις, limited edition και αυτό σημαίνει ότι θα μπορούμε να την απολαμβάνουμε για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Οπότε... προλάβετε!

www.mailospasta.com
FB: Mailo's – The Pasta Project
Insta: mailospasta

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΪΜΑΚΗ

critic's CHOICE

Η πρόσκληση (THE INVITE) **1/2

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Ολίβια Γουάιλντ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Σεθ Ρόγκεν, Ολίβια Γουάιλντ, Πενέλοπε Κρουζ, Έντουαρντ Νόρτον

Ο Τζο και η Άντζελα δεν συνηθίζουν να έχουν επισκέπτες στο σπίτι τους. Αυτό το βράδυ όμως και ύστερα από πρωτοβουλία της Άντζελα οι γοντευτικοί αλλά και μυστηριώδεις γείτονες του πάνω ορόφου συμφωνούν να δειπνήσουν μαζί τους. Ο Τζο, όμως, είναι φανερά ενοχλημένος, διαφωνεί με τη σύζυγό του, πιέζοντάς τη να ακυρώσει την πρόσκληση. Ο λόγος; Επειδή, σύμφωνα με τη γνώμη του, οι γείτονές τους είναι τρομερά αγενείς και δεν σέβονται τον ύπνο τους, αφού συχνά τους ξυπνούν με τα βογκητά τους όταν κάνουν έρωτα.

Η διάσημη ισπανική κωμωδία «Οι γείτονες από πάνω» του Καταλανού σκηνοθέτη Σεσκ Γκέι, δίνει την ευκαιρία στην Ολίβια Γουάιλντ να καταπαστεί με ένα σπαρταριστό θέμα, το οποίο όμως αποκτά τολμηρή κοινωνική και ψυχολογική διάσταση, ανιχνεύοντας τα σημάδια που μαρτυρούν το τέλος μιας σχέσης. Μετά το άνισο «Μην ανησυχείς, αγάπη μου», που βασιζόταν στο κλασικό βιβλίο του Άιρα Λιβάν «Οι γυναίκες του Στέπφορντ» και περιέγραφε την κρίση ενός ζευγαριού με φόντο τη νοσηρή πλευρά του αμερικανικού ονείρου στα 50s, η Γουάιλντ καταπιάνεται εκ νέου με το τέλημα μιας ερωτικής σχέσης. Αυτή τη φορά η πλοκή μεταφέρεται στο σήμερα και το θεατρικής δομής σκηνικό, που περιορίζεται στους τοίχους ενός σύγχρονου διαμερίσματος, μεταφέρει όλες τις ξεχασμένες χαρές αλλά και τις επώδυνες επισημάνσεις μιας ζωής που δεν έχει μπει απλώς στον αυτόματο, αλλά κουβαλά τα βαρίδια ανεκπλήρωτων πόθων και φαντασιώσεων. Στο πλαίσιο αυτό η σκηνοθέτρια-ηθοποιός προβαίνει σε επιλογές που σχετίζονται με την απόλυτη καλλιτεχνική ελευθερία, αφού μιλά για θέματα ταμπού και σχεδιάζει μια βραδιά ανατροπών, βγάζοντας στην επιφάνεια τις μύχιες σκέψεις του ζευγαριού που έχει πάψει να αγαπείται. Πολλά στιγμιότυπα έχουν αυθεντική κωμική βάση –το νευρωτικό ζευγάρι των Σεθ Ρόγκεν και Ολίβια Γουάιλντ απέναντι στους κουλ και σέξι Πενέλοπε Κρουζ και Έντουαρντ Νόρτον– και υπηρετούνται με τις δέουσες ερμηνείες. Και οι τέσσερις πρωταγωνιστές είναι υποδειγματικοί στους ρόλους τους, αλλά τη διαφορά κάνει η Κρουζ. Η Ισπανίδα σταρ είναι αξεπέραστη στον χαρακτήρα της ψυχιάτρου που φαινομενικά μοιάζει να έχει τον έλεγχο της κατάστασης αλλά τελικά κουβαλά και η ίδια σοβαρά θεματάκια, ειδικά όσον αφορά το ερωτικό στοιχείο και τον αθεράπευτο ναρκισσισμό της.

ΕΠΙΣΗΣ

▶▶▶ Αν και η ιστορία της ταινίας του Φρεντερικ Χάμπαλεκ «Όσα ξέρει η Μαριέλ» (What Marielle Knows) (**) είναι σχετικά πρωτότυπη –μετά από ένα χαστούκι, η Μαριέλ βλέπει και ακούει όσα κάνουν οι γονείς της ακόμη κι όταν εκείνοι βρίσκονται μακριά της– και ενδιαφέρουσα, δύσκολα γίνεται πειστική ή αποτελεσματική στην αλληγορική διάστασή της. ▶▶▶ Καλύτερο του αναμενόμενου είναι το βασισμένο στα κλισέ της αστυνομικής περιπέτειας «Το τελευταίο ρίσκο» (The Get Out) (**) του Ντέρικ Μπορτ, με τον Ράσελ Κρόου να υποδύεται έναν Αλβανό μαφιόζο που ξεπλένει μαύρο χρήμα στο Λος Άντζελες. ▶▶▶ Σπουδαία επανέκδοση για την εβδομάδα ο αριστουργηματικός «Ανθρωποκυνγός» (Manhunter) (****/2) του Μάικλ Μαν, η πρώτη ταινία όπου εμφανίζεται ο χαρακτήρας του Χάνιμπαλ Λέκτερ, που εδώ έχει τη μορφή του Μπράιαν Κοξ.

Ο θάνατος του Robin Hood (THE DEATH OF ROBIN HOOD) **

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Μάικλ Σαρνόσκι ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Χιου Τζάκμαν, Τζόντι Κόμπερ, Μπιλ Σκάρσγκαρντ, Μάρεϊ Μπάρτλετ, Νόα Τζουπ

Μόνος και γερασμένος, ο Robin Hood προσπαθεί να αποφύγει τους δεκάδες επιδοξους δολοφόνους του, οι οποίοι θέλουν να πάρουν εκδίκηση για όσους έχασαν τη ζωή τους από το σπαθί του θρυλικού «προστάτη των φτωχών».

Σε μια χιονισμένη πλαγιά, ένας άντρας που προσπαθεί να ζεσταθεί δίπλα σε μια φωτιά προσφέρει τροφή σε έναν περιπλανώμενο και φλύαρο νέο, που μιλά με δέος για τον θρυλικό Ρομπέν των Δασών. Ο καταβεβλημένος άντρας

θεωρεί πως όλες αυτές οι ιστορίες απέχουν από την πραγματικότητα. Κι όπως θα διαπιστώσουμε, κάτι παραπάνω ξέρει. Αν και το φιλμ δεν απευθύνεται σε όλους –λόγω της υπερβολικής βίας–, καταφέρνει να είναι αρκετά νευρώδες, όσο η πλοκή προχωρά προς την απολύτρωση και τον τελικό απολογισμό για τον ήρωα. Όμως το βαρύ κλίμα δεν αφήνει περιθώρια ανάπτυξης της ιστορίας ή των χαρακτήρων, που παραμένουν εγκλωβισμένοι στην απόφαση του σκηνοθέτη να δηλώσει φύσει και θέσει την απομυθοποίηση των λαϊκών συμβόλων.

Το πάρτι γενεθλίων (THE BIRTHDAY PARTY) **1/2

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Μιγκέλ Άνχελ Χιμένεθ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Γουίλεμ Νταφόε, Βικ Κάρμεν Σόνε, Τζο Κόουλ, Έμα Σουάρεθ, Χρήστος Στέργιουλου, Αντώνης Τσιτσιπούπουλος, Έλσα Λεκάκου

Το 1975, ο μεγιστάνας Μάρκος Τιμολέων διοργανώνει στο ιδιόκτητο νησί του τα γενέθλια της μοναχοκόρης του, Σοφίας, και υποδέχεται τους εκλεκτούς προσκεκλημένους του.

Το ομότιτλο βιβλίο του Πάνου Καρνέζη, που γράφτηκε πριν από 20 περίπου χρόνια, αφορά το χρονικό ενός πάρτι που ξεκινά σαν λαμπερή γιορτή, αλλά καταλήγει σε εφιάλτη. Κεντρικός ήρωας του φιλμ είναι ένας Έλληνας κροίσος, για τον οποίο ο Χιμένεθ αντλεί έμπνευση από τον Ωνάση. Τα σημαντικότερα στοιχεία του ήρωα είναι δανεικά από τη ζωή του μεγιστάνα και παρουσιάζονται με μια στέρεη κινηματογραφική ματιά, από την οποία, πάντως, απουσιάζουν οι πραγματικές εκπλήξεις. Το φιλμ αφορά κυρίως τις σχέσεις εξουσίας, οικονομικές και μη, την αυταρχικότητα και τα βαθιά οικογενειακά μυστικά που καθορίζουν την πορεία του ανθρώπου στον χρόνο.

Η πανούκλα (THE PLAGUE) **

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Τσάρλι Πόλινγκερ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Έβερρετ Μπλανκ, Κάγιο Μάρτιν, Κένι Ράσμουσεν, Τζόελ Έτζερτον

Ένα νεαρό αγόρι προσπαθεί με κάθε τρόπο να ξεπεράσει τα άγχη και τις φοβίες του και να γίνει αποδεκτό από τη σκληρή παρέα των «παλιών» αγοριών της κατασκήνωσης πόλο, στην οποία βρίσκεται τα εδω και λίγες μόνο μέρες.

Ένα ενδιαφέρον ψυχολογικό θρίλερ σχηματισμένο από την εύθραυστη ψυχολογία των αγοριών που βρίσκονται στο μεταίχμιο της ζορικής εφηβείας. Το σενάριο του Πόλινγκερ, που υπογράφει και τη σκηνοθεσία, καλείται να βρει τις απαντήσεις στα ερωτήματα που σχετίζονται με το ένστικτο της αγέλης (πολλές από τις συμπεριφορές των αγοριών ορίζονται από την καθοδήγηση του «αρχηγού») τους, που είναι ένας κακομαθημένος αλαζόνας) αλλά και την τοξική αρρενωπότητα που βασιλεύει στους χώρους της κατασκήνωσης. Ένα φιλμ σκληρό και μελαγχολικό συνάμα, που δυσκολεύεται πάντως να βρει την ισορροπία μεταξύ του δράματος και του θρίλερ.

«ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ROBIN HOOD ΕΙΝΑΙ ΟΛΕΣ ΨΕΥΤΙΚΕΣ» (Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ROBIN HOOD)

Τη σειρά της ΕΡΤ «Από ήλιο σε ήλιο»

Σαν ασπρόμαυρη τηλεόραση του '70

Σειρά αργόσυρτη, με ερμηνείες άνισες, πλάνα στενά, να κόβουν διαρκώς τον ορίζοντα (χαρακτηριστικό της φτηνής τηλεόρασης) σαν να διαδραματίζονται όλα σε δυο μέτρα κώρο – είτε παραλία, είτε σοκάκι νησιώτικο, είτε βουνό, είτε περιβόλι. Σέριφος υποτίθεται, εκεί στις αρχές του 20ού αιώνα, εποχές σκληρές, απάνθρωπες για τους Σερφιιώτες που δουλεύουν στα μεταλλεία, σε συνθήκες τρισάθλιες, οι οποίες τους οδήγησαν στην ιστορική εξέγερση του 1916, τη μεγάλη απεργία που πνίγηκε στο αίμα, αλλά είχε κέρδος το θωρο, μέτρα ασφαλείας για όσους δουλεύουν στα έγκατα της γης και καλύτερα μεροκάματα.

Αυτή τη σπουδαία ιστορία του εργατικού κινήματος επικείμενη να αφηγηθεί η σειρά «Από ήλιο σε ήλιο», βασισμένη στα δύο βιβλία της **Μαίρης Κόντζογλου**, που διαμόρφωσε σε σενάριο για 60 επεισόδια η **Μαρία Γεωργιάδου**, σε σκηνοθεσία **Βασίλη Τσελεμενίκου** και **Χρήστου Αναγνωστόπουλου**.

Τελικά παρακολουθήσαμε ένα σαπουνοπερική έμπνευσης αφήγημα, με δυσδιάστατους χαρακτήρες και αφελείς διαλόγους, με τη φτωχή Σέριφο και τους νησιώτες που ζούσαν τότε στα όρια της εξαθλίωσης να γίνονται άλλοθι για φτηνή τηλεόραση. Άλλο, όμως, η τηλεοπτική αναπαράσταση της φτώχειας σε μια σειρά εποχής κι άλλο μια παραγωγή που καταφεύγει σε ευκολίες, κάνοντας σκηνές δραματικές να φαίνονται αστείες.

Η ιστορία αναφέρεται στην εποχή που τα μεταλλεία της Σερίφου εκμεταλλεύονταν η οικογένεια των Γκρόμαν για λογαριασμό της γαλλογερμανικής επιχείρησης των μεταλλείων του Λαυρίου, επιβάλλοντας στους κατοίκους-εργάτες τον νόμο του ισχυρού, χαμηλά μεροκάματα, ανύπαρκτη ασφάλεια στις στοές, υποτυπώδη ιατροφαρμακευτική περιθαλψη, καμία φροντίδα για τις οικογένειες των εργατών που συχνά θάβονταν στα έγκατα του βουνού από κατολισθήσεις. Στη ζοφερή ατμόσφαιρα του νησιού συνέβησαν και τα σκληρά ήθη της εποχής και της μικρής κοινωνίας, όπου οι γυναίκες όφειλαν να υπακούουν και να τηρούν τον νόμο των ανδρών, ενώ η παραμικρή απόκλιση και ένδειξη ανυποταξίας τιμωρούνταν με άγρια κουτσμπολιά και περιθωριοποίηση. Η αφήγηση κλείνει το μάτι και στη μυθολογία, καθώς ένα από τα κεντρικά πρόσωπα, ο ήρωας των εξεγερμένων αργότερα, ονομάζεται Περσέας, όπως και ο πατέρας του, που σκοτώθηκε στις στοές των μεταλλείων, έχοντας προηγουμένως κλεφτεί με τη μητέρα του, την Κατερινέτα, καθώς οι δικοί τους απαγόρευαν την ένωση. Και όπως ο ημίθεος Περσέας, γιος της Δανάης και του Δία, θέλει ο μύθος να ερωτεύεται την πριγκίπισσα Ανδρομέδα και να τη σώζει από το τέρας, έτσι και ο Περσέας του σίριαλ μια Ανδρομέδα ερωτεύεται, κόρη του απάνθρωπου επιστάτη και ανθρώπου των Γκρόμαν, του περιβόλου Δρακούλη, που κινεί τη και ουρανό για να παντρεύει την κόρη του με τον υιό Γκρόμαν, τον αδίστακτο Γκέοργκ, που γίνεται το «τέρας» της Σερίφου και της σύγχρονης Ανδρομέδας (λένε πως ο αληθινός Γκέοργκ υπηρέτησε στα SS στον πόλεμο).

Όλα αυτά, ωστόσο, εκτυλίσσονται σε μια άρρυθμη, τυποποιημένη σε 50 τουλάχιστον επεισόδια, αφήγηση (μέχρι να αρχίσει η οργάνωση των εργατών που θα οδηγήσει στο ρηϊκό ξέσπασμά τους), με μοναδικές στιγμές έξαρσης την ερμηνεία του Δρακούλη από τον **Αλέκο Σουσοβίτη** και του ενωμοτάρχη (**Λεωνίδα Καλφαγιάννη**), ρόλος που εξελίσσεται απρόσμενα και, από τιμωρός και άνθρωπος των Δρακούλη και Γκρόμαν, βρίσκεται στο πλευρό των συμπατριωτών του, καθώς τον αλλάζει ένας έρωτας με τραγικό τέλος.

Οι υπόλοιποι χαρακτήρες αναλλοίωτοι στο πέρασμα των επεισοδίων και... του χρόνου, με κορυφαία την Κατερινέτα (**Ντάνη Γιαννακοπούλου**), μητέρα του Περσέα, που λες και ανακάλυψε το φίλτρο της αιωνίου νεότητας. Ο ίδιος ο Περσέας ήταν εξαιρετικής κάρως «σιτεμένος» νεανίας, οπότε παραμένει ίδιος μεγαλώνοντας και μόνον ο Κωνσταντής, ο υιοθετημένος γιος του διανοούμενου του νησιού, που σπουδάζει στο εξωτερικό και επιστρέφει για να οργανώσει την εξέγερση στο νησί του, από αμούστακο παλικαράκι εμφανίζεται μυστακόφρος, ώριμος νεαρός.

Κρίμα για την ΕΡΤ, που και πάλι φάνηκε κατώτερη των περιστάσεων, καθώς η ιστορία της πρώτης εξέγερσης εργατών στη χώρα και τα όσα πέτυχε για το εργατικό κίνημα (συν τόσο έρωτες και πάθη στην όμορφη Σέριφο, που δεν την είδαμε – ούτε καν το γαλάζιο του Αιγαίου) άξιζαν μια τουλάχιστον φροντισμένη και σύγχρονη παραγωγή. **Α**

INFO Η διλογία της Μαίρης Κόντζογλου «Από ήλιο σε ήλιο - Αποσπερίτης» και «Από ήλιο σε ήλιο - Ανέσπερος» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μεταίχμιο

«Obsession»

Η ιστορία πίσω από την ταινία που σπάει τα ρεκόρ

Του ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΒΒΕΤΑ

Ο Κάρι Μπάρκερ είναι 26 χρονών. Η προηγούμενη ταινία του κόστισε \$800 και την ανέβασε δωρεάν στο YouTube. Η επόμενη του, το «Obsession», έχει βγάλει \$350 εκατομμύρια παγκοσμίως σπάζοντας το ένα ρεκόρ μετά το άλλο.

Ο Μπάρκερ μεγάλωσε στην Αλαμπάμα. Καλός μαθητής δεν ήταν, όπως έχει δηλώσει κι ο ίδιος, προτιμούσε να παίζει στη σχολική μπάντα και ύστερα στο δικό του ροκ συγκρότημα. Έτσι, στα 18 του αποφάσισε να πάει στο Λος Άντζελες για να σπουδάσει υποκριτική. Την πρώτη μέρα της σχολής γνώρισε τον **Κούπερ Τόμλινσον**. Μια συνάντηση τουλάχιστον μοιραία,

αφού οι δυο τους έδεσαν με τη μία, μιλώντας για το «The Walking Dead» και το συγκρότημα Weezer. Σε λίγους μήνες και οι δύο είχαν παρατήσει τη σχολή. Η λογική τους ήταν απλή, ήθελαν να δημιουργούν, όχι να μαθαίνουν για δημιουργίες άλλων. Μετακόμισαν λοιπόν μαζί κι άρχισαν να ανεβάζουν sketches και ταινίες μικρού μήκους στο YouTube από το σαλόνι του διαμερίσματός τους.

Για να επιβιώσει, ο Μπάρκερ δούλευε στα Starbucks και παράλληλα είχε βρει δουλειά ως COVID monitor στις τελευταίες σεζόν του «This Is Us», στο κατώτατο σκαλί της παραγωγής. Γι' αυτόν όμως ήταν η πρώτη πόρτα για το όνειρό του. Άρχισε να κάνει ερωτήσεις στον gaffer και τον DP της σειράς για ό,τι μπορούσε να φανταστεί.

Στο αποκορύφωμα του καναλιού τους «that's a bad idea», το 2022, έγραφαν, γύριζαν και έκαναν edit τρία sketches την εβδομάδα, ενώ ταυτόχρονα γύριζαν και το «Milk & Serial». Μια ταινία που τους κόστισε μόλις \$800. Ο Μπάρκερ την έβαλε στο συρτάρι για έναν χρόνο, μέχρι που τελικά είπε δεν βαριέσαι και την ανέβασε στο YouTube. Και κάπως έτσι το «Milk & Serial» κατέληξε στη λίστα του Variety με τις καλύτερες horror ταινίες του 2024.

Το 2023 ανέβασε, πάλι στο YouTube, την ταινία μικρού μήκους «The Chair», που έφτασε τα 10 εκατομμύρια views. Εκεί τον βρήκε ο παραγωγός **Τζέιμς Χάρις**, που ήθελε να μετατρέψει την ταινία μικρού μήκους σε μεγάλου μήκους. Ο Μπάρκερ είπε ναι στη συνάντηση αλλά... όχι στην ιδέα. Πρότεινε αντ' αυτής ένα εντελώς διαφορετικό σενάριο, εμπνευσμένο από ένα επεισόδιο των «Simpsons». Ο Χάρις τού είπε οκέι. Πού να ήξερε πως μόλις είχε δώσει το σημαντικότερο ίσως οκέι της καριέρας του.

Το «Obsession» γυρίστηκε τον Οκτώβριο του 2024 στο Λος Άντζελες με \$750.000. Ο Μπάρκερ το έγραψε, το σκηνοθέτησε και το μόνταρε μόνος του, ακριβώς όπως έκανε πάντα. Ο ίδιος λέει ότι στην κωμωδία μαθαίνεις να μελετάς συνεχώς την ανθρώπινη ψυχολογία κι αυτό μεταφέρεται απευθείας στο horror. Το είδωλό του είναι ο **Τζόρνταν Πιλ** – κι

αυτό, νομίζω, φαίνεται: δεν τον ενδιαφέρει να σε τρομάξει με εφέ, αλλά να σε κάνει να νιώσεις άβολα με ανθρώπους και μοτίβα που αναγνωρίζεις στην καθημερινότητά σου.

Λίγο πριν από την πρεμιέρα στο TIFF, ο Μπάρκερ βρισκόταν στο αεροπλάνο για το Λος Άντζελες, όταν χτύπησε το τηλέφωνό του. Ήταν ένας παραγωγός που τον ενημέρωνε ότι ο **Τζέισον Μπλαμ**, από την Blumhouse, ήθελε να μπει στο επόμενο project του. «Περιμένετε, ο Τζέισον Μπλαμ; Όντως;» είπε ο Μπάρκερ. Και τότε χάθηκε η σύνδεση. Ο Μπάρκερ πέρασε τις επόμενες ώρες στο αεροπλάνο διερωτώμενος αν αυτό που είχε ακούσει ήταν αλήθεια ή αποκύημα της φαντασίας του.

Η πρεμιέρα στο TIFF τον Σεπτέμβριο του 2025 έγινε στο Midnight Madness Block και δύο μέρες αργότερα η Focus Features αγόρασε τα δικαιώματα διανομής έναντι \$14-15 εκατομμυρίων, την υψηλότερη τιμή που έχει δοθεί ποτέ για ταινία του είδους στην ιστορία του φεστιβάλ.

Στα ταμεία έγινε κάτι που το horror δεν έχει συνηθίσει: η ταινία δεν έπεσε μετά το πρώτο Σαββατοκύριακο, ανέβηκε. Και συνέχισε να ανεβαίνει. Και κάπως έτσι το «Obsession» έσπασε το ρεκόρ που κρατούσε εδώ και 27 χρόνια το «Blair Witch Project».

Ο Μπάρκερ δεν είναι η μόνη περίπτωση YouTuber που εισέβαλε με το έτσι θέλω στην κινηματογραφική βιομηχανία. Ο γνωστός επίσης YouTuber **Markiplier** σκηνοθέτησε και χρηματοδότησε μόνος του τη horror ταινία «Iron Lung», που έκανε \$50 εκατομμύρια με budget \$3 εκατομμυρίων. Το «Backrooms» του **Κέιν Πάρσονς** για την A24 ακολούθησε την ίδια λογική, καθώς στα 16 του ο Πάρσονς σκηνοθέτησε και ανέβασε στο YouTube τη δική του μικρού μήκους «Backrooms» ταινία, με αποτέλεσμα να τον προσλάβει η A24. Όλοι τους ξεκίνησαν από το YouTube κι έφτασαν στις αίθουσες χωρίς να περάσουν από τα συμβατικά στάδια. Ο Μπάρκερ το είπε ξεκάθαρα: «Το YouTube με δίδαξε μέσα από τα comments ότι το κοινό είναι πολύ πιο έξυπνο απ' ό,τι νομίζουμε», δεν χρειάζεται να του τα δίνεις όλα στο πιάτο. Φαίνεται πως οι YouTubers μέσα από τη σχέση τους με το κοινό έχουν καταφέρει να μάθουν καλύτερα τι χρειάζεται απ' ό,τι τα μεγάλα στούντιο. Γι' αυτό και τα στούντιο τρέχουν να κλείσουν συμβόλαια στον ένα μετά τον άλλο. Μένει να δούμε τι αποτέλεσμα θα έχει όλο αυτό στην τέχνη της αφήγησης στο σινεμά.

Τώρα ο Μπάρκερ γράφει και σκηνοθετεί το reboot του «Texas Chainsaw Massacre» για την A24 και ετοιμάζει νέο πρωτότυπο horror film για τη Universal. Από το ίδιο διαμέρισμα που μοιράζεται ακόμα με τον Κούπερ Τόμλινσον, εκεί όπου έκαναν edit τρία sketches την εβδομάδα για να επιβιώσουν. **Α**

Βασίλης Καραποστόλης

Όταν παύουν τα αισθήματα, πληθαίνουν οι παραισθήσεις

Με αφορμή το νέο του βιβλίο, «Η ανάγκη της εμπύκωσης», ο ομότιμος καθηγητής Πολιτισμού και Επικοινωνίας μιλά για τη σύγχρονη εποχή της ψυχικής κόπωσης και της εσωτερικής παραίτησης.

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΗΜΟΥ

Ο ομότιμος Καθηγητής Πολιτισμού και Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο Βασίλης Καραποστόλης έχει δημοσιεύσει δεκάδες μελέτες και δοκίμια για την κοινωνική συμπεριφορά και τα ήθη στον σύγχρονο κόσμο, καθώς και λογοτεχνικά έργα, από το 1995 και ύστερα, τα περισσότερα από τις εκδόσεις Πατάκη. Το νέο του βιβλίο, «Η ανάγκη της εμπύκωσης» (εκδ. Πατάκη), θίγει το σημαντικό θέμα της έλλειψης ψυχικών εφοδίων υψηλής τάσης από την ανθρωπινή δράση στην εποχή μας, ερευνώντας αφενός τις αιτίες που οδήγησαν σε αυτήν την κατάρτιση και αφετέρου τις πιθανότητες ανάκαμψης.

Ο Βασίλης Καραποστόλης μας μίλησε τόσο για τους λόγους που τον οδήγησαν στη συγγραφή του συγκεκριμένου βιβλίου όσο και για τους κινδύνους που εγκυμονεί η διαιώνιση αυτού του σημαντικού προβλήματος που πραγματεύεται η «Ανάγκη της εμπύκωσης» και γενικότερα τα βιβλία που γράφει τα τελευταία χρόνια.

— Το νέο σας βιβλίο πραγματεύεται ένα σοβαρό θέμα της εποχής μας, την έλλειψη αυτοπεποίθησης και ψυχικού σθένους, προκειμένου ο άνθρωπος να στοχεύσει ψηλά και να βελτιώσει πτυχές του εαυτού του, ξεπερνώντας τις αναστολές του και τα εμπόδια που συναντά καθημερινά στον δρόμο του. Ποια ήταν η αφορμή που σας οδήγησε στο να γράψετε ένα βιβλίο γι' αυτό το μείζον κοινωνικό ζήτημα;

Την αφορμή για τη συγγραφή του βιβλίου μου την έδωσε η παρατήρηση ότι όλο και λιγότεροι άνθρωποι στις μέρες μας κρατάνε το τιμόνι της ζωής τους στα χέρια τους. Δεν είναι ότι οι καταστάσεις τους παρασέρνουν, είναι μάλλον ότι τους λείπει η θέληση να χαράξουν την πορεία τους. Σήμερα σπανίως θα δούμε άτομα να βάζουν όλη τους την ψυχή σε όσα επιχειρούν. Είναι σαν να διστάζουν να δοθούν ακόμα και σ' αυτά που δηλώνουν πως επιθυμούν πολύ. Το αποτέλεσμα είναι να συσσωρεύεται μέσα τους ένα αδιάθετο δυναμικό. Τα ριζικά σχέδια αναβάλλονται, το ίδιο και οι πράξεις και τα συναισθήματα. Βασικός στόχος του βιβλίου ήταν να ερευνήσει τις αιτίες αυτής της λιποψυχίας και τα μέσα που υπάρχουν ώστε να μην γίνει χρόνια πάθηση.

— Θεωρείτε, δηλαδή, ότι αυτή είναι μια κατάρτιση του σημερινού ανθρώπου που απειλεί να διαβρώσει ολόκληρο των πολιτισμό μας;

Ο κίνδυνος είναι υπαρκτός, γιατί ο σύγχρονος πολιτισμός, με όλη του τη φαντασμαγορία, κάνει τον άνθρωπο να ξεχνά τη δειλία του, να ξεχνά πως έχει φτάσει στο σημείο να φοβάται μήπως «πέσει έξω», αν νιώσει μια δυνατή συγκίνηση για ένα πρόσωπο ή για μια ιδέα ή για μια υπόθεση. Το να περικόπτεται προκαταβολικά αυτό που αισθάνεται είναι ο πιο ταπεινωτικός αυτο-

ακρωτηριασμός. Αυτό συμβαίνει σήμερα. Και όλοι οι μηχανισμοί του πολιτισμού – με τη μαζική διασκέδαση, με τον κατακλυσμό από εικόνες και ήχους – πασχίζει να συγκαλύψει το μειωτικό γεγονός ότι φιμώνεται προγραμματικά η καρδιά. Οι συνέπειες, όμως, δεν αποφεύγονται. Όταν παύουν τα αισθήματα, πληθαίνουν οι παραισθήσεις. Αφού η καρδιά σιωπά, το μυαλό πλάθει ό,τι το βολεύει.

— Όπως συχνά συμβαίνει σε κείμενα φιλοσοφικού στοχασμού, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, είναι πολλές οι φορές που καταφεύγετε σε παραδείγματα από τη μυθολογία και τη λογοτεχνία, για να καταστήσετε τα επιχειρήματά σας πιο πειστικά. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η μέθοδος αυτή συνεχίζει να είναι αποτελεσματική, σε μια εποχή τόσο ορθολογιστική όσο είναι η δική μας;

Παρά τα όσα λέγονται, ο ορθολογισμός στην εποχή μας δεν έχει αρκετή πειθώ. Αυτό εξηγείται εύκολα, αν λάβουμε υπόψη μας την εξής αντίφαση: από τη μία, γίνεται λόγος για την ανάπτυξη της ανθρώπινης νόησης κι από την άλλη, τονίζεται η άκρα περιπλοκότητα του κόσμου. Λέγεται ότι ο κόσμος είναι υπερβολικά περίπλοκος για να τον καταλάβουμε, αλλά παράλληλα για όλα υπάρχει μία εξήγηση.

Είναι φανερό πως έτσι η ίδια η λογική παραμερίζεται. Επόμενο είναι ο μύθος και η τέχνη που προσελκύουν το ενδιαφέρον. Όχι για να υποκαταστήσουν την πραγματικότητα, αλλά για να αναδείξουν τι επιθυμεί ο άνθρωπος πέρα από την πραγματικότητα. Κατά βάθος, ο καθένας θα ήθελε να πάει έστω και ένα βήμα πιο πέρα από εκεί που βρίσκεται.

— Υπάρχουν φορές που εμπνευστήκατε θέματα βιβλίων σας από μαθήματα που έχετε διδάξει ή από τη συναναστροφή σας με τους φοιτητές; Αν ναι, μπορείτε να μας δώσετε ένα παράδειγμα;

Μερικές φορές, περιστατικά που συνέβησαν στη διάρκεια των μαθημάτων, μου έδωσαν λαβή για σκέψεις που αναπτύχθηκαν αργότερα στα βιβλία μου. Όταν βρίσκεται κανείς κοντά στους νέους, συναντά συχνά το φαινόμενο της μεταστροφής. Κάποτε, όταν ανέθεσα σε έναν ανήσυχο, ταραξία φοιτητή έναν ρόλο οργανωτή, αποκάλυψε ικανότητες που ούτε οι άλλοι ούτε ο ίδιος φανταζόταν πως είχε. Δεν υπάρχει νεανική ψυχή που να μην τρέφεται από μια προσμονή. Περιμένει να την εμπιστευτούμε, αλλά όχι για να πράξει αυτά που εμείς θα προτιμούσαμε. Η θέληση δεν μεταβιβάζεται, δεν μεταφτυεύεται. Φυτρώνει μόνη της ή δεν φυτρώνει.

— Διαβάζοντας την «Ανάγκη της εμφύχωσης», μου ήρθε στον νου το διάσημο δοκίμιο «Ο μύθος του Σισύφου» (1942), του Αλμπέρ Καμύ, ειδικά στα σημεία όπου ο φιλόσοφος μιλάει για την έλλειψη ελευ-

θερίας στις ανθρώπινες κοινωνίες και τη σημασία της «εξέγερσης». Υπάρχουν σημεία στο βιβλίο σας όπου συναντάτε τη σκέψη του Καμύ;

Ο Σίσυφος είναι καταδικασμένος σε μια εργασία δίχως νόημα. Τιμωρημένος από τους θεούς, δεν κάνει τίποτα άλλο από το να σπρώχνει έναν βράχο ως την κορυφή κάποιου βουνού και να τον βλέπει κατόπι να ξαναπέφτει. Κατά τον Καμύ, στο τέλος ο καταραμένος θνητός αποδέχεται το πεπρωμένο του – είναι μια νίκη της συνείδησής του απέναντι στην κακομοιρία.

Στο βιβλίο μου ερμηνεύω έναν άλλο μύθο που αναφέρεται κι αυτός σε μια καταδίκη. Μας μιλά για την Ηώ, που είναι καταδικασμένη να ερωτεύεται συνεχώς τα όμορφα πράγματα και πρόσωπα τα οποία εμφανίζονται μπροστά της κάθε πρωί. Αναπόφευκτα, η ομορφιά τους θα γεράσει και η ερωτευμένη ψυχή θα βρεθεί σε δύσκολη θέση, αντιμέτωπη με τη φθορά. Ο Σίσυφος είναι καταδικασμένος να αγκομαχά από το παράλογο. Η Ηώ να αναστενάζει από το ανέφικτο. Προτού έρθει η φθορά όμως, μπορεί να χαιρέσει τον έρωτά της – και να χαιρέσει επίσης με την ιδέα πως οι γλυκιές στιγμές ίσως έχουν κάτι που ο χρόνος αδυνατεί να κλέψει. Με μια τέτοια προσδοκία, η ζωή για τον άνθρωπο παύει να είναι ένα φορτίο που δεν ελαφρώνει ποτέ.

— Ο Τζορτζ Όργουελ στο δυστοπικό του μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας «1984» (1949), μιλάει για το τέλος της ελεύθερης βούλησης, όταν ζει κανείς για καιρό κάτω από ένα απολυταρχικό καθεστώς. Πιστεύετε σε αυτό το συμπέρασμα του Όργουελ ή, κατά τη γνώμη σας, η ελεύθερη βούληση δεν εξαφανίζεται ποτέ εντελώς;

Οι προβλέψεις του Όργουελ επιβεβαιώθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο, το θέμα της ανθρώπινης βούλησης παραμένει ανοιχτό. Ναι μεν, καθώς εδραιώνεται το καθεστώς των αυτοματισμών και των ελέγχων από τα πάνω, στενεύει το περιθώριο των ατομικών επιλογών, όμως, ακριβώς επειδή στενεύει, γίνεται και πιο αισθητό το τι διακυβεύεται εκεί. Ίσως δίνεται ο τελευταίος αγώνας ανάμεσα στην ελευθερία και την υποδούλωση. Γιατί ανεξάρτητα από το τι έχει αποδώσει η εκπαίδευση κατά τους νεότερους χρόνους, έχει τουλάχιστον αφήσει στη συνείδηση πολλών τον σπόρο μιας αόριστης ανάγκης για πρωτοβουλία. Οι άνθρωποι διδάχτηκαν πως μπορούν να σκέφτονται ελεύθερα, διαπίστωσαν όμως ότι αυτό κατέληξε να είναι μεγάλη πολυτέλεια. Τους κοστίζει που είναι υποχρεωμένοι να προσποιηθούν πως έπασαν θύματα ενός παγκόσμιου ψέματος. Ξέρουν πως δεν έδωσαν τη μάχη που μπορούσαν να δώσουν και την οποία όφειλαν στον καλύτερο εαυτό τους. Έτσι έχουν τη φαντασία για ύστατο καταφύγιο. Εκεί θα κριθεί το ζήτημα στο μέλλον. Ο χώρος της φαντασίας θα είναι ο πιο καθοριστικός κοινωνικός και πολιτικός στίβος τα επόμενα χρόνια.

— Ποιες προοπτικές υπάρχουν για το τι θα συμβεί στον χώρο αυτό;

Είναι γεγονός ότι η φαντασία σήμερα χειραγωγείται με πάμπολλους τρόπους. Αν το συνειδητοποιήσουμε αυτό, ίσως υπάρξει αντίδραση. Γιατί, όπως κι η ελπίδα, έτσι και η φαντασία είναι δύσκολο να ελεγχθούν απόλυτα. Εκτός αν φτάσουμε σε μια κατάσταση υπνωτισμού, και μάλιστα ηθελημένου.

— Με ποιους τρόπους βοηθάει η εμφύχωση στην αντιμετώπιση της ψυχικής εξάντλησης και της ατολμίας; Υπάρχει δυνατότητα να «ξυπνήσει» ο άνθρωπος από αυτόν τον οικειοθελή λήθαργο;

Τα πιο λυτρωτικά και τα πιο τολμηρά επιχειρήματα του ανθρώπου συνοδεύονται πάντα από την αίσθηση πως έχει στο πλευρό του έναν αόρατο συμπαρστάτη. Τον στηρίζει ένα φιλικό πνεύμα, που δεν ήρθε αυτόκλητο, ήρθε επειδή ο άνθρωπος το ζήτησε. Κανείς δεν δρα αβοήθητος. Ο ήρωας, ο επαναστάτης, ο εφευρέτης, ο πρωτοπόρος καλλιτέχνης και, βέβαια, ο άγιος λαμβάνουν αρωγή από μια δύναμη που βρίσκεται έξω από αυτούς και που ένα μέρος της βρίσκεται μέσα τους. Για να έρθει η αρωγή πρέπει να προηγηθούν προσευχές, επικλήσεις ή οραματισμοί. Ο άνθρωπος σήμερα παραπαίει επειδή δεν ξέρει πως να ζητά ενίσχυση. Αν θαύμασε κάποιον, δεν πιστεύει πως το θαυμαστό εκείνο μπορεί να μεταγγιστεί και στον ίδιο. Στερείται πίστης, επειδή στερείται φαντασίας. Το μόνο φάρμακο, συνεπώς, είναι η φαντασία να εγκαταστήσει μέσα στον κόσμο το θαυμαστό. Κι αυτό δεν είναι αυταπάτη.

— Όπως και το προηγούμενο βιβλίο σας, το «Όταν η γνώση είναι ζωή» (2024), έτσι και η «Ανάγκη της εμφύχωσης» θίγει ένα μεγάλο κοινωνικό ζήτημα και, αφότου το εξετάζει φιλοσοφικά και επιστημονικά, προτείνει τεκμηριωμένες λύσεις. Το δοκίμιό σας αυτό ανήκει σε μια σειρά από βιβλία με κοινά μεταξύ τους χαρακτηριστικά ή το καθένα τους είναι αυτοτελές και εντελώς ανεξάρτητο;

Τα βιβλία μου τα τελευταία χρόνια είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους. Τα κεντρικά ερωτήματα που τα διαπερνούν είναι τα ακόλουθα: πού οφείλεται η κατακόρυφη μείωση της ζωτικότητας του ανθρώπου της εποχής μας και πως μπορεί η τάση αυτή να ανακοπεί; Για μένα, είναι κατάντια του πολιτισμού μας το να βλέπει κανείς τόσους νέους να βασανίζονται από τη σκέψη της «επόμενης μέρας». Οι μεγαλύτεροι τους συμβουλεύουν να προσαρμόζονται γρήγορα. Έτσι, όμως, είναι σαν να τους αναγκάζουν να γεράσουν νωρίτερα και να βλαστηθούν το κάθε ξημέρωμα που τους προσθέτει αφύσικες ρυτίδες. Τίποτα δεν ωριμάζει υπό πίεση. **A**

Βασίλης Καραποστόλης
Η ανάγκη της εμφύχωσης
της εμφύχωσης
εκδ. ΠΑΤΑΚΗ

Ο χώρος της φαντασίας θα είναι ο πιο καθοριστικός κοινωνικός και πολιτικός στίβος τα επόμενα χρόνια. Εκεί θα κριθεί το ζήτημα στο μέλλον.

Ξένια Κούρτογλου

Όταν περνάμε
το τούνελ,
νιώθουμε ότι
δεν υπάρχει φως.
Κι όμως, υπάρχει.

Της ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΚΑΜΠΟΣΟΥ

Φωτό: ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

Με αφορμή το νέο της βιβλίο, «Το τούνελ», η Ξένια Κούρτογλου μιλά για τις απώλειες, τους χωρισμούς, τις ανατροπές της ζωής, τη σημασία των ορίων και την ψυχική ανθεκτικότητα, που μας βοηθά να ξανασταθούμε στα πόδια μας.

Ολοι κάποια στιγμή στη ζωή μας καλούμαστε να διασχίσουμε το δικό μας «τούνελ». Μια απώλεια, ένας χωρισμός, μια προδοσία, μια επαγγελματική αποτυχία ή μια απρόσμενη ανατροπή μπορεί να μας φέρει αντιμέτωπους με τον φόβο, την αβεβαιότητα και την αίσθηση ότι έχουμε χάσει τον προσανατολισμό μας. Με αφορμή την κυκλοφορία του νέου της βιβλίου «**Το τούνελ – 49+2 ιστορίες ψυχικής ανθεκτικότητας**» (εκδόσεις Key Books), η Ξένια Κούρτογλου μιλά για τις δυσκολίες που δοκιμάζουν τον άνθρωπο, τα στάδια που οδηγούν στην ανάκαμψη, τη σημασία της αυτογνωσίας και των προσωπικών ορίων, αλλά και για τη δύναμη που κρύβουμε μέσα μας, ακόμη και όταν δεν μπορούμε να τη δούμε.

— Το νέο σας βιβλίο έχει τίτλο «**Το τούνελ**». Τι συμβολίζει για εσάς αυτή η μεταφορά και γιατί επιλέξατε να τη χρησιμοποιήσετε ως κεντρικό άξονα του βιβλίου;

Το βιβλίο περιλαμβάνει 49+2 ιστορίες ψυχικής ανθεκτικότητας. Κάθε φορά που ένας άνθρωπος περνά μια δυσκολία στη ζωή του, τη διαχειρίζεται και τελικά την ξεπερνά, βγαίνει από αυτήν πιο ανθεκτικός – ακόμη κι αν εκείνη τη στιγμή δεν μπορεί να το δει. Η περίοδος της δοκιμασίας μοιάζει με ένα σκοτεινό τούνελ. Αυτή η εικόνα αποτυπώνει ακριβώς τη διαδρομή που ακολουθεί ο άνθρωπος μέχρι να ξαναβρεί το φως.

— Υπήρξαν προσωπικές εμπειρίες που σας έκαναν να κατανοήσετε βαθύτερα την έννοια της ψυχικής ανθεκτικότητας και επηρέασαν τη συγγραφή αυτού του βιβλίου;

Έχω περάσει πάρα πολλά τούνελ στη ζωή μου. Από τα δεκαεπτά μου ξεκίνησαν οι μεγάλες δοκιμασίες, σε προσωπικό, επαγγελματικό αλλά και φιλικό επίπεδο. Τούνελ περνάς όταν σε προδώσει ένας άνθρωπος που εμπιστευόσουν, όταν χάσεις τη δουλειά σου, όταν βιώσεις έναν δύσκολο χωρισμό ή μια μεγάλη απώλεια. Ο στόχος μου μέσα από το βιβλίο είναι να περάσω το μήνυμα ότι, ακόμη και όταν κάποιος νιώθει απελπισία και πιστεύει πως δεν υπάρχει φως μπροστά του, το φως υπάρχει. Και ο τρόπος να το δει είναι μέσα από τη δική του εσωτερική δύναμη. Αυτό περιγράφουν οι ιστορίες του βιβλίου. Υπάρχει βέβαια και μία περίπτωση που ο ήρωας δεν καταφέρνει να επανέλθει σε μια νέα κανονικότητα – είναι η προτελευταία μεγάλη ιστορία. Στις υπόλοιπες, οι ήρωες έρχονται αντιμέτωποι με μια ανατροπή, ένα σοκ, μια απρόβλεπτη δυσκολία. Μετά τον αρχικό πόνο και το ερώτημα «και τώρα τι κάνουμε;», βρίσκουν σταδιακά έναν νέο δρόμο. Και όταν βγαίνουν από το τούνελ, είναι πιο σοφοί και πιο δυνατοί. Απλώς δεν μπορούν να το δουν όσο βρίσκονται μέσα σε αυτό. Όπως δεν μπορούσα να το δω κι εγώ στα δικά μου τούνελ.

— Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις που συναντούν οι ήρωες των ιστοριών σας και ποια κοινά στοιχεία ενώνουν τις διαδρομές τους;

Οι ιστορίες αφορούν όλους τους τομείς της ζωής: την υγεία, την εργασία, τα οικονομικά, τους χωρισμούς, τη δυσκολία να ξαναχτίσεις τη ζωή σου από την αρχή μετά από μια καταστροφή. Αυτό που θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι στο τέλος κάθε ιστορίας υπάρχει ένα συμπέρασμα ή ένα ερώτημα προς τον αναγνώστη, ώστε να αναλογιστεί τη δική του ζωή και τις δικές του επιλογές.

— Είναι εύκολο να καλλιεργήσει κανείς την ψυχική του ανθεκτικότητα; Και πώς μπορεί να το πετύχει;

Έχω δημιουργήσει μια μέθοδο που βασίζεται στα «**Επτά Α**», δηλαδή στα επτά στάδια που περνά ένας άνθρωπος μετά από μια μεγάλη απώλεια. Το 1ο στά-

διο είναι η **Αναγνώριση** και το ερώτημα που πρέπει κανείς να κάνει εδώ είναι: Τι ακριβώς έγινε; Τι μου συμβαίνει; Εάν ο πόνος είναι πάρα πολύ έντονος, ο άνθρωπος έχει την υποσυνείδητη ψυχολογική διέξοδο να μην αναγνωρίζει τι έγινε – δεν μπορεί να το πιστέψει. Το 2ο στάδιο είναι η **Αποδοχή**. Αποδοχή, όμως, δεν σημαίνει ότι μ' αρέσει η καινούργια κατάσταση, ούτε σημαίνει ότι συμφωνώ. Το ερώτημα εδώ είναι πόσο εύκολο ή δύσκολο μου είναι να αποδεχτώ τα νέα δεδομένα, ακόμα κι αν εγώ δεν τα επιθυμώ, δεν τα προκάλεσα ή δεν τα επέλεξα. Αν ο άνθρωπος μπορεί να αποδεχθεί, ζει πολύ καλύτερα, γιατί δεν ασχολείται με το να ελέγξει τους άλλους και τις καταστάσεις. Στο 3ο στάδιο πάμε στην **Αυτοπαράτηση**: Εδώ είναι σημαντικό ο άνθρωπος να δει τον εαυτό του σαν τρίτος, από απόσταση, και να αναρωτηθεί: Πού εστιάζω τη σκέψη μου; Είναι σημαντικό να παρατηρήσω τι σκέφτομαι, πώς νιώθω, να καταλάβω πού βρίσκομαι. Το 4ο είναι ο **Αναλογισμός**. Εδώ είναι πολύ σημαντικό να πάμε πίσω σε γεγονότα, καταστάσεις και αποφάσεις και να δούμε αντικειμενικά εμείς πού συμμετείχαμε, πώς επηρέασαμε αυτό που μας συνέβη, ποιο είναι το δικό μας μερίδιο ευθύνης. Το επόμενο, 5ο στάδιο είναι η **Αναπλαισίωση**. Πώς μπορώ να δω αυτή την απώλεια κάτω από ένα πρίσμα που με βοηθάει στο εδώ και τώρα; Π.χ.: «με απέλυσε, μήπως είναι καιρός να φτιάξω κάτι δικό μου»; «Η «με χώρισε, μήπως τελικά αυτός ο γάμος δεν ήταν ταιριαστός; Μήπως είναι ένα τέλος που μπορεί να σηματοδοτήσει μια νέα αρχή στη ζωή μου»; Στο 6ο στάδιο φτάνω στην **Αισιοδοξία** και στην **Ανακάλυψη**. Τι καλό μπορώ να αποκομίσω μέσα από αυτή την εμπειρία; Στην περίπτωση της απόλυσης, για παράδειγμα, μπορώ ενδεχομένως να αποκτήσω εμπειρία ώστε στην επόμενη μου δουλειά να μην επαναλάβω λάθη ή να προλάβω καταστάσεις. Στην περίπτωση του χωρισμού, θα μπορούσα να φροντίσω να είμαι πιο εστιασμένη@ και δοτικ@ με την επόμενη σχέση μου ή, πριν την κάνω, να σιγουρευτώ ότι με αυτόν τον άνθρωπο ταιριάζουμε. Το τελευταίο στάδιο είναι η **Ανάκαμψη** ή **Ανάπτυξη**. Εδώ, αναλαμβάνουμε δράση και πάμε να δούμε τη νέα πίστα. Το πόσο χρόνο παίρνει το κάθε στάδιο για τον κάθε άνθρωπο είναι διαφορετικό.

— Στο βιβλίο αναδεικνύετε τη σημασία των προσωπικών ορίων. Γιατί δυσκολευόμαστε τόσο συχνά να πούμε «όχι», ακόμη κι όταν γνωρίζουμε ότι κάτι μας βλάπτει;

Αυτό συμβαίνει συνήθως σε ανθρώπους με χαμηλή αυτοεκτίμηση, οι οποίοι έχουν μεγάλη ανάγκη από την αποδοχή των άλλων. Επειδή ο ίδιος δεν εκτιμάει τον εαυτό του, δεν έχει καλή σχέση με το ποιος είναι και φοβάται μη χάσει τον άλλον ή μην τον χαρακτηρίσουν κάπως, λέει ναι σε πράγματα που δεν θα ήθελε πραγματικά. Εκεί είναι που οι περισσότεροι άνθρωποι χάνουμε τα όρια, γιατί τα όρια δεν τα βάζουμε για τους άλλους αλλά για εμάς, για τη δική μας προστασία – θέμα που ξεκινάει από τον τρόπο που οι γονείς βάζουν τα όρια στα παιδιά τους.

— Από τις 51 ιστορίες του βιβλίου, υπάρχει κάποια που σας αγγίζει περισσότερο σε προσωπικό επίπεδο;

Είμαι ιδιαίτερα ταυτισμένη με δύο ιστορίες που αφορούν γυναίκες οι οποίες έχουν χτίσει μια επιτυχημένη επαγγελματική και οικογενειακή ζωή, αλλά έχουν χάσει την ελπίδα ότι θα βρουν έναν σύντροφο. Στη μια ιστορία, εκεί που δεν το περιμένει η ηρωίδα μας συναντάει τον πρίγκιπά της μέσα σε ένα καράβι για ένα νησί. Όπως περνάει αυτός από δίπλα της, πέφτουν ο ένας πάνω στον άλλον και γνωρίζονται.

— Ζούμε σε μια εποχή όπου η επιτυχία και η ευτυ-

χία προβάλλονται διαρκώς, ιδιαίτερα μέσα από τα social media. Πόσο εύκολο είναι σήμερα να παραδεχτούμε ότι δυσκολευόμαστε ή ότι χρειαζόμαστε βοήθεια;

Σε γενικές γραμμές είναι δύσκολο. Θα το παραδεχτούμε σε πολύ κοντινούς ανθρώπους, από τους οποίους μπορεί να ζητήσουμε βοήθεια, αλλά τώρα πια έχουμε και παραδείγματα ανθρώπων που έχουν στο ενεργητικό τους αποτυχίες, αλλά προχώρησαν, τις ξεπέρασαν και το μοιράζονται δημόσια. Έχω κάνει αρκετές έρευνες για την αποτυχία στη ζωή και για τα στάδια μέχρι την επιτυχία, που περιλαμβάνουν πάντα πολλές αναποδιές, και βλέπω ότι η αποτυχία αντιμετωπίζεται ως ρετινιά. Όσον αφορά τα social media, σε μια έρευνα που έκανα στο παρελθόν για την επίπτωσή τους στην ψυχολογία των ανθρώπων, το 40% των νέων απαντούσαν ότι παθαίνουν κατάθλιψη παρακολουθώντας τα social. Αυτό είναι περίεργο διότι γνωρίζουν ότι, συχνά, αυτά που ποστάρει ο καθένας είναι σε μεγάλο βαθμό ψεύτικα, κάτι που δείχνει την ανάγκη του ανθρώπου να νιώσει ότι περνάει όντως καλά και να αιστανθεί σημαντικός μέσα από την επιβεβαίωση των likes.

— Σε κάποιο σημείο του βιβλίου θέτετε το ερώτημα: «Εσύ μπορείς να γράψεις το τέλος στο δικό σου παραμύθι»; Τι σημαίνει αυτό στην πράξη;

Σημαίνει ότι, όσο περνούν τα χρόνια, χρειάζεται να αναθεωρούμε και να διαμορφώνουμε νέες πεποιθήσεις. Να μην είμαστε έρμια της ζωής που απλά μας πάει και μας παρασύρει. Για να μπορείς, όμως, να την πηγαίνεις εσύ τη ζωή σου, χρειάζεται να ξέρεις πολύ καλά ποιος είσαι, πού θέλεις να πας, πώς, γιατί, και να είσαι σίγουρος γι' αυτά. Και ο τρόπος να το κάνεις είναι να περάσεις πρώτα από μια καλή διαδικασία αυτογνωσίας, να πετάξεις από πάνω σου τις πεποιθήσεις που σου είναι φορεμένες από τους γονείς σου ή από την κοινωνία. Αυτή είναι η μεγάλη ικανότητα της αυτογνωσίας.

— Έχοντας μελετήσει επί δεκαετίες την ανθρώπινη συμπεριφορά, θεωρείτε ότι οι άνθρωποι σήμερα είναι περισσότερο ή λιγότερο ψυχικά ανθεκτικοί σε σχέση με παλαιότερες γενιές;

Είτε μιλάμε για κάποια παλαιότερη γενιά είτε μιλάμε για σημερινούς ανθρώπους, η αντίδρασή τους απέναντι στην απώλεια ή στο εκάστοτε τούνελ είναι πάνω κάτω η ίδια. Απλώς τώρα δεν έχουν το ταμπού να ζητήσουν βοήθεια.

Αυτό που βλέπω ως μεγάλη διαφορά είναι ότι πλέον αναγνωρίζουμε πως η ψυχική υγεία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της συνολικής μας υγείας. Αυτή τη στιγμή ένα 10% περίπου των Ελλήνων κάνουν ψυχοθεραπεία κι ένα 27% κάνουν κάτι για την προσωπική τους ανάπτυξη – είτε διαβάζουν βιβλία αυτοβελτίωσης, είτε παρακολουθούν σχετικά σεμινάρια, είτε έχουν έναν μέντορα ή coach. Όλοι αυτοί που δουλεύουν συστηματικά με τον εαυτό τους βλέπουν μεγάλη βελτίωση στη ζωή τους.

— Τι θα συμβουλευάτε έναν άνθρωπο που αυτή τη στιγμή βρίσκεται μέσα στο δικό του «τούνελ» και δυσκολεύεται να δει διέξοδο;

Θα του έλεγα να καλλιεργήσει μια νοοτροπία που αποδέχεται ότι στη ζωή δεν είναι όλα ρόδινα. Όπως έχουμε αποδεχτεί ότι υπάρχουν τέσσερις εποχές, έτσι χρειάζεται να αποδεχτούμε ότι και η ζωή έχει τις δικές της εναλλαγές. Ακόμα και πράγματα τα οποία έχουμε καλοσχεδιάσει μπορεί να μη βγουν όπως τα περιμένουμε, αλλά αυτό να μην οφείλεται σε εμάς. Κατά τον αναλογισμό μας, λοιπόν, ρωτάμε τον εαυτό μας: Τι οφειλόταν σε μένα; Το διορθώνω για την επόμενη φορά. Τι δεν οφειλόταν σε μένα; Το προβλέπω για την επόμενη φορά. **Α**

Για να μπορείς να την πηγαίνεις εσύ τη ζωή σου, χρειάζεται να ξέρεις πολύ καλά ποιος είσαι, πού θέλεις να πας, πώς, γιατί, και να είσαι σίγουρος γι' αυτά

Η ATHENS VOICE

Και

D3LTA

ΜΕΤΕΤΡΕΨΑΝ ΤΟ ΘΗΣΕΙΟ ΣΕ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Άλλοι περίμεναν τον συρμό, άλλοι το «Mad about»

Της ΧΑΡΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δεν συμβαίνει συχνά να περιμένεις ένα τρένο και να καταλήγεις να χορεύεις σε μια συναυλία. Κι όμως, το βράδυ της Παγκόσμιας Ημέρας Μουσικής, στον σταθμό του Θησείου αποδείχθηκε ότι η Αθήνα ξέρει ακόμα πώς να σε εκπλήσσει.

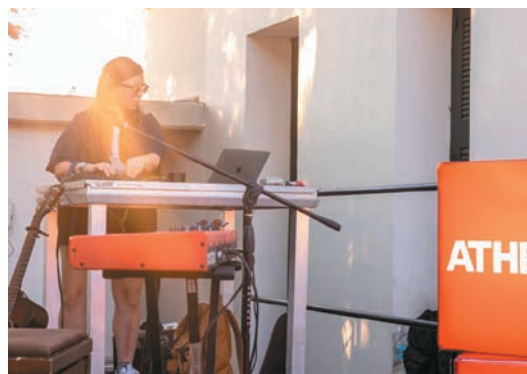
Λίγο πριν δύσει ο ήλιος, ο χώρος γύρω από τις αποβάθρες άρχισε να γεμίζει με κόσμο, μουσικές και εκείνη τη γνώριμη καλοκαιρινή αίσθηση που κάνει την πόλη να μοιάζει πιο ανάλαφρη. Η ATHENS VOICE και η Protergia, με τη συμβολή της ΣΤΑΣΥ, έδωσαν ραντεβού στο πιο ταιριαστό σημείο: σε έναν σταθμό που, έτσι κι αλλιώς, ενώνει ανθρώπους, διαδρομές και ιστορίες.

Η Τάνια Σκραπαλιώρη ανέλαβε να βάλει το soundtrack της έναρξης, στήνοντας ένα dj set που λειτούργησε ως ιδανική γέφυρα ανάμεσα στην κίνηση της πόλης και στη γιορτινή διάθεση της βραδιάς. Ο κόσμος πλησίαζε, οι παρέες μεγάλωναν και το Θησείο για λίγο έμοιαζε λιγότερο με σταθμό και περισσότερο με καλοκαιρινό μουσικό πάρτι.

Και μετά ανέβηκε στη σκηνή ο D3LTA. Με άνεση, ενέργεια και εκείνη τη σπάνια ικανότητά του να κάνει ένα live να μοιάζει ταυτόχρονα μεγάλο και προσωπικό, παρέσυρε το κοινό από το πρώτο λεπτό. Ο alt-pop ήχος του ταίριαξε ιδανικά με το σκηνικό της βραδιάς και γέμισε τον σταθμό με ρυθμό, τραγούδι και μια διάθεση που δύσκολα περιγράφεται αν δεν τη ζήσεις.

Το καλύτερο, όμως, ήταν όσα συνέβαιναν γύρω από τη σκηνή. Τα τρένα πενούσαν κανονικά λίγο πιο δίπλα, άνθρωποι που είχαν βγει απλώς για μια βόλτα σταματούσαν από περιέργεια και τελικά έμεναν για χορό, ενώ το ηλιοβασίλεμα έδινε στο σκηνικό μια σχεδόν κινηματογραφική αίσθηση. Για λίγο η Αθήνα έμοιαζε να κινείται στον ρυθμό της μουσικής.

Και κάπως έτσι, ανάμεσα στις ράγες, στα φώτα του σταθμού και στις τελευταίες αποχρώσεις του αττικού ουρανού, η πρωτεύουσα υποδέχτηκε το καλοκαίρι με τον καλύτερο δυνατό τρόπο: δυνατά, με χαμόγελο και με τη μουσική στο τέρμα.

powered by

protergia

Επιμέλεια
ΜΑΡΙΑ-ΙΩΑΝΝΑ
ΣΙΓΑΛΟΥ

Look

FARM RIO

Παρεό tasseled printed twill €56

MOROCCANOIL

Βάλσαμο για χείλη σε απόχρωση Moroccan Mint Tea 15 gr

HAWKERS

Γυαλιά ηλίου Warwick Uptwon σε τirkουάζ

RALPH LAUREN

Καπέλο Paisley Scarf Trim Straw Fedora €60

KORRES

Επρόλαδι με λάμψη, για πρόσωπο, σώμα & μαλλιά 50 ml

TEZENIS

Ολόσωμο μαγιό τρίγωνο Timeless Look σε κόκκινο €27,99

KENTIA

Labyrinth πετσέτα θαλάσσης €19,53

CALZEDONIA

Τρίγωνο σουτιέν μπικίνι Paisley €30 και σλιπ Paisley €25

Στην παραλία
πιο επικίνδυνοι
είναι οι
ανεγκέφαλοι
παρά οι
λαγοκέφαλοι

ARCHAETYPON

Χειροποίητη τσάντα Multi €30

FREZYDERM

Αντιηλιακή κρέμα προσώπου Ac-Norm Tinted Fluid SPF50+ 50 ml

PASSADENA

Ανοιχτό γυναικείο κιμονό Desigual €70

MITSUKO

Σαγιονάρες με jelly τρυπητή φάσα και φελλό σε κόκκινο χρώμα

KERASTASE

Soleil Set (σαμπουάν και μάσκα για μετά τον ήλιο & διφασικό σπρέι για αντιηλιακή προστασία)

ΛΟΙΠΟΝ, ΤΙ ΛΕΣ ΓΙ' ΑΥΤΟ;

Της ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΓΛΥΝΙΑΔΑΚΗ

Μελίσα Κωτσάκη «Αντοχή υλικών»: Πώς να μιλήσεις για τις πιέσεις που υφίστανται τα ΛΟΑΤΚΙ+

Στη μηχανική τα σώματα υφίστανται πιέσεις. Κι όταν υφίστανται πιέσεις, αντιδρούν. Ορισμένα λυγίζουν, άλλα υποχωρούν, συρρικνώνονται, γκρεμίζονται ή σπάνε. Λόγου χάριν οι γέφυρες: ενώνουν δύο διαφορετικές γεωγραφίες και συνεπώς είναι ευάλωτες στην καταπόνηση. Η οι παλιοί φίλοι, που είναι οι γέφυρες μνήμης με το παρελθόν μας. Η οι κολόνες των σπιτιών και των κτιρίων, που έχουν «τάσεις θλίψεως», δηλαδή δέχονται πιέσεις συρρικνώσεως, επειδή σπκώνουν άλλα σώματα. Όπως οι γονείς. Οι καλοί φίλοι. Οι σύντροφοι.

Όλες αυτές οι πιέσεις επιφέρουν τη λεγόμενη «κόπωση υλικού», το σημάδεμα του σώματος, δηλαδή, που οφείλεται στη διαρκή καταπόνηση από επαναλαμβανόμενες τάσεις. Άλλα σώματα αντέχουν περισσότερο, άλλα λιγότερο. Καμιά φορά νομίζουμε ότι τα σώματα με σκληρότητα, σώματα δηλαδή που έχουν μεγάλη αντίσταση στην εισδοχή νέων σωμάτων μέσα τους, είναι και τα πιο ανθεκτικά. Όχι πάντα όμως. Συχνά, τα σκληρά σώματα είναι αυτό που λέμε «ψαθυρά» – δηλαδή, όταν σπάνε, σπάνε μια κι έξω, χωρίς προειδοποίηση. Εν αντιθέσει, ας πούμε, με τα «όλιμα», τα οποία προειδοποιούν, παραμορφώνονται πριν σπάσουν.

Οποιαδήποτε τέτοια παραμόρφωση ή κατάρρευση ονομάζεται «αστοχία υλικού». Είναι η κατάσταση στην οποία το σώμα δεν αντέχει άλλο τις επαναλαμβανόμενες πιέσεις: πώς να το κάνουμε, σώμα είναι κι αυτό. Συνεπώς, αν ο σκοπός είναι να αποφευχθεί η αστοχία υλικού, πρέπει να εξερευνηθεί κανείς πώς ενισχύεται η αντοχή υλικού. Πώς δηλαδή ένα σώμα αντιστέκεται και αντέχει υπό την πίεση των καταποντικών φορτίων.

Τι σχέση έχουν όλα αυτά με ένα κουίρ βιβλίο; Είναι ο τρόπος, η ιδιαίτερη γεωγραφία που διάλεξε η Μελίσα Κωτσάκη για να μιλήσει για τις πιέσεις που υφίστανται τα ΛΟΑΤΚΙ+ σώματα, πρωτίστως, αλλά και όλα τα ανθρώπινα σώματα εν γένει: σώματα και ψυχισμοί, που εδώ εκλαμβάνονται ως ενιαίο σύνολο. Ο ανθρώπινος ψυχισμός, το ανθρώπινο σώμα, βλέπετε, υπόκειται κι αυτό σε πιέσεις. Όλιμο (συνήθως) καθώς είναι, θλίβεται και συνθλίβεται, συρρικνώνεται και λυγίζει και ενδορρήγνυται (καταρρέει δηλαδή προς τα μέσα – αυτό που στα αγγλικά λέμε implosion). Για να μη μιλήσουμε για τα κοντινά του σώματα, που εκρήγνυται κι αυτά από συμπάθεια. Η για τα ΛΟΑΤΚΙ+ σώματα, ξανά, που υφίστανται πιέσεις όπως όλα τα άλλα, μα συχνά πιο επώδυνα, καθότι ανομολόγητα.

Το λοξό λεξιλόγιο περί αντοχής υλικών διάλεξε η Κωτσάκη για να εξηγήσει στον εαυτό της πώς και γιατί η πρώτη πρώτη εμπειρία εγκατάλειψης που θυμάται γέννησε μέσα της μια αίσθηση πως η ζωή είναι άδικη. Κι όσο επαναλαμβανόταν αυτή η αδικία, όσο δηλαδή την έβρισκαν ξανά και ξανά οι αποχωρισμοί – από ανθρώπους, σπία, πόλεις, από την ίδια την αίσθηση ταυτότητας –, τόσο το συναίσθημα της αδικίας μετατρέποταν σε φόβο εγκατάλειψης. Κι ο

φόβος εγκατάλειψης σε μια πρώιμη γεύση του φόβου του θανάτου.

Αν κάνουμε ένα βήμα πίσω, ίσως θυμηθούμε εδώ ότι ο παππούς της σύγχρονης δυτικής σκέψης περί συναισθήματος, ο ολίγον απαισιόδοξος κύριος Φρόντ, μας κληροδότησε την ιδέα ότι ο φόβος του θανάτου και η ενόρμησή του είναι μια κατάσταση αναπόφευκτη: η βασική συνθήκη της ανθρώπινης φύσης. Τι σοί αντοχή υλικού, συνεπώς, να περιμένει κανείς μπροστά σε μια τόσο μεγάλη πίεση/θλίψη;

Ευτυχώς, νεότεροι ψυχαναλυτές δεν είχαν την ίδια απαισιοδοξία: ο Ντόναλντ Γουίνικωτ, λ.χ., μας εξηγεί πως ο φόβος θανάτου (υποείδος του γενικού «φόβου κατάρρευσης») δεν είναι παρά ο φόβος για ένα γεγονός που έχει ήδη συντελεστεί στο παρελθόν, απλώς εμείς δεν είχαμε ακόμα σχηματίσει την ταυτοτική έννοια του «εγώ» για να καταλάβουμε ότι συνέβαινε σ' εμάς. Να μια πρώτη άμυνα προς την αντοχή υλικού λοιπόν: αν, πιο συνειδητοποιημένοι πια, καταλάβουμε ότι αυτή η απειλή του θανάτου, της εγκατάλειψης είναι έωλη, ανύπαρκτη, ή και ακίνδυνη, χάνει τον λόγο ύπαρξής της. Και δεν είμαστε καταδικασμένοι να ζούμε υπό τη σκιά της.

Δεν είμαι σίγουρη αν η Κωτσάκη κάνει συνειδητά τη σύνδεση με αυτή την ιδέα του Γουίνικωτ – τον οποίο, κατά τα άλλα, παραθέτει στο βιβλίο της –, φαίνεται όμως ότι αντιστέκεται στη φροϋδική απαισιοδοξία με την εξής λύση: η ανθεκτικότητα, λέει, είναι θέμα ευαισθησίας. Όσο πιο ευαίσθητος και τρυφερός είναι κανείς, τόσο πιο ανθεκτικός. «Βρίσκω τρομερό το γεγονός», γράφει, «πως από όλα μας το πιο επαναστατικό αλλά και το πιο ευάλωτο είναι αυτό που θα φάει την πρώτη πέτρα στο κούτελο. Αυτό που είναι στην πρώτη γραμμή της μάχης. Μα αυτό που βρίσκεται εκεί μπροστά είναι και το πιο ευαίσθητο σε αυτήν την πέτρα. Γιατί [...] το αφορά περισσότερο από όλα μας αυτή η μάχη, γι' αυτό ακριβώς είναι εκεί μπροστά και ανοίγει τον δρόμο [...] Αναρωτιέμαι λοιπόν για πόσο ακόμη άραγε θα αντέχουμε να τρώμε αυτές τις πέτρες στα κούτελά μας. Εγώ στερεύω από αυτήν την αντοχή. Ευτυχώς. Και βγαίνω, βγαίνω στο φως».

Καλή κι η αντοχή υλικών, λοιπόν, αλλά ακόμα καλύτερη η φωτερή αποκάλυψη πως ο φόβος της κατάρρευσης είναι έωλος. Όχι επειδή δεν υφίσταται. Μα επειδή, παρά τις κοπώσεις και τις πιθανές αστοχίες, το υλικό της χαράς και της ελευθερίας του να είναι κανείς το εαυτό του λάμπει τόσο δυνατά, που χάνονται οι σκίες της απόρριψης, της εγκατάλειψης, της αδικίας, του θανάτου. Συνεχίζουν όλα αυτά να υφίστανται, φυσικά, μα δεν έχουν πια δύναμη πάνω μας.

Να τι κάνει αυτή η νουβέλα, λοιπόν, με την ιδιόμορφη σύστασή της: αφού σ' έναν κόσμο ετεροκανονικό το coming out δεν σταματά ποτέ, δείχνει πώς, αν το πάρεις απόφαση και βγεις στο φως, κάθε χτύπημα σε κάνει πιο δυνατό, σοφότερο, ανθεκτικότερο, αμετανόητο, πιο χαρούμενο. Κι όλα αυτά με έναν τρόπο ποιητικό και γοητευτικό. **A**

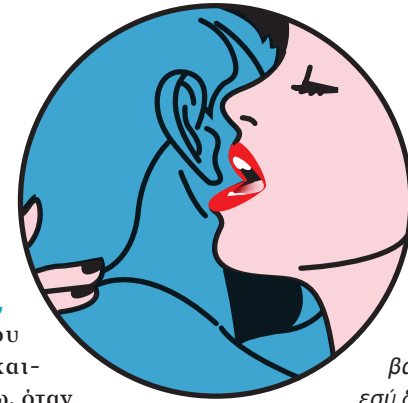

Μελίσα Κωτσάκη
Αντοχή υλικών
εκδ. Εστία

Μίλα μου Βρόμικα

RELOADED

Της ΤΖΕΝΗΣ ΜΕΛΙΤΑ

1 Είμαι άνθρωπος που επηρεάζεται εύκολα, δυστυχώς. Μου παίρνει λίγο καιρό να τα ξεχάσω, όταν συμβαίνουν άσχημα πράγματα. Πριν από λίγες μέρες, άκουσα μια συμφοιτήτριά μου να με κουτσομπολεύει μέσα στο λεωφορείο. Είχε πολύ κόσμο και ήμασταν σχεδόν πλάτη με πλάτη, μιλούσε στο τηλέφωνο κι έλεγε διάφορα για μένα και, για να σε προλάβω, το κατάλαβα ότι αναφερόταν σ' εμένα, είπε και τ' όνομα μου! Εκείνη την ώρα εκνευρίστηκα και απομακρύνθηκα από το σημείο. Το αστείο είναι ότι μου το παίζει και φίλη.

Δεν είναι περίεργο που σε επηρέασε. Δεν σε πλήγωσε μόνο το κουτσομπολιό. Σε πλήγωσε η αποκάλυψη ότι κάποια, που χαμογελά ψεύτικα μπροστά σου, λέει άλλα όταν νομίζει πως δεν την ακούει κανείς. Θα μπορούσες να τη ρωτήσεις ευθέως. Θα μπορούσες και να μην πεις απολύτως τίποτα. Υπάρχουν φορές, άλλωστε, που η πιο κομψή απάντηση δεν είναι η σύγκρουση, αλλά η αποστασιοποίηση. Το κουτσομπολιό, πάντως, λέει περισσότερα για εκείνον που το κάνει, παρά για εκείνον που γίνεται θέμα συζήτησης. Εσύ –ευτυχώς– είχες την τύχη να μάθεις τα πάντα, έστω και μ' αυτόν τον άχαρο τρόπο.

2 Τζένη μου, το δικό μου θέμα είναι κάπως άσχετο, αλλά και σχετικό ταυτόχρονα. Έχει να κάνει με το επίθετό μου, για το οποίο έχω φάει άπειρο μπουλινγκ στο σχολείο, αλλά και πολλά πειράγματα μέχρι και σήμερα. Φυσικά δεν μπορώ να το αναφέρω, για ευνόητους λόγους. Έχω φτάσει 20 χρονών και δεν αντέχω άλλο να ντρέπομαι και θέλω να το αλλάξω. Οι γονείς μου, φυσικά, διαφωνούν, γιατί αυτό το επίθετο έχει παράδοση στην οικογένεια. Τι πιστεύεις;

Καταλαβαίνω τους γονείς σου. Το επίθετο είναι ιστορία, ρίζες, οικογένεια. Καταλαβαίνω κι εσένα. Γιατί εσύ δεν κουβαλάς μόνο την ιστορία του. Κουβαλάς και όλες τις φορές που ένιωσες να κοκκινίζεις όταν κάποιος έκανε άλλο ένα προβλεπόμενο «αστείο». Αν μια μέρα αποφασίσεις να το αλλάξεις, δεν σημαίνει ότι προδίδεις την οικογένειά σου. Αν αποφασίσεις να το κρατήσεις, δεν σημαίνει ότι χρωστάς σε κανέναν να ανέχεσαι τα πειράγματα. Και οι δύο επιλογές μπορούν να είναι σωστές, αρκεί να είναι δικές σου.

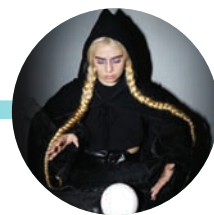
3 Αχ, ο άνθρωπος που έλεγε ότι με λάρρευε, ότι με αγαπούσε και πως, ό,τι κι αν γίνει, θα είμαστε μαζί μου ζήτησε ξαφνικά για φέτος το καλοκαίρι να κάνουμε ένα break και να βρεθούμε ξανά από Σεπτέμβρη. Σύμφωνα με τα λεγόμενά του, μείναμε πολύ μαζί τον χειμώνα και θα μας κάνει καλό να πάρει ο καθένας λίγο τον χρόνο του και θα μας ανανεώσει ερωτικά. Δεν ξέρω, Τζένη, όλα αυτά ακούγονται κάπως στ' αυτιά μου. Πιστεύω ότι θέλει να χωρίσουμε, αλλά μου το λέει με τρόπο, γιατί δεν έχει το θάρρος.

Όταν κάποιος ζητάει διακοπές... από τη σχέση, δεν το λες και πολύ ευσιώωνο νέο. Σαφώς η απόσταση βοηθάει πολλές φορές τα ζευγάρια. Αλλά κάποιες άλλες φορές είναι απλώς ένας πιο ευγενικός τρόπος να δοκιμάσει κάποιος πώς είναι η solo καριέρα, κρατώντας και την πόρτα μισάνοικτη, σε περίπτωση που αλλάξει γνώμη. Δεν μπορώ να σου πω αν αυτό το break είναι το προοίμιο ενός χωρισμού ή μια ειλικρινής ανάγκη για ανάσα. Μπορώ, όμως, να σου πω ότι δεν χρειάζεται να περάσεις τρεις μήνες περιμένοντας κάποιον να αποφασίσει αν σε θέλει στη ζωή του.

Συζητήσέ το μαζί του και μην τραβήξεις να του πεις ότι δεν σου αρέσει αυτή του η επιθυμία, να δούμε τι έχει να σου πει.

Μίλα μου βρόμικα.
Μίλα μου αληθινά.
email: info@athensvoice.gr
instagram: [@melitajenny](https://www.instagram.com/melitajenny)

Κριός

20 Μαρτίου - 19 Απριλίου

Καλή εβδομάδα, Κριέ! Δύο είναι οι τομείς με τους οποίους πρέπει να ασχοληθείς: σπίτι/οικογένεια και δουλειά, καθώς κάτι μου λέει ότι το έχεις παρακάνει με τον δεύτερο. Μάλιστα υπάρχει κι ένας ανάδρομος Ερμής στον Καρκίνο, που δεν αποκλείεται να φέρει στο προσκήνιο κάποιες παλιές ενδοοικογενειακές παρεξηγήσεις. Στα καλά νέα, μπορείς τώρα να τις συζητήσεις με ηρεμία και να τις λύσεις. Αν θέλεις, κάνε το ψυχικό και μη βγάλεις βιαστικά συμπεράσματα. Θα με θυμηθείς! Στα ερωτικά, αν είσαι μπακούρι, υπάρχουν ευκαιρίες για φλερτ, καθώς σε διακατέχει έντονο πάθος. Αν πέσεις πάνω σε κάποιον πρώην, απλά άλλαξε δρόμο. Αν δεν είσαι μπακούρι, σταμάτα τα πείσματα και δείξε το καλό σου πρόσωπο.

Καρκίνος

21 Ιουνίου - 21 Ιουλίου

Καλή εβδομάδα, Καρκίνε! Αυτό το επτάημερο, πανσέληνος και ανάδρομος Ερμής φέρνουν τις διαπροσωπικές σου σχέσεις στο προσκήνιο και σε αναγκάζουν να βρεις ισορροπίες ανάμεσα στα θέλω σου και στα θέλω των άλλων. Αν νιώσεις ότι επικρατεί χάος, επίλεξε να κλειστείς λίγο στον εαυτό σου. Γενικώς, προτίμησε τον διαλογισμό κι όχι την άμεση δράση. Υπάρχει πάντως μικρή εύνοια στα οικονομικά. Στα γκομενικά, αν είσαι μόνος, μη δώσεις δεύτερη ευκαιρία στον πρώην σου. Αν δεν είσαι μόνος, προσπάθησε να βάλεις πιο γερές βάσεις στη σχέση σου, κι αν το θες πήγαινε προς το επόμενο βήμα, όπως επισημοποίηση, συγκατοίκηση ή ό,τι άλλο θες!

Ζυγός

22 Σεπτεμβρίου - 22 Οκτωβρίου

Καλή εβδομάδα, Ζυγέ! Υποδέχεσαι το επτάημερο με το βλέμμα στα επαγγελματικά. Ωστόσο και η οικογένεια δεν πάει πίσω. Για να αποφύγεις τις παρεξηγήσεις, επίλεξε τον δρόμο της ηρεμίας και της σωστής επικοινωνίας! Στα θετικά, ο Δίας στον Λέοντα σου προσδίδει έντονη κοινωνικότητα κι αυτό φέρνει νέους φίλους στη ζωή σου, μέσω των οποίων μπορείς να πραγματοποιήσεις αρκετούς από τους στόχους σου. Στα θέματα καρδιάς, αν είσαι ελεύθερος, δεν νομίζω να βρεις νέο γκομενάκι αυτή τη στιγμή, καθώς σε ενδιαφέρει μόνο η δουλειά. Αν δεν είσαι ελεύθερος, κοίτα να περνάς καλά με το ταίρι σου, ώστε να μπορέσετε να βγείτε από τη ρουτίνα σας, γιατί αλλιώς δεν βλέπω να πηγαίνει μακριά η βαλίτσα!

Αιγόκερως

21 Δεκεμβρίου - 19 Ιανουαρίου

Καλή εβδομάδα, Αιγόκερε! Η πανσέληνος φέρνει ξεκαθαρίσματα, κυρίως γύρω από τις διαπροσωπικές σχέσεις. Θα πάρεις μια ανάσα, μόνο όμως αν καταφέρεις να αφήσεις πίσω ό,τι δεν σε εξυπηρετεί πια, καθώς αυτό φταίει! Παράλληλα, παίζει κι ένας ανάδρομος Ερμής στον Καρκίνο, κάτι που φέρνει μηπεδέματα, παρεξηγήσεις ή επιστροφές από τα παλιά. Πάλι καλά που ο Δίας στον Λέοντα λειτουργεί σαν από μηχανής θεός, καθώς σου φέρνει μεγάλη εσωτερική δύναμη και σε βοηθά να αναγεννηθείς από τις στάχτες σου. Στα γκομενικά, αν είσαι μόνος, μη δώσεις δεύτερη ευκαιρία στον πρώην που θα τη ζητήσει! Άκου με! Αν δεν είσαι μόνος, σκέψου να πεις το «ναι» στο επόμενο βήμα. Γιατί όχι;

Ταύρος

20 Απριλίου - 19 Μαΐου

Καλή εβδομάδα, Ταύρε! Επτάημερο με έντονη κινητικότητα. Μπορείς να αλλάξεις τον τρόπο που βλέπεις κάποια πράγματα, αλλά και να ασχοληθείς με νομικά ή εκπαιδευτικά ζητήματα. Να είσαι προσεκτικός στο κομμάτι των μετακινήσεων, των επικοινωνιών ή των επαφών κυρίως μέσω μηνυμάτων. Καλό είναι να έχεις υπομονή, γιατί δεν αποκλείεται να υπάρξουν καθυστερήσεις ή παρεξηγήσεις. Βέβαια υπάρχει αρκετή τύχη και ευκαιρίες για όμορφες στιγμές. Στα γκομενικά, αν είσαι μπακουρομπάκουρο, μην αφήσεις τη νοσταλγία για κάποιον πρώην να σε οδηγήσει έξω από την πόρτα του! Αν δεν είσαι μπακουρομπάκουρο, μην εκνευριστείς από το ότι το αμόρε έχει παράπονα, γιατί έχει και δικαίωμα να τα εκφράσει, έτσι!

Λέων

22 Ιουλίου - 22 Αυγούστου

Καλή εβδομάδα, Λέοντα! Υποδέχεσαι τον Δία, που σημαίνει πως τύχη και σημαντικές ευκαιρίες είναι με το μέρος σου! Δεν αποκλείω, λοιπόν, το να αρχίσεις να βλέπεις ανοιχτές πόρτες εκεί που μέχρι τώρα ήταν κλειστές! Ωστόσο υπάρχουν και πράγματα που απαιτούν προσοχή, όπως η φυσική σου κατάσταση, η καθημερινότητα ή οι κακές συνήθειες που πρέπει να κόψεις! Αν νιώσεις ότι πρέπει να ξεκουραστείς και να κλείσεις εκκρεμότητες από το παρελθόν, κάν' το. Στα ερωτικά, αν είσαι single, έρχονται νέοι έρωτες. Μείνε ψύχραιμος κι άσε τον ερωτισμό σου να μιλήσει. Αν δεν είσαι single, ανανέωσε τη σχέση σου ή σταμάτα πια να διαφωνείς με ό,τι λέει το αμόρε!

Σκορπιός

23 Οκτωβρίου - 21 Νοεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Σκορπιέ! Άλλαξε τρόπο σκέψης και διεύρυνε τους πνευματικούς σου ορίζοντες. Αν περιμένεις νέα σχετικά με τον νόμο, την εκπαίδευση ή τα ταξίδια, θα τα πάρεις μεν, πρέπει να αναζητήσεις τη μεγαλύτερη εικόνα αυτών δε. Αν πρέπει να μετακινηθείς, να είσαι πολύ προσεκτικός. Το ίδιο και στις επαφές σου, γιατί μικροατυχήματα, καθυστερήσεις ή παρεξηγήσεις δεν θα λείψουν. Στα επαγγελματικά, έρχεται αναγνώριση, νέες ευκαιρίες και επιτυχίες! Στα ερωτικά, αν είσαι χωρίς σχέση, σταμάτα να ζεις στο παρελθόν κι εστίασε στην αυτοπεποίθησή σου, καθώς μέσω αυτής θα βρεις τον έρωτα! Αν είσαι σε σχέση, προσπάθησε να βελτιώσεις την επικοινωνία σου για να σταματήσουν οι καβγάδες!

Υδροχόος

20 Ιανουαρίου - 17 Φεβρουαρίου

Καλή εβδομάδα, Υδροχόε! Καλείσαι να χαμηλώσεις ταχύτητες και να ασχοληθείς με την αυτοφροντίδα σου. Έχεις τρομερή ανάγκη για ξεκούραση κι ένα pause από το τρέξιμο για τα της καθημερινότητας. Στα επαγγελματικά, ίσως υπάρξουν μικρές καθυστερήσεις ή μηπεδέματα. Ωστόσο ο Δίας στον Λέοντα σου χαμογελά, καθώς είναι ο πλανήτης της τύχης και βρίσκεται απέναντί σου! Αυτό σου φέρνει εύνοια, ευτυχία, επιτυχία ή ακόμα και προστασία! Στα του έρωτα, αν είσαι ελεύθερο πουλί, έχεις μεγάλη γοητεία κι αυτό προσελκύει νέους έρωτες. Διάλεξε τον καλύτερο! Αν δεν είσαι ελεύθερο πουλί, δείξε περισσότερη κατανόηση στο έτερον ήμισυ και μην αφήνεις το άγχος να χαλάει και τη σχέση σου, ναι; Κρίμα!

Δίδυμοι

20 Μαΐου - 20 Ιουνίου

Καλή εβδομάδα, Δίδυμε! Ασχολήσου με τα ενδόμυχα συναισθήματά σου και με τα πρακτικά ζητήματα της καθημερινότητας, καθώς πρέπει να βρεις τις ισορροπίες σου ανάμεσα σ' αυτά τα δύο. Στα οικονομικά, προσοχή στη διαχείριση που κάνεις και στα έξοδα. Πάντως η μετακίνηση του Δία στον Λέοντα σου προσδίδει τύχη, εύνοια στις επικοινωνίες, στις μετακινήσεις και στις διαπροσωπικές σχέσεις. Κάτι είναι κι αυτό! Στα θέματα καρδιάς, αν είσαι αδέσμευτος, έχεις γοητεία και άνεση στον λόγο. Αν τα εκμεταλλευτείς αυτά, κάτι θα γνωρίσεις – ίσως μέσω των social. Αν είσαι δεσμευμένος, σταμάτα να είσαι ζηλιάρης και κτητικός, γιατί, αν το αμόρε διαστρεβλώσει τα λόγια σου, καλή τύχη με τις παρεξηγήσεις!

Παρθένος

23 Αυγούστου - 21 Σεπτεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Παρθένε! Αν αξιοποιήσεις τη δημιουργικότητά σου, μάθει να εκφράζεται ελεύθερα και βρεις χρόνο για σένα, τότε θα καταφέρεις και να χαλαρώσεις, αλλά και να ανακτήσεις τον έλεγχο στους παραπάνω τομείς. Μόλις ο Ερμής ξεκινήσει την ανάδρομη πορεία του στον Καρκίνο, ίσως δεις να επιστρέφουν άτομα από το παρελθόν – φίλοι ή και γκομενάκια –, αλλά ίσως και να προκύψουν κάποιες παρεξηγήσεις ή αναποδιές. Στα ερωτικά, αν είσαι μόνος, υπάρχουν ευκαιρίες για νέες γνωριμίες, αρκεί να αφήσεις τη ρομαντική σου διάθεση να υπερισχύσει. Αν δεν είσαι μόνος, πέρνα καλά με το ταίρι σου, αλλά κόψε την υπερανάλυση!

Τοξότης

22 Νοεμβρίου - 20 Δεκεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Τοξότη! Αρκετά συναισθηματικό επτάημερο, καθώς κάτι σε κάνει να εστιάζεις στις ανασφάλειές σου. Όχι μόνο αυτό, αλλά υπάρχει κι έντονο οικονομικό ενδιαφέρον λόγω του ότι καλείσαι – θες δεν θες! – να περάσεις από κόσκινο τα οικονομικά σου και ειδικά αυτά στα οποία εμπλέκονται κι άλλα άτομα. Στα καλά νέα τώρα, ο Δίας στον Λέοντα σου προσφέρει αισιοδοξία, ευκαιρίες για όμορφες κι αναζωογονητικές μετακινήσεις ή ακόμα και επιτυχία σε θέματα σπουδών. Πάμε στον έρωτα τώρα. Αν είσαι ελεύθερος κι ωραίος, έχεις κάτι από μυστήριο, κι αυτό ελκύει τα γκομενάκια σαν μαγνήτη! Αν δεν είσαι ελεύθερος, σταμάτα να είσαι ζηλιάρης, γιατί ο ανάδρομος Ερμής προκαλεί παρανοήσεις.

Ιχθύες

18 Φεβρουαρίου - 19 Μαρτίου

Καλή εβδομάδα, Ιχθύ! Πολύ κοινωνικό σε βρίσκει το επτάημερο μεν, με τάση να περάσεις από κόσκινο τους φίλους σου δε, για να δεις ποιοι είναι αληθινοί και ποιοι μιμησιόνη! Ίσως δεις άτομα από το παρελθόν να επιστρέφουν ή παρεξηγήσεις από το πουθενά. Ο Δίας περνά στον Λέοντα, γεγονός που κάνει την καθημερινότητά σου πιο ευχάριστη και ίσως λίγο πιο εύκολη. Κάτι είναι κι αυτό. Εσύ φρόντισε τη φυσική σου κατάσταση. Στα αισθηματικά, αν είσαι single, μην αφήνεις τον ενθουσιασμό της στιγμής να σε παρασύρει στο επιστρέψεις σε κάποιον πρώην ή να πεις «ναι» στο νέο γκομενάκι που δεν υποσχεται πολλά. Αν δεν είσαι single, βρες χρόνο για καλοπέραση με το αμόρε. Θα με θυμηθείς!

Τι σου φέρνει
το αγαπημένο σου
ACS Locker;

ΑΥΤΟ ΠΟΥ
ΠΕΡΙΜΕΝΕΣ

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ
ΠΕΡΙΜΕΝΕΣ

Κι άλλο iPhone 17 Pro δώρο; ΝΑΙ.
Και έρχεται εκεί που δεν το περιμένεις.

- Μπες στην ψηφιακή βοηθό ACiStant (στο acscourier.gr ή στο ACS Mobile App)
- Δήλωσε το My favourite ACS Locker σου για όλες τις παραλαβές σου
- Αξιολόγησε την εμπειρία παραλαβής σου στο ACS Mobile App (ενότητα «Οι Παραλαβές μου»)
- Αυτό ήταν! Μπήκες αυτόματα στην κλήρωση για 2 iPhone 17 Pro κάθε μήνα. Καλή επιτυχία!

Κατέβασε εδώ το
ACS Mobile App
για να πάρεις
μέρος στον
διαγωνισμό.

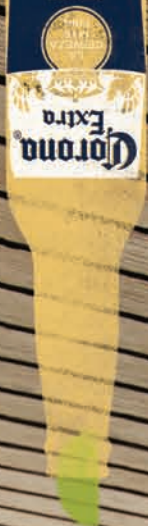

www.acscourier.gr

Διάρκεια διαγωνισμού έως και 30/11/2026

ACS
Τα πάντα, παντού.

THIS IS LIVING

Living is
Calling

Αυτό είναι το καλοκαίρι που περιμένετε. Όχι επει-
δή είναι η πιο δυνατή ιστορία σου.
Πες «να» σε κάτι που ξακιά αλλά και μπορεί να
αφθείς, να ακοινοδοτήσεις και να βάλεις τα
χέρια σου να δουλέψουν. Και να σου δώσει
την ενέργεια που χρειάζεσαι.

Και όταν έχεις όρεξη να
δουλέψεις και να αναμνησείς τον πιο
συντομικά, γρήγορα, αυθόρμητα cheers, μικρές απο-
μνηστεύσεις. Είναι αυτά που γίνονται
Είναι τα τέλεια οργανωμένα. Είναι αυτά που μένουν
γιατί στο τέλος, τα καλοκαίρια που μένουν
δεν

Κυλά αγγίζεις.
και την αίσθηση ότι ο χρόνος, έστω για λίγο,
Cero - χωρίς αγκυρά - στο χέρι, μια φέτα lime
προβέψιμη. Με μια δροσερή Corona ή Corona
που καταλήγει την ιστορία σου σε μια
αυθόρμητη εκδρομή, με ένα μπουκάλι από φίλους
σε βραβείο αντιστοίχαστο στην παραλία, με μια
αυτός συββαδισμένοι. Με ένα ηλιοβασίλεμα που
τραβάς αντίστοιχως. **Και υπάρχουν κι εκείνα που**
πριν: κλείνεις διαμονές, φτιάχνεις λίστες, με-
ληράχουν καλοκαίρια που τα οργανώνεις με τις

στο **Εξαφονοί,** η πόλη όμως και τα τρικάκια που
δημιουργούν ένα σκηνικό που σε κάνει να θέλεις
να

Πίσω από τον παλιό του «αντιστοιχών των ανθρωπών»,
η **Μύκονος** αποκαλύπτει μια πιο αυθεντική και
ήρεμη εκδοχή του τουρισμού της. Για το λόγο αυτό
μην «ψάψ» ταξιδιώτες να έλθουν να περπατήσουν
στα στενά της παραλία της **Αγίας Άννας.** Εκεί που η
αυθεντικότητα συναντά την αναπαυτική ησυχία
φίλων που σε μαγεύουν!

σταματά για λίγο τον χρόνο.
βασίλειο ανάλυσης και αργά, χωρίς βιασύνη, σαν να
δεν θυμίζεις τίποτα γλώσσες. Στην **Πλάκα,** το ηλιο-
τα βάλει να έλθει δημιουργούν ένα τοπίο που
και **πραγματικό.** Οι λέκκοι ηφαιστειακοί βράχοι και
στη Μήλο, το **Σαρακήνικο μοιάζει σχεδόν εξω-
πλανητικό.**

στη Μήλο, το **Σαρακήνικο μοιάζει σχεδόν εξω-
πλανητικό.** Οι λέκκοι ηφαιστειακοί βράχοι και
στη Μήλο, το **Σαρακήνικο μοιάζει σχεδόν εξω-
πλανητικό.**

Και αν δεν έχεις αποφασίσει ακόμη που θα πας, ίσως
αυτό να είναι η καλύτερη επιλογή. Η Ελλάδα έχει μερικές
από τις πιο εντυπωσιακές παραλίες στον κόσμο, με
αρκεί να συγκαταλέγονται στο κορυφαίο πα-
γκόσμιο. **Άρα, η επόμενη καλοκαιρινή απόδου-
ση μπορεί να είναι πιο κοντά απ' όσα νομίζεις.**

Όπου κι αν καταλήξεις, ένα είναι σίγουρο: μια
δροσερή Corona με lime θα είναι εκεί για να συνο-
δύσει το καλοκαίρι σου.

Αυτή είναι η ουσία του «This is Living» της
Corona. Να βιώσεις εκεί όπου συμβαίνουν οι
στιγμές που μετατρέπονται σε εμπειρίες, να
γυμνάζεις το καλοκαίρι σου με ιστορίες που μένουν.
Μέσα και φέτος, να νιώσεις να νιώσεις
**από τον καλοκαιρινό διαγωνισμό της Corona, οι
συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να ζήσουν
εμπειρίες και να ανακαλύψουν προοπτικές
που δυσκολεύονται.**

Αυτή είναι η ουσία του «This is Living» της
Corona. Να βιώσεις εκεί όπου συμβαίνουν οι
στιγμές που μετατρέπονται σε εμπειρίες, να
γυμνάζεις το καλοκαίρι σου με ιστορίες που μένουν.
Μέσα και φέτος, να νιώσεις να νιώσεις
**από τον καλοκαιρινό διαγωνισμό της Corona, οι
συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να ζήσουν
εμπειρίες και να ανακαλύψουν προοπτικές
που δυσκολεύονται.**

Αυτή είναι η ουσία του «This is Living» της
Corona. Να βιώσεις εκεί όπου συμβαίνουν οι
στιγμές που μετατρέπονται σε εμπειρίες, να
γυμνάζεις το καλοκαίρι σου με ιστορίες που μένουν.
Μέσα και φέτος, να νιώσεις να νιώσεις
**από τον καλοκαιρινό διαγωνισμό της Corona, οι
συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να ζήσουν
εμπειρίες και να ανακαλύψουν προοπτικές
που δυσκολεύονται.**

Μερικά καλοκαίρια αρχίζουν με ένα εισιτήριο. Άλλα με ένα ηλιοβασίλεμα.

ΑΠΟΛΥΣΤΕ ΥΠΕΡΘΥΝΑ

Living is Calling

SCAN TO ENTER

ΚΕΡΑΙΣΕ ΑΞΕΧΑΣΤΕΣ
ΚΑΝΟΚΑΙΡΙΝΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ
& ΑΜΑ ΜΟΝΑΔΙΚΑ ΔΩΡΑ

voice ATHENS